

K O O L I - O L Ü M P I A M Ä N G U D E K Ä S I R A A M A T

Eesti Olümpiaakadeemia

KOOLIOLÜMPIAMÄNGUDE KÄSIRAAMAT

Eesti Olümpiaakadeemia
Tartu 2005

Koostaja: Kalle Voolaid
Autorid: Aivar Haller, Andre Koka, Merike Kull, Rait Männik, Joe Noormets,
Triin Pomerants, Reelee Remmelkoor, Raili Sepp, Kalle Voolaid
Eriline tänu: Tiit Kuningas, Ulvi Sarapuu, Norbert Müller, Jaanus Kriisk,
Madis Pettai, Eesti Spordimuuseum, Saksamaa Olümpiakomitee,
Saksamaa Olümpiaakadeemia, Eesti Koolispordi Liit,
Tartu Ülikooli kehakultuuriteaduskond
Fotod: Eesti Spordimuuseum, Eesti Olümpiaakadeemia

*Käesoleva väljaande ilmumist toetasid:
Euroopa Komisjon projekti
„EYES 2004 – Social Progress Through Sports – Estonian Perspectives” raames,
Eesti Kultuurkapital ja
AS Estiko*

Eesti Olümpiaakadeemia

ISBN 9985-9564-0-0

Makett: KUMA KIRJASTUS, 2005

Trükk: Kuma trükikoda, Paide

SISUKORD

Eessõna	5
Saateks	7
I. Olümpialiikumise ajalugu ja põhitõed	9
<i>Ajalugu</i>	9
<i>Olümpism. Olümpialiikumine</i>	15
<i>Olümpiaorganisatsioonid</i>	19
<i>Eesti ja olümpiamängud</i>	20
<i>Suuri olümpiakangelasi</i>	23
<i>Aus mäng</i>	29
<i>Paraolümpiamängud</i>	32
<i>Mured</i>	33
II. Olümpiaharidus koolis. Näpunäited kooliolümpiamängude korraldamiseks	36
III. Töölehed	45
IV. Lisad	73

EESSÕNA

Käesolev väljaanne on mõeldud abivahendiks õpetajatele kooliolümpiamängude korraldamisel. Asjast huvitatud leiavad siit neljaks osaks jaotatud materjali: **olümpialiikumise ajalugu ja põhitõed; olümpiaharidus koolis ja näpunäited kooliolümpiamängude korraldamiseks; töölehed** konkreetsete õppeülesannetega ning **lisad** (põnev lugemisvara nii õpetajatele kui ka õpilastele).

Autorid loodavad, et käesolev raamat aitab kaasa üha uute olümpiatulede süttimisele Eestimaa koolides, ja avaldavad ühtlasi tänu kõigile pedagoogidele, kes on olümpiaideedest innustudes pakkunud oma koolides võimaluse olümpialiikumises kaasa lüüa.

Vaevu sai 2004. aasta Ateena suveolümpiamängudest ajalugu, kui spordimaailma tähelepanu pöördus Pekingile, kus olümpiatuli süttib vähem kui nelja aasta möödudes. Järgmised taliolümpiamängud Torinos toimuvad veelgi varem, juba 2006. aasta talvel.

Nii liiguvad nüüdisaegsed olümpiamängud kindlas ajalises rütmis (mida suured sõjad üksikutel kordadel küll kahjuks häirinud on) ja lummavad maailma rahvaid enam kui saja aasta vältel. Paljudele, eelkõige noortele inimestele, tundub see kindlasti haaramatult pika ajavahemikuna. Ometi on nii tänapäevaste olümpiamängude kui ka olümpialiikumise senine ajalugu antiiksete olümpiamängudega võrreldes väga lühike. Antiikmängud olid Vana-Kreeka suurim spordi- ja kultuurisündmus, mida peeti pühas paigas Olümpias. Esimesed teadaolevad mängud toimusid seal peaaegu 2800 aastat tagasi, seejärel korraldati neid iga nelja aasta järel kokku rohkem kui 1100 aasta vältel. Vähe, kui üldse, tunneb maailma rahvaste ajalugu traditsioone, mis oleksid osutunud sama elujõuliseks kui antiikolümpiamängud.

Televisioon teeb nüüdisaja olümpiamängudest suurejoonelisima vaatemängu, mis haarab miljardeid inimesi kogu maailmas. Kõigil meil on põnev kaasa elada eri maade parimate atleetide heitlustele, eriti aladel, kus medalinõudlejate seas on ka Eesti sportlased. Võit olümpiamängudel on eneseteostuse ülim aste sportlasele ning ühtaegu suur tunnustus riigile ja rahvale, keda ta esindab. Riik, kes ei soovi või ei suuda osaleda olümpialiikumises, on end tänapäeva maailmast otsekui väljapoole asetanud. Seepärast pole sugugi juhus, et meie lähiminevikus taastati Eesti Olümpiaakadeemia tegevus märgatavalt varem kui Eesti riiklik iseseisvus.

Sportlase tee olümpiamängudele algab lapsepõlves, see on pikk ja kindlasti tulvil katsumusi. Ent see on jõukohane neile, kes märkavad spordis sügavamaid väärtusi kui lihtsalt vaatemängulisus, kes oskavad oma keha-, vaimu- ja tahtepingutustest rõõmu tunda ning kes näevad spordi kaudu oma kodumaa esindamises väarikat eneseteostuse võimalust.

Iga teekond, ka kõige pikem, algab esimestest sammudest. Kooliolümpiamänge on Eesti Olümpiaakadeemia egiidi all peetud 1996. aastast alates. Oma koolis olümpiamängude korraldamisele kaasaaitamine ning nendel sportlasena osalemine on osutunud lastele suurepäraseks esmase vahetu olümpiakogemuse saamise võimaluseks, loodetavasti nii mõnelegi ka esimesteks sammudeks suurte olümpiamängude poole.

Ateena olümpiamängude aastal õnnestus Eesti Olümpiaakadeemial tõsta kooliolümpiamängud kohaliku initsiatiivi tasemelt üleriigilise liikumise tasandile, kaasates sellesse koole peaaegu kõigist maakondadest. See ei toeta mitte üksnes noorte spordiharrastuse edendamist, vaid aitab oluliselt kaasa harmooniliselt arenenud isiksuse kujunemiseks vajaliku keskkonna arendamisele ning eluterve väärtusorientatsiooniga noorte kodanike põlvkonna kasvamisele Eesti kõigis regioonides.

Kuigi Eesti Olümpiaakadeemia on kooliolümpiamänge igati toetanud, saavad need siiski teoks üksnes

*Vahur Ööpik,
Eesti Olümpiaakadeemia president*

tänu õpilaste, õpetajate, koolijuhtide ja kohaliku elu edendajate entusiastlikule ühistegevusele. Käesolevat raamatut on ajendanud kirjutama sügav austus kõigi teie, seniste kooliolümpiamängude otseste korraldajate vastu ning siiras soov innustada teid edasisele tänuväärsele tegevusele, julgustamaks lapsi elus tõeliselt suuri eesmärke seadma ning aitamaks neil leida õiget rada sinnapoole teele asumiseks. Loodetavasti sütitab see väljaanne kõigis neis õpetajates ja koolielu edendajates, kes seda ühel või teisel põhjusel seni veel teinud ei ole, soovi kooliolümpiamänge korraldada.

*Indrek Pertelson,
olümpiamedaliomanik*

Targad on aegade hämarusest alates hoidnud tuld, mis näidanud teed. Tarkadel on küsijale olnud varuks vastuseid. Tarkade kunst on kaunis ja kasulik, nähtav kaugele ja vastupidav ajale. Tee, mis viinud tarkadeni, ei rohtu.

Meie targad on meie õpetajad. Õpetajad on meie tänased teejuhid ja valgustajad. Õpetaja suurim vägi on eeskuju. Ja eeskujuks oleme alati, tehes seda teadlikult või teadmatult, tahtlikult või tahtmata. Meie teod on meie eeskuju tunnistus. Oleme kord juba loodud siia maailma sellisena, et meie käitumisvalikute aluseks on eeskujude teod, mitte sõnad.

Sport aitab tegutsemise abil õppida. Sport on suur õpetaja ja õpetajad spordis on suured. Spordis on raske hämada, seal jutt ei maksa. Kõik, mis tehakse, on nähtav ja mõistetav.

Sport on lihtne ja ühendav. Kõigile osalejatele leidub koht tema soovi ja sobivuse järgi. Kes tunneb rõõmu oma arengust, kes tunneb rõõmu ühisest saavutusest, kes kaasaelamisest, kes juhendamisest. Olla osa tervikust ja siiras rõõm – see vähene (kuid see on siiski tõsi) ongi minu arvates hinge eesmärk läbi igaviku. Lihtsalt, tähtis on ausus ja vastutus, vundament me hinge, vaimu ja keha tasakaalule.

Ma soovin Teile, kallid Õpetajad, ausust, armastust ja meelekindlust nüüd ja praegu. Et iga noormees ja neiu saaks sirgelt seista Õpetaja ees, kus olümpiamängud koolides on igaühe võimalus ja tee.

I. OLÜMPIAMÄNGUDE AJALUGU JA PÕHITÕED

Ajalugu

Antiikolümpiamängud

Nüüdisaegsete olümpiamängude juured on Kreekas, Peloponnesose poolsaare läänerannikul asuvas pühapaigas nimega Olümpia. Sealses antiikaegses pühas hiies Altises saidki alguse mängud, mida nende toimumispaiga järgi hakati hüüdma olümpiamängudeks.

Pole teada, millal Olümpias esimesed mängud aset leidsid, kindel on aga, et loetlema hakati olümpiamängude toimumist alates aastast 776 eKr, mil toimusid esimesed korrektselt registreeritud mängud. Samast aastast algas ka kreeklaste ajaarvamine olümpiaadides, nelja-aastastes tsüklites mängude vahel.

Olümpiamängude muistsed sünnilood

Olümpias sündis kreeklaste peajumala Zeusi kultus. Muistne müüt räägib, et peajumalaks tõusu ja võitu varem maailma valitsenud titaanide üle tähistas Zeus Olümpias mängude korraldamisega. Olümpiamängud olidki hiljem just Zeusile pühendatud.

Teise legendi järgi oli mängude alustajaks kangelane Pelops, kes tähistas nii oma abielu kuningas Oinomaose tütre Hippodameiaga. Oinomaos ei soovinud tütre abiellumist ja kuulutas, et annab Hippodameia kaasaks vaid sellele, kes teda kaarikusõidus võidab. Paljud käisid ebaõnnestunult proovimas, kuni Pelopsil see tegu õnnestus ja temast sai Hippodameia abikaasa ning kogu Peloponnesose valitseja (ka kogu poolsaart hakati tema nime järgi kutsuma).

Kolmas lugu räägib, et olümpiamängude loojaks oli kangelane Herakles, 12 vägiteo toimepanija. Herakles korraldanud Olümpias jooksuvõistlused, tähistamaks oma võitu kuningas Augeiase üle.

Olümpia. Sissepääs staadionile

Olümpia. Hera templi varemed

Olümpiamängude ajalooline taust

Tegelikkuses said mängud alguse osana religioossetest pidustustest, mida Olümpias kui ühes Antiik-Kreeka olulisemas usulises keskuses regulaarselt peajumal Zeusi auks korraldati.

Esimestel mängudel oli kavas vaid üks spordiala – *staadionijooks*, millele aja jooksul lisandus muidki alasid. Oma õitsenguajal oli antiikmängude korraldus alljärgnev. Avapäeval võistlusi ei

Kaugushüppaja

toimunud, peeti vaid pidulikke rituaale ja ohvritalitusi. Teisel päeval toimusid võistlused noortele, kes proovisid jõudu jooksumis, maadluses, pentatlonis ehk viievõistluses (staadionijooks, kettaheide, kaugushüpe, odavise ja maadlus), rusikavõitluses ja hiljem ka pankraationis (segu rusikavõitlusest ja maadlusest). Kolmandal päeval heitlesid mehed jooksumisaladel, kusjuures alustati pikamaajooksu *dolichos'*ega, seejärel peeti staadionijooks ning lõpuks kahe staadioni pikkune jooks *diaulos*. Samal päeval võisteldi ka maadluses, rusikavõitluses ja pankraationis. Neljandal päeval võistlesid mehed hobuste võiduajamises, pentatlonis ja relvis- ehk kilbijooksus.

Viiendal päeval toimus lõputseremoonia koos autasustamise ning pidusöögiga.

1169 aasta jooksul 293 korral toimuda jõudnud antiikolümpiamängud andsid maailmale 4237 olümpiavõitjat, neist on tänapäevani säilinud ligikaudu tuhande atleedi nimi ja päritolu.

Antiikolümpiamängude toimumise lõpetas ristiusu saamine Vana-Rooma impeeriumi ametlikuks usuks. Sellele järgnes nn paganlike pidustuste (ka olümpiamängude) keelustamine aastal 394 pKr.

Vaheaastad

Ristiusu võidukäigu järel kadus elu Olümpia orust. Aastatel 522 ja 551 pKr tabasid sealset piirkonda kaks suurt maavärinat, mis muutsid iidse pühapaiga rusuhunnikuks, lisaks jäid hooletusse ka Olümpiat naabruses asunud jõgede vete eest kaitsnud tammid. Nii mattuski muistsete kreeklaste kultusepaik aja jooksul lihtsalt liiva alla.

Teadaolevalt esimene katse pärast antiikaega olümpiamängude nime kandnud pidustused korraldada

pärineb 17. sajandi Inglismaalt. Jõukas aadlik Robert Dover korraldas 1612. aastal oma kodukandis Cotswoldis mängud, mis kandsid kreeka klassikutest inspireerituna olümpiamängude nime. Hiljem jõuti kohalike olümpiamängude pidamiseni veel mitmel pool maailmas. Teistest olulisemateks kujunesid rahvuslikud olümpiamängud Kreekas ja Inglismaal.

Kreekas toimusid aastail 1859, 1870, 1875, 1888 ja 1889 olümpiamängud, mida nende esimese korraldaja, jõuka filantroobi Evangelos Zappase nime järgi on tihti nimetatud ka Zappase mängudeks.

Inglismaal algatas olümpiamängude toimumise haritlane William Penny Brookes, kes pidas

Olümpia. Väljakaevatud Zeusi templi sammaste detailid

Zappeion, Evangelos Zappase (1800–1865) järgi nime saanud hoone Ateena südalinnas

William Penny Brookes (1809–1895)

oma kodukandis Much Wenlockis kohalikke olümpiamänge alates 1850. aastast. Kuuldused olümpiamängude taaselustamisest Kreekas innustasid teda korraldama üleriigilisi olümpiamänge. Kokku toimusid kuued rahvuslikud olümpiamängud: 1866 Londonis, 1867 Birminghamis, 1868 Wellingtonis, 1874 Wenlockis, 1877 Shrewsbury's ning 1883 Hadley's.

Kreeklaste tegudest innustunud Brookes jõudis ka rahvusvaheliste olümpiamängude korraldamise ideeni. Selle mõtte pärandas ta entusiastlikule prantslasele Pierre de Coubertinile, kes külastas inglise olümpiaisa Much Wenlockis 1890. aastal. Olümpialoolased usuvad, et seal saigi Coubertin esimese mõtte rahvusvaheliste olümpiamängude korraldamiseks.

Rahvusvaheliste olümpiamängude tekkepõhjustest

1892. aasta 25. novembril esines Coubertin ettekandega Pariisis Sorbonne'i ülikooli aulas pidulikul istungil, kus rõhutas rahvusvaheliste spordikohtumiste vajadust ning palus, et saalisviibijad aitaksid tal „realiseerida [...] suurejooneline ja tulutoov projekt, nimelt olümpiamängude taaselustamine”. See oli esimene kord, mil idee rahvusvaheliste olümpiamängude korraldamisest avalikuse ette jõudis.

Miks rahvusvaheliste olümpiamängude idee edukalt käivitus? 19. sajandi teisel poolel toimus maailmas rahumeelse rahvusvahelise koostöö kiire edenedamine, mis mõjutas üha enam Euroopa intellektuaalset, sotsiaalset ja poliitilist elu. Sport püsis esialgu tagaplaanil, spordikorraldus oli riigiti liiga erinev. Transpordi- ja sidemajanduse arenedes muutusid rahvusvahelised spordikontaktid siiski järjest hõlpsamaks. Üha enam köitis meeli rekordsport, arenesid spordiväljakud ning -varustus, tõhustus treeningumetoodika, edenes spordiajakirjandus, algas võistlusreeglite ühtlustamine. Koostöö edendamine spordi vallas eeldas aga mitmete küsimuste lahendamist, eelkõige tekitas peavalu amatörisminprobleem.

Nii tabas Coubertini ettepanek korraldada olümpiamänge mitu kärbest ühe hoobiga – see avas uue väljundi rahvusvahelistele spordikontaktidele ja aitas kaasa võistluskorralduse ühtlustamisele.

Rahvusvaheliste olümpiamängude sünd

16.–24. juunini 1894. aastal toimus Pariisis rahvusvaheline spordikongress, mida hiljem on kutsutud I olümpiakongressiks. Üheksast riigist kogunenud delegaadid otsustasid antiikmängude eeskujul ellu kutsuda iga nelja aasta järel toimuvad moodsad olümpiamängud. Moodustati ka Rahvusvaheline Olümpiakomitee (ROK), mille esimeseks presidendiks valiti Demetrios Vikelas Kreekast, peasekretäriks aga Pierre de Coubertin. Esimesed mängud pidid aset leidma 1896. aastal Ateenas.

Rahvusvahelise Olümpiakomitee võimkonda jäi nii mängude korraldamine kui ka programmi kinnitamine. Samuti otsustati, et ROK peab toetama riike, kus spordi arendamisele vähe tähelepanu osutatakse. Leiti, et iga riik peab looma rahvusliku olümpiakomitee, mille tunnustamine ROK-i poolt tagaks ka pääsu mängudele.

Sorbonne'i ülikool Pariisis

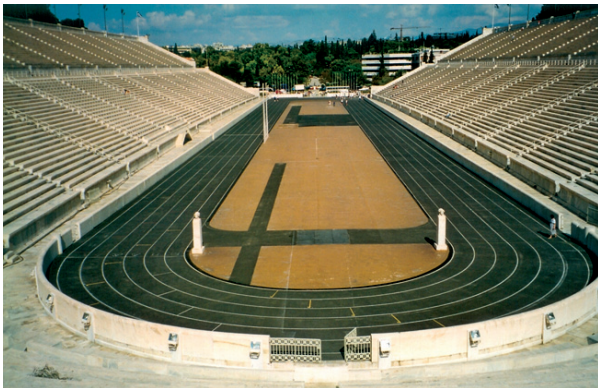
Leopold Tönson (1874–1935), esimesi eesti soost harrastussportlasi

Demetrios Vikelas (1835–1908)

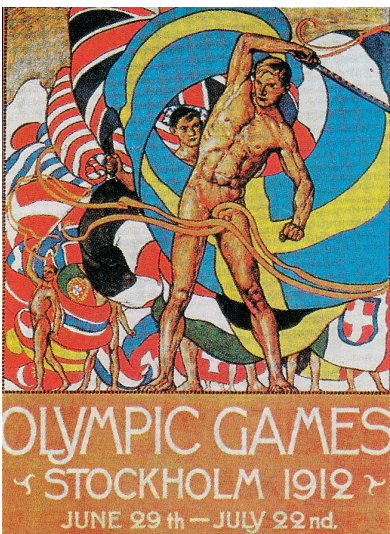
I olümpiakongressil vastu võetud otsused olid ajaloolise tähendusega, seeläbi astuti ülisuur samm rahvusvahelise toimiva spordisüsteemi loomise suunas. Juba rohkem kui sajandi vastu pidanud olümpialiikumine on selle ilmekas tõestus.

Ateena marmorstaadion

Ateena olümpiamängude plakat

Stockholmi olümpiamängude plakat

Ateena 1896

Kreeka rahvas võttis Ateena olümpiamängude idee vastu entusiasmiga. Peamiseks takistuseks kujunenud finantsprobleemidest saadi lõpuks üle heldete toetajate abiga. Suurim toetaja oli miljonär Georgios Averof, kes annetas ligi miljon kulddrahmi mängude peareeni, muistse marmorstaadioni rekonstrueerimiseks.

I olümpiamängudel osales ligi 300 sportlast 12 riigist. Esimese nüüdisaegse olümpiavõitjana läks ajalukku kolmikhüppe parim, ameeriklane James Connolly. Mängud äratasid suurt publikuhuvi ning olid kompaktsed, toimudes lühikese ajavahemiku jooksul kindlates võistluspaikades. Esmakordsuse eufooria ja kreeklaste innukus varjutasid kõik puudused (segadused reeglite tõlgendamisel jne).

Olümpialiikumise areng

Õnnestunud avaetteaste järel Ateenas ei saanud värske olümpialiikumine esialgu paraku sama edukat jätku. 1900.–1908. aasta mängud korraldati osana suurematest üritustest, rahvusvahelistest maailmanäitustest, mistõttu olümpiasõnum ei pääsenud maailmas piisavalt kõlama. Alles 1912. aasta mängud Stockholmis olid taas iseseisev ettevõtmine. Seal osales rekordarv sportlasi, tõestades olümpialiikumise elujõulisust.

Alates sellest ajast on olümpiamängud olnud järjest kasvav sündmus – tõusnud on nii kavas olevate spordialade hulk, osalevate sportlaste arv kui ka publikuhuvi. Esimestel mängudel Ateenas 1896 oli kohal sportlasi 12 riigist, Ateenas 2004 aga juba 202 riigist.

Taliolümpiamängud

Taliolümpiamängude korraldamiseni jõudis ROK pikkade vaidluste ja Põhjamaade tugeva vastuseisu murdmise järel. Põhjamaad pelgasid tugevat konkurentsi oma esindusvõistlusele, alates 1901. aastast regulaarselt toimunud Põhjamaade mängudele. Mõned talialad olid olümpiakavas ka enne talimängude toimuma hakkamist. 1908. aasta Londoni mängudel prooviti jõudu iluuisutamises, 1920. aastal Antwerpenis lisandus jäähoki.

1924. aasta Pariisi olümpiamängude vaimustuses korraldati sama aasta hakul Prantsusmaal Chamonix's olümpia-talispordinädal. Samas toimus ka rahvusvaheline suusakongress, mille tulemusena jõuti rahvusvahelise suusaorganisatsiooni FIS (prantsuse keeles *Fédération Internationale de Ski*) loomiseni. 1925. aastal kinnitas ROK tagantjärele talinädala võistlused esimesteks taliolümpiamängudeks.

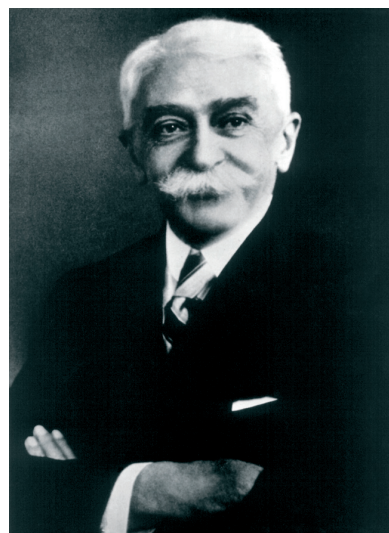

Suusavõistlused Eestis

Pierre de Coubertin

Prantsuse pedagoog ja ajaloolane Pierre de Coubertin (01.01.1863–02.09.1937) läks ajalukku nüüdisaegsete olümpiamängude algatajana. Aristokraatlikust perest pärit Coubertin sai hea hariduse ja innustus juba noorena Prantsusmaal kehalise kasvatuse arendamise ideedest. Ta leidis, et Prantsuse koolid annavad küll hea akadeemilise hariduse, kuid ei arenda noori kehaliselt. Coubertin soovitas võtta eeskuju Inglismaalt, ennekõike aga Rugby koolist, kus oli tema arvates taas tärganud muistsete kreeklaste idee keha ja vaimu koosarendamisest. Need mõtted viisidki ta plaanini taas elustada antiiksed olümpiamängud.

Rahvusvahelise Olümpiakomitee asutamise järel oli ta selle peasekretär (1894–1896), president (1896–1925) ja aupresident (1925–1937). Coubertin on küll maetud Šveitsis Lausanne'is, kuid tema süda puhkab muistses Olümpias Kreekas.

Pierre de Coubertin (1863–1937)

Pierre de Coubertini põhimõtted

Spordi seondumine kultuuriga. Olümpiamängud ei ole ainult spordi võistlus, olümpialiikumise eesmärk ei ole ainult spordiga tegelemine. Tegemist on laiema kultuurilise ettevõtmisega. Visandades olümpismi põhijooni, lähtus Pierre de Coubertin omal ajal vanade kreeklaste keha ja vaimu harmoonia eeskujudest. Ta kinnitas, et

Praxitelese Hermes

Indrek Pertelson autogrammikütlite piiramisrõngas

Need Jaapani lapsed olid Nagano talimängudel eestlaste fännid

„olümpiamängudel ei eksponeerita mitte üksnes lihastugevust, tegemist on ka intellektuaalse ja kunstilise ettevõtmisega”.

Olümpiamängude kunstikonkursid. Olümpismist pidi Coubertini soovi kohaselt kujunema nii hariduslik kui ka kultuuriline liikumine. Just seetõttu võeti olümpiakavasse spetsiaalsed kunstikonkursid. Kavas olid kirjandus-, arhitektuuri-, kujutava kunsti ja muusikakonkursid. 1912. aastal Stockholmis võitis Coubertin pseudonüümi Georges Hohrod ja Martin Eschbach all osaledes esikoha kirjanduskonkursil teosega „Ood spordile”.

Olümpiamängude kultuuriprogramm. 1948. aasta Londoni mängude järel ei leitud kunstikonkurssidele olümpiakavas enam kohta. Selle asemel pööratakse üha suuremat rõhku olümpiamängude kultuuriprogrammidele. Erinevad kultuuriprogrammid on olümpiamängude osaks aga siiani.

Inimese kasvatamine. Kasvatusprotsessi tõhusdamine oli üks Coubertini esmaseid eesmärke. Oma pedagoogilistelt vaadetelt kuulus ta inglise hariduse pooldajate hulka, nähes ideaali kuulsas Rugby koolis Inglismaal. Seal elustasid Coubertini jaoks vanade kreeklaste hariduspõhimõtted. Need ajaloost tulenevad humaansed ideed pidid aga aitama kaasa spordi universaalsete väärtuste mõistmisele.

Spordi kasvatuslikul mõjul on mitu aspekti:

Sport sunnib ennast arendama (treenimine ja võistlemine aitavad edasiseks eluks valmistuda).

Sportimine aitab mõista elu põhitõdesid. Tähtis pole mitte võitmine, vaid hästi võistlemine (nii nagu eluski, kus tähtsaim pole tulemus, vaid selle poole püüdlemine).

Edukas sportlane on eeskuju noortele. Sportlane kehtab eetilisi väärtusi – ausus, rüütlilikkus, sõprus.

Rahumeelsus. Olümpialiikumine on sünnihetkest peale olnud tihedalt seotud rahuideedega, sündides 19. sajandil tingimustes, kus rahumeelne rahvusvaheline koostöö leidis üha uusi väljundeid. Paljud 1894. aastal Pariisis I olümpiakongressil osalenud kuulusid rahvusvahelise rahuliikumise tegelaste hulka. Coubertin: „Rahu võib tekkida ainult paremas maailmas. Parem maailm ainult paremate inimeste tegevuse tulemusel. Paremad inimesed võivad areneda ainult ägedas spordivõistluses.”

Olümpiamängud on avatud kogu maailmale, deklareeritud on olümpialiikumise poliitikavabadust, tegemist on eri kultuuride ja maailmavaadete kokkusaamispaigaga.

Olümpiamängud pakuvad võimaluse kogu

maailma sportlastele kohtuda ausas võistluses, sõbralikus õhkkonnas. Rahu, patriotism ja rahvusvaheline üksteisemõistmine liituvad tema arvates ühtseks internatsionalismiks, mille valguses olümpiamängud muutuvad eri kultuuride ühiseks foorumiks.

Olümpism. Olümpialiikumine

Olümpialiikumise põhialused

1. Nüüdisaegse olümpismi põhimõtted visandas Pierre de Coubertin, kelle algatusel 1894. aasta juunis peeti Pariisis rahvusvaheline atleetikakongress. Rahvusvaheline Olümpiakomitee (ROK) moodustus 23. juunil 1894.
2. Olümpism on elufilosoofia, mis ülendab ja ühendab keha, tahte ja vaimu omadused harmooniliseks tervikuks. Seostades sporti kultuuri ja kasvatusega, püüdleb olümpism sellise elulaadi poole, mis rajaneb jõupingutustes leitud rõõmul, heade eeskujude kasvatuslikul väärtusel ja üleüldiste eetiliste põhimõtete austamisel.
3. Olümpismi eesmärk on seada sport kõikjal inimese harmoonilise arengu teenistusse, et soodustada rahumeelse ühiskonna rajamist, mis kannaks hoolt inimväärikuse säilitamise eest.
4. ROK-i juhitud olümpialiikumine kasvab välja nüüdisaegsest olümpismist.
5. ROK-i kõrgeima võimu all hõlmab olümpialiikumine organisatsioone, sportlasi ja teisi isikuid, kes on nõus juhinduma Olümpiahartast. Olümpialiikumisse kuulumise kriteeriumiks on ROK-i tunnustus.
6. Olümpialiikumise eesmärk on anda panus rahumeelse ja parema maailma rajamisse, kasvatades noor-sugu spordi kaudu, mida harrastatakse olümpialikus vaimus ja ilma igasuguse diskrimineerimiseta, mis eeldab vastastikust arusaamist sõpruse, solidaarsuse ja ausa mängu vaimus.
7. Viie ühendatud rõngaga sümboliseeritud olümpialiikumine on pidev ja universaalne. Tema kõrgpunkt on maailma sportlaste toomine suurele spordipeole – olümpiamängudele.
8. Spordi harrastamine on inimõigus. Igal inimesel peab olema võimalus tegeleda spordiga vastavalt oma individuaalsetele vajadustele.
9. Olümpiaharta on ROK-i poolt vastu võetud põhialuste, reeglite ja ametlike selgituste kogum. Harta hõlmab olümpialiikumise organiseerimist ja toimimist ning määrab kindlaks olümpia-mängude pühitsemise tingimused.

Olümpism

Olümpism on elufilosoofia, mis ülendab ja ühendab keha, tahte ja vaimu omadused harmooniliseks tervikuks. Seostades sporti kultuuri ja kasvatusega, püüdleb olümpism sellise elulaadi poole, mis rajaneb jõupingutustes leitud rõõmul, heade eeskujude kasvatuslikul väärtusel ja üleüldiste eetiliste põhimõtete austamisel. Olümpismi eesmärk on seada sport kõikjal inimese harmoonilise arengu teenistusse, et soodustada rahumeelse ühiskonna rajamist, mis kannaks hoolt inimväärikuse säilitamise eest. Nüüdisaegse olümpismi põhimõtted visandas Pierre de Coubertin.

Pierre de Coubertin

Olümpialiikumine

Olümpialiikumine on liikumine, mis koosneb Rahvusvahelisest Olümpiakomiteest (ROK, prantsuse keeles *Comité International Olympique* – CIO; inglise keeles *International Olympic Committee* – IOC), rahvusvahelistest föderatsioonidest, rahvuslikest olümpiakomiteedest, olümpiamängude organiseerimiskomiteedest, rahvuslikest assotsiatsioonidest, klubidest ja nende liikmeteks olevatest isikutest, eelkõige sportlastest, kohtunikest, treeneritest ja teistest spordiga seotud isikutest. Peale nende on olümpialiikumisse kaasatud ka teised ROK-i poolt tunnustatud organisatsioonid ja institutsioonid. Oma tegevuses lähtub olümpialiikumine olümpismi põhimõtetest.

Olümpialiikumise eesmärk on anda panus rahumeelse ja

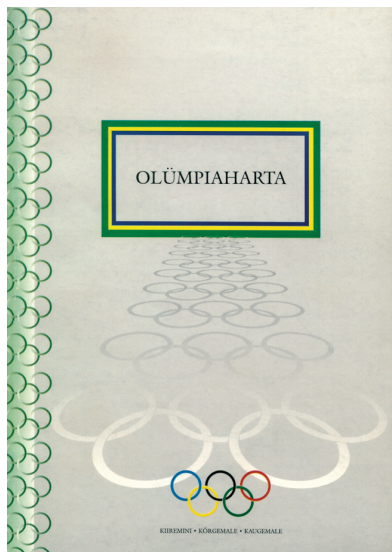

Lausanne'i olümpiamuuseum

parema maailma rajamise, kasvatades noorsugu spordi kaudu, mida harrastatakse olümpialikus vaimus ja ilma igasuguse diskrimineerimiseta. See eeldab vastastikust arusaamist sõpruse, solidaarsuse ja ausa mängu vaimus. Olümpialiikumine on pidev ja universaalne, selle kõrgpunkt on kõigi viie kontinendi sportlaste toomine kogu maailma ühendavale suurele spordipeole – olümpiamängudele.

Aus mäng

Aus mäng on olümpiaideaal, mis hõlmab eneses ausust, austust nii meeskonnakaaslaste kui ka konkurentide vastu ning kehtestatud võistlusreeglitest kinnipidamist. Ilma ausa mängu põhimõtte järgimiseta ei ole sport enam täisväärtuslik võimalus sportlaste eneseteostuseks, omavaheliseks suhtlemiseks ega ka elukvaliteedi parandamiseks. Ausa mängu peamine demonstreerija on võistleja. Ennekoike tähendab see, et võistluses osaleja peab vankumatult kinni kirjutatud reeglitest.

Eestikeelne olümpiaharta

Olümpiaharta

Olümpiaharta on ROK-i poolt vastu võetud põhialuste, reeglite ja ametlike selgituste kogum. Harta hõlmab olümpialiikumise organiseerimist ja toimimist ning määrab kindlaks olümpiamängude pühitsemise tingimused. Olümpiaharta põhialused määratles Pierre de Coubertin ja kinnitas I olümpiakongress 1894. aastal Pariisis. Hiljem on hartat pidevalt täiendatud.

Olümpiamängud

Nüüdisaegsed rahvusvahelised olümpiamängud on olümpialiikumise kulminatsioonihetkeks olev spordipidu. Olümpiamängud toimuvad iga nelja aasta järel, nende pühitsemise olümpiaadi esimesel aastal. Olümpiamängud koosnevad olümpiaadi mängudest (suveolümpiamängudest) ja taliolümpiamängudest. Vältimaks mängude liigset lohisevust, on sätestatud, et nad ei tohi kesta kauem kui 16 päeva.

Vaatamata kõikvõimalikele riikidevahelistele medali- ja punktiarvestustele on olümpiamängud võistlused individuaal- ja võistkondlikel spordialadel sportlaste, mitte riikide vahel.

Olümpialinn

Olümpiamängude korraldamise au usaldab ROK linnale, mis määratakse olümpialinnaks. Olümpialinn valitakse seitse aastat enne vastavate olümpiamängude toimumist. Ehkki mängud korraldab linn, mitte riik, peab korraldussoovi omava linna kandidatuuri toetama selle riigi valitsus ning kinnitama rahvuslik olümpiakomitee. Olümpialinnas peavad toimuma olümpiamängude ava- ja lõputseremoonia, samuti kõik olümpiavõistlused, kui ROK ei ole andnud korraldajatele õigust osa võistlustest mujal läbi viia.

Olümpiaad

Mõiste *olümpiaad* tähistab neli järjestikust aastat kestvart perioodi, mis algab ühtede olümpiaadi mängude avamisega ja lõpeb järgmise olümpiaadi mängude avamisega. Juhul kui mingi olümpiaadi mängud jäävad pühitsemata, algab see olümpiaad neli aastat pärast eelmise olümpiaadi algust. Olümpiaadid nummerdatakse järjestikuliselt, alates esimestest nüüdisaegsetest olümpiamängudest (olümpiaadi mängudest), mida pühitseti Ateenas 1896. aastal.

Olümpiasümbol

Olümpiasümbol koosneb viiest omavahel põimunud rõngast (olümpiarõngast), mida kasutatakse kas ühe- või mitmevärvilisena. Rõngaste värvid ülal (vasakult) on sinine, must ja punane ning all (vasa-

kult) kollane ja roheline. Kollane rõngas ühendab sinist ja musta ning roheline musta ja punast rõngast. Kogu kujund on korrapärane trapets, mis sümboliseerib viie maailmajao liitu ning kogu maailma sportlaste kohtumist olümpiamängudel ausas ning sõbralikus võistluses. Olümpiasümboli mõtte esitas Pierre de Coubertin 1913. aastal: kuuest värvusest (kaasa arvatud olümpialipu valge põhi) kuulub vähemalt üks kõigi maade rahvus(riigi)lipu värvuste hulka.

Olümpialipp

Olümpialipul on valge ilma ääristuseta põhi, mille keskel asub viievärviline olümpiasümbol. Esimene olümpialipp valmistati 1913. aastal Pariisis. 3 meetrit pika ja 2 meetrit laia lipu valgel põhjal on kujutatud olümpiarõngad (selle kujutise laius on 2 meetrit ja läbimõõt 60 cm). Esimest korda heisati olümpialipp 5. aprillil 1914. aastal Pan-Egiptuse mängudel Aleksandrias. Lõpliku heakskiidu sai lipp 1914. aasta juunis Pariisis kogunenud VI olümpia-kongressil. Olümpiamängudel heisati olümpialipp esimest korda 1920. aastal Antverpenis.

Olümpiadeviis

Olümpiadeviis on ladinakeelne *citius, altius, fortius* (eesti keeles 'kiiremini, kõrgemale, tugevamini'). See väljendab läkitust, mille ROK adresseerib kõikidele olümpialiikumises osalejatele, kutsudes neid silma paistma kooskõlas olümpiavaimuga. Olümpiadeviisi idee pärineb Prantsuse preestrilt Henri-Martin Didonilt.

Olümpiahümn

Ametliku olümpiahümni muusika autor on Kreeka helilooja Spyros Samaras ning originaalsõnade autor Kreeka poeet Kostis Palamas. Esimest korda kasutati olümpiahümni 1896. aasta Ateena mängudel, ent ametlikuks olümpiahümniks kinnitati see ROK-i 55. istungjärgul 1958. aastal Roomas.

Olümpiatuli

Olümpiatuli on tuli, mis süüdatakse ROK-i volil päikesekiirte abil Olümpias Kreeka jumalate kuninganna Hera templi varemete esisel. Olümpiaist liigub tuli erilise teatejooksuga tõrvikutest kantuna olümpialinna, kus põleb kogu mängude kestel olümpia-staadionil. Esimest korda põles olümpiatuli 1928. aasta Amsterdamis mängudel, Olümpias süüdati tuli esimest korda 1936. aasta Berliini mängude eel.

Olümpiatootus

Olümpiatootuse annavad sportlaste ja kohtunike esindajad olümpiamängude avatseremoonial. See on sümboolne tagatis, mis peab üleval hoidma olümpiamängude sportlikku vaimu. Sportlasvanne sisaldab eneses lubadust ausalt võistelda, kohtunike vanne aga lubadust ausalt kohtunikukohust täita. Sportlasvanne anti esimest korda 1920. aasta Antverpeni mängudel, kohtunike vanne 1972. aasta Müncheni mängudel.

Olümpialipp

Olümpiatule süütamine Olümpias

Olümpiamängude ava- ja lõputseremoonia

Olümpiamängude ava- ja lõputseremooniad toimuvad alati olümpialinnas kindlate protseduurireeglite alusel. Avatseremoonia ei tohi aset leida rohkem kui päev enne olümpiavõistluste algust, lõputseremoonia toimub aga mängude viimasel päeval pärast kõigi võistluste lõppemist. Olümpiamängud kuulutab avatuks võõrustava maa riigipea, lõppenuks aga ROK-i president. Lisaks olümpialipu heiskamisele, olümpiatule süütamisele ning olümpiatõotuse andmisele kuulub avatseremoonia olulisemate osade hulka ka sportlasdelegatsioonide sissemarss. Sissemarss toimub riikide tähestikulises järjekorras, kuid seda alustab alati olümpiamängude sünnimaa Kreeka delegatsioon ning selle lõpetab korraldajamaa delegatsioon.

Olümpiaprintsiip

Olümpiaprintsiibiks nimetatakse Pierre de Coubertini formuleeritud tõdemust „tähtis pole mitte võit, vaid osavõtt”. Tõenäoliselt pärineb see algupäraselt Vana-Rooma luuletaja Ovidiuse teosest „Metamorfosisid”.

Olümpiamuuseumid

Olümpiaajaloo paremaks säilitamiseks-tutvustamiseks on mitmel pool maailmas loodud olümpiamuuseumid. Olulisemad neist on Olümpias (Kreeka) asuv Nüüdisaegsete olümpiamängude ajaloo muuseum (inglise keeles *The Historical Museum of the Modern Olympic Games*) ja Lausanne’is (Šveits) tegutsev Olümpiamuuseum (inglise keeles *The Olympic Museum*).

Tseremoniaalsus lisab olümpialiikumisele pidulikkust

Olümpiaorganisatsioonid

Rahvusvaheline Olümpiakomitee

Olümpialiikumise kõrgeim võim on rahvusvaheline mitteriiklik, mittetulunduslik, piiramatu kestusega, juriidilise isiku staatusega assotsiatsioonivormis organisatsioon Rahvusvaheline Olümpiakomitee (ROK), mille peakorter asub Šveitsis Lausanne'i linnas. Iga isik või organisatsioon, kes kuulub ükskõik mil viisil olümpialiikumisse, on kohustatud täitma olümpiaharta reegleid ning alluma ROK-i otsustele. Rahvusvahelisele Olümpiakomiteele kuuluvad kõik õigused olümpiasümbolite, -lipu, -deviisi ja -hümni kasutamisel. ROK-i liikmeks saab olla vaid sellise maa esindaja, kus on olemas rahvuslik olümpiakomitee, kusjuures iga ROK-i liige on tema esindaja oma kodumaal, mitte oma kodumaa esindaja ROK-is.

ROK-i töövormiks on täiskogu istungjärgud, mis toimuvad vähemalt kord aastas. Istungjärgude vahel juhib olümpialiikumist ROK-i täitevkomitee. Täitevkomitee ning kogu ROK-i tegevust juhib ROK-i president. ROK-i töökeeled on prantsuse ja inglise keel, kusjuures nendes keeltes tekkivate tekstiliste erinevuste puhul saab eelistuse prantsuse keel, kui kirjalikult ja selgesõnaliselt ei ole sätestatud teisiti. Rahvusvaheline Olümpiakomitee asutati 23. juunil 1894. aastal Pariisis.

Rahvusvahelise Olümpiakomitee presidendid

1894–1896 **Demetrios Vikelas** (Kreeka)
1896–1925 **Pierre de Coubertin** (Prantsusmaa)
1925–1942 **Henri de Baillet-Latour** (Belgia)
1946–1952 **J. Sigfrid Edström** (Rootsi)
1952–1972 **Avery Brundage** (USA)
1972–1980 **Michael Killanin** (Iirimaa)
1980–2001 **Juan Antonio Samaranch** (Hispaania)
2001–... **Jacques Rogge** (Belgia)

Michael Killanin (1972–1980)

Eesti Olümpiakomitee

Olümpiaharta järgi kuuluvad Eesti Olümpiakomitee (EOK) tegevuse peaesmärkide hulka olümpialiikumise arendamine ja kaitsmine Eestis, eriti aga Eesti sportlastele olümpiamängudest osavõtu tagamine. EOK-l on ainuõigus esindada Eestit olümpiamängudel ning ROK-i patronaazi all toimuvatel võistlustel.

Eesti Olümpiakomitee loomine otsustati Eesti I Spordikongressil Tallinnas 30. novembril 1919. aastal, EOK ametliku loomiseni jõuti 1923. aastal. 1940. aasta kommunistliku riigipöörde järel katkes EOK tegevus ligi 50 aastaks. 14. jaanuaril 1989. aastal EOK taasmoodustati.

Eesti Olümpiakomitee juhid

1924–1931 **Ado Anderkopp** (EOK esimees)
1931–1934 **Johan Laidoner** (EOK esimehe kohusetäitja)
1934–1940 **Johan Laidoner** (EOK esimees)
1989–1997 **Arnold Green** (EOK president)
1997–2001 **Tiit Nuudi** (EOK president)
2001–... **Mart Siimann** (EOK president)

Rahvusvaheline Olümpiaakadeemia

Olümpismi ja olümpialiikumise akadeemilise käsitlemise, uurimise ja propageerimise edendamiseks on Rahvusvaheline Olümpiakomitee moodustanud Rahvusvahelise Olümpiaakadeemia (ROA), keskusega Olümpias (Kreeka). Oma eesmärgi täitmiseks korraldab ROA üritusi, millest tähtsamad on noortesessioonid ning eriseminarid olümpialiikumisega seotud organisatsioonidele. Otsuse

Mart Siimann

Rahvusvahelise Olümpiaakadeemia loomiseks langetas ROK 1949. aastal, tegelik asutamine toimus 1961. aastal.

Eesti Olümpiaakadeemia

EOK juures asuv Eesti Olümpiaakadeemia (EOA) tegeleb olümpismi ja olümpiaideaalide tutvustamise ning levitamisega Eestis, samuti Eesti olümpiakogemuse akadeemilise analüüsiga. Tartus asuva keskusega EOA tegevust koordineerib juhatus, mille tööd juhib omakorda EOA president. Oma põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks teostab EOA mitmeid projekte („Kooli-olümpiamängud“, „Noorte sport ja aus mäng“ jne), korrapäraselt ilmub EOA ingliskeelne artiklikogumik „Acta Academiae Olympiquae Estoniae“. Eesti Olümpiaakadeemia asutati 1989. aastal.

Õpetaja Ene Laanes

Rahvusvahelises Olümpiaakadeemias kogemusi jagamas

Eesti Olümpiaakadeemia liikmed

Rahvusvahelises Olümpiaakadeemias

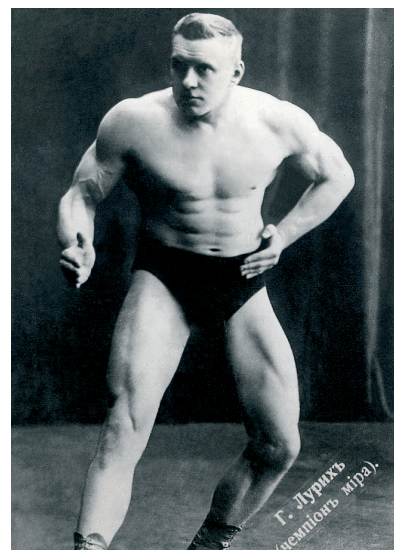
Eesti ja olümpiamängud

Esimesed pääsukesed

Tänapäeva Eesti aladele jõudis nüüdisaegne sport 19. sajandil. Kehalise kasvatuses sihipärane arendamine eestlaste hulgas algas 1870. aastatel, kui võimlemine (turnimine) lülitati rahvakoolide õppeprogrammidesse. 1879. aastal ilmus Juhan Kurriku sulest esimene eestikeelne võimlemisõpik „Turnimise raamat“.

Esimene (mitteametlik) eesti spordiselts oli raskejõustikuentusiast Gustav Boesbergi poolt 1888. aastal rajatud Tallinna raskejõustikuring. Seal harjutanud tõstjatest-maadlejatest sirgus eesti soost spordimeeste esimene suur põlvkond. Tuntuim neist oli mitmekülgne professionaalne jõumees Georg Lurich, kellel oli täita suur osa spordi populariseerimisel eesti rahva hulgas.

Esimene teadaolev eestikeelne viide olümpiamängudele on 1860. aastal ilmunud Vändra pastori Karl Eduard Körberi teos „Mailma aiaraamat, kus sees on, mis mailma algamisest Ma peal on sündinud: Kunningatest, Madest, sõddadest n.t.r. mitme pildidega ära selletud“. Selles oli muu hulgas juttu ka antiikolümpiamängudest. Aastal 1876 ilmus aga Carl Robert Jakobsoni „Kooli Lugemise Raa-

Georg Lurich (1876–1920)

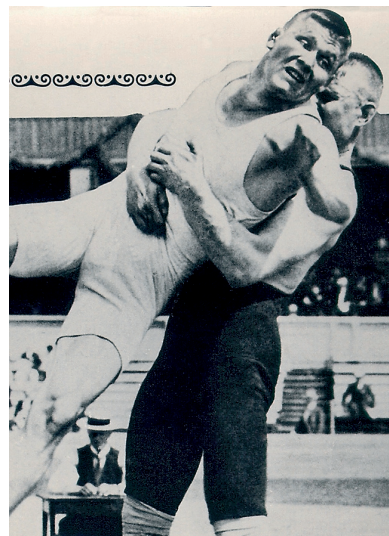
mat. 3. jagu. Olimpia Mängu-pühad", juba pikem antiikmängude kirjeldus.

Eestlased olümpiamängudel

1896. aasta Ateena olümpiamängudel viibis ka eestlane – USA sõudevõistkonda kuulunud Herman Lerchenbaum. USA laevastiku madrus Lerchenbaum paraku siiski võistelda ei saanud, sest tugevate tuulte tõttu jäid merele planeeritud sõudevõistlused pidamata.

Esimesed tegelikult olümpial sportinud eesti mehed jõudsid mängudele Stockholmis 1912, küll Venemaa delegatsiooni koosseisus. Parimaks osutus neist keskkaalus võistelnud kreeka-rooma maadleja Martin Klein, kes 34 konkurendi hulgas võidult võidule sammudes medalit ihkas. Seitsmendaks maadlusvooruks oli selge, et Klein on medalil. Otsustamata oli vaid selle värv, mis pidi selguma matšis soomlase Asikaineniga – võit andnuks õiguse minna maadlema kullale rootslase Johansoniga vastu. Klein saigi Asikainenist jagu, kuid heitlus kuuma päikese käes Stockholmi olümpiastaadionil kestis rekordiliselt kaua – 11 tundi 40 minutit! Finaaliks enam jõudu ei jätkunud, ometi oli ta võitnud hõbemedali. Kleini ja Asikaineni heitlus on tänaseni Guinnessi rekordite raamatus kirjas kui aegade pikim maadlus.

Hästi võistles sõudevõistlustel ühepaadil osalenud Peterburi Sõudeklubi mees Hugo Maksimilian Kuusik. Kolm päeva pärast Martin Kleini hõbemedalivõitu alustas ta sõudevõistlusi eelringivõiduga austerlase Heinrichi vastu. Teises ringis saadud võit ungarlase Leviczky üle viis juba poolfinaali, kus tuli vastu astuda Belgia esindajale Polydor Veirmanile. Paraku tabas teda enne poolfinaali õnnetus – keegi konkurentidest rammis soojendusel meie mehe paati, tehes selle sõidukõlbmatuks. Korraldajad andsid küll uue paadi, kuid sellega ei suutnud Kuusik kohaneda. Nii tuligi belglasele alla vanduda, mis tähendas üldarvestuses kolmanda koha jagamisega leppimist (sama koht kuulus ka teises poolfinaalis kaotanud kanadalasele Butlerile). Kahjuks ei saanud Kuusik medalit, sest sõudevõistlustel olid medalid ette nähtud vaid iga ala kahele paremale ehk finalistidele. Toona sõideti mees mehe vastu ja poolfinaalides kaotajatele jäi kirja kolmas koht, kuid mitte medal.

Klein ja Asikainen Stockholmis maadlusmatil

Alfred Neuland (1895–1966)

Eesti Olümpiakomitee asutamine

1919. aastal kerkis Eesti spordiringkondades päevakorrale soov iseseisvalt olümpiamängudele pürgida. See eeldas aga rahvusliku olümpiakomitee olemasolu. Küsimus leidis soodsa lahenduse 30. novembril 1919. aastal Tallinna raekojas toimunud Eesti I Spordikongressil. Kongressile kogunenud Eesti 20 spordiseltsi esindajad langetasid pika tööpäeva jooksul terve hulga Eesti spordiliikumise seiskohast olulisi otsuseid. Muu seas otsustati spordi keskorganisatsiooni Eesti Spordi Liidu asutamine, Eesti Olümpia Komitee loomine ja Antwerpeni olümpiamängudele pürgimine. Samas kinnitati Eesti Olümpia Komitee sekretäriks kalevlane Harry Kullerkupp (Kulderknupp).

Lõpuks sõitis Eestist Antverpenisse 14 sportlast ja 3 esindajat. Iseseisva Eesti olümpiadebüüt kujunes edukaks: võideti üks kuld- (tõstja Alfred Neuland) ja kaks hõbedamedalit (tõstja Ain Sillak ja maratonijooksja Jüri Lossman). Riikide mitteametlikus pingereas tõusis Eesti koguni 14. kohale!

Siiski oli siin rohkem teeneid Eesti Spordi Liidul kui ametlikult registreerimata ja ilma põhikirjata töötanud Eesti Olümpia Komiteel. Olümpiakomitee tegelik asutamine toimus alles 1923. aastal, mil lähenevad Pariisi mängud endast järjest tõsisemalt teada andsid. Esimeseks Eesti olümpiajuhiks sai Friedrich Akel.

1928. aastal valis ROK Friedrich Akeli oma liikmeks. Tema taandumise järel 1931. aastal ei olnud Eestil

Friedrich Akel (1871–1941)

Joakim Puhk (1888–1942)

Johannes Kotkas (1915–1998)

ROK-is mõnd aega oma esindajat, kuni 1936. aastal valiti teise eestlasena ROK-i liikmeks Joakim Puhk.

1930. aastate lõpuks kujunes Eestis välja tõsiselt võetav spordisüsteem. EOK suutis tagada suurearvuliste Eesti delegatsioonide olümpiamängudel osalemise. Kokku võitsid Eesti esindajad perioodil 1920–1936 olümpiamängudel kuus kulda, kuus hõbedat ja üheksa pronksi.

Friedrich Akel

Kalevi liige Friedrich Akel oli Tartu Ülikooli haridusega silmaarst. 1897. aastal lõpetas ta ülikooli ja praktiseeris seejärel mõnd aega välismaal. 1902. aastal asus ta elama Tallinna, kus avas erasilmakliiniku. Eesti iseseisvumise järel osales Akel aktiivselt poliitikas, olles korduvalt välisministri ametis ja tegev diplomaadina välismaal. 1924. aastal oli Friedrich Akel riigivanema kohustes.

Joakim Puhk

Suurtööstur Joakim Puhk oli edukas majandusmees, kaubamaja ja suurveski J. Puhk ja Pojad asutajaid ja omanikke ning masinaehitusvabriku Ilmarine direktor, lisaks ka Eesti Kaubandus-tööstuskoja esimees ja riigi majandusnõukogu liige. Muu hulgas oli Joakim Puhk tuntud kui aktiivne sporditöetaja.

Nõukogude aeg

II maailmasõja lõppedes oli Eesti spordielu segi paisatud. Paljud sportlased hukkusid sõjas, paljud langesid repressioonide ohvriks, paljud põgenesid kodumaalt. 1948. aasta olümpiamängudest jäid eestlased hoopis eemale, ehkki mitmed Eestist lahkunud sportlased olid Londonis võistlemiseks valmis. Paraku puudus neil uute kodumaade kodakondsus, Eesti eest aga enam võistelda ei saanud. 1952. aastal osales olümpiamängudel ka NSV Liit. Nii pääsesid eestlased taas spordi suurareenile.

1952. aasta Helsingi mängudel saabus maadleja Johannes Kotkase tähetund, tema võit raskekaalus oli kindel. Kotkas võinuks sama saavutusega hakkama saada ka 1948. ja 1956. aastal, paraku ei pääsenud ta rohkem võistlema, ehkki varumehena Melbourne'i mängudel viibis.

Aastatel 1952–1988 võitsid eestlased ning Eesti sportlased olümpiamängudel 37 medalit: 12 kulda, 13 hõbedat, 12 pronksi. Seejuures on arvestatud eraldi igat medalit, mis meie sportlaste kaela riputatud (kaasa arvatud pallimängijate ja purjetajate võidud). Just korvpallurid olidki sellal ühed edukamad olümpiaatleedid, võites kokku kaheksa medalit. Esimene talimängude medal toodi Eestisse 1964. aasta Innsbrucki mängudel, kui kiiruisutaja Ants Antson jäi võitmatuks 1500 meetri distantsil.

Taasiseseisvunud Eesti

1980. aastate teisel poolel algas Eestis rahvusliku eneseteadvuse tõus, mis ei jätnud puudutamata ka spordielu. 1988. aasta sügisel,

pärast Souli olümpiamänge, kerkis esile uus eesmärk – Eesti võiks järgmistel mängudel osaleda iseseisva võistkonnaga.

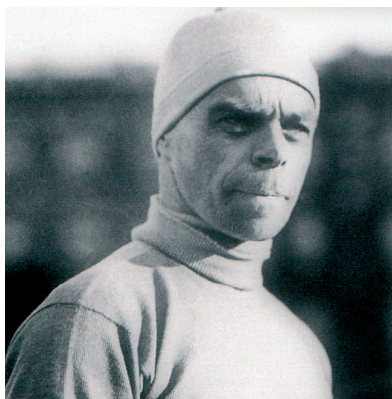
14. jaanuaril 1989 Tallinnas toimunud Eesti olümpiaspordi konverentsil taastas oma tegevuse Eesti Olümpiakomitee. Ja 1991. aastal toimunud Eesti taasiseseisvumine avaski uued võimalused. Eesti sai olümpiamängudel taas oma võistkonnaga osaleda!

Saadud võimalused üritati maksimaalselt ära kasutada. Kui enne 1992. aasta Albertville'i taliolümpiamänge oli talimängudel käinud kõigest 14 eestlast või Eesti sportlast, siis Albertville'i – kuhu üle pika aja mindi taas oma lipu all – lähetati koguni 20 sportlast. Kokku on Eesti sportlased aastail 1992–2004 olümpiamängudel ära toonud kolm kuld-, kaks hõbe- ja kuus pronksmedalit.

Andrus Veerpalu tõusis Salt Lake City suusaradadel olümpiavõitjaks

Suuri olümpiakangelasi

Clas Thunberg (05.03.1893–28.04.1973)

Viiekordne olümpiavõitja, mitmekordne maailma- ja Euroopa meister, maailmarekordite püstitaja kiiruisutamises

Soome kiiruisutaja Clas Thunberg oli I ja II taliolümpiamängude vaieldamatu kangeline. Pika ja eduka sportlaskarjääri läbinud mees jõudis esimese Soome rekordi püstitamiseni juba 1916. aastal, viimased võistlusstardid läbis aga 42-aastasena veel 1935. aastal!

Oma treeningufilosoofia väljakujundamisel otsis ta teiste hulgas abi „lendavalt soomlaselt” Paavo Nurmilt. Nurmi soovitas niigi fanaatilisel harjutaval Thunbergil treenida eelkõige südant ja kopsumahtu ning tutvustas mitmesuguseid üldfüüsilise vundamendi rajamise karme põhimõtteid. Muu hulgas läbis mees paksus riietuses edaspidi nädalas vähemalt kolm 7-kilomeetrist kõndimistreeningut, hoides iga 25 sammu järel 20 sammu jooksul hinge kinni!

Tippu tõusis Thunberg 1923. aastal, võites Stockholmis oma esimese maailmameistritiitli. Aasta hiljem Chamonix' olümpiamängudel kogunes kuldmedaleid juba kolm: 1500 meetris, 5000 meetris ja uisumitmevõistluses. Ainult 500 meetri distantsil viis võidu ameeriklane Jewtraw. Uus edu järgnes 1925. aasta MM-võistlustel Oslos, kusjuures lisaks uisuväljale koges Thunberg edu ka seltskonnaelus – uisukangelase kutsus õhtusöögile Norra kuningas Haakon VII ise. Hiljem kujuneski Norra Thunbergile sisuliselt teiseks kodumaaks – asjatundlik publik ja head uisuspetsialistid andsid talle põhjust veel korduvalt fjordidemaad külastada.

1928. aasta Sankt Moritzi talimängudel võitis Thunberg taas kaks kuldmedalit, esikohti lisandus ka järgnevate aastate tiitlivõistlustelt. Veel 1932. aastal õnnestus tal (juba 39-aastaselt!) võita Euroopa meistri tiitel, kuid sama aasta Lake Placidi olümpiale ta siiski ei sõitnud. Põhjuseks asjaolu, et ameeriklased plaanisid võistlused korraldada ühisstardist, mitte paarides mees mehe vastu, nagu Euroopas enamasti kombeks. Juba varemgi ühisstardist sõitmises probleeme kogenud Thunberg loobus, viidates, et ühisstardist sõitmine on sisuliselt „täiesti uus spordiala”. Ehkki jänkid jagasidki Lake Placidis kogu kulla, ei suudetud kodus uisuaässa otsust mõista. Olümpiamängudest keeldumise tõttu järgnes talle Soome Uisuliidu mitmekuine võistluskeeld ning 1935. aastal teatas Thunberg lõplikust tippspordist loobumisest.

Sixten Jernberg (06.02.1929)

*Neljakordne olümpiavõitja, mitmekordne maailmameister
murdmaasuusatamises*

Rootsi suusataja Sixten Jernberg kuulub murdmaasuusatamise ajaloo suurimate nimede hulka. Kodukandis, Norra piiri lähisel Limesforseni külakeses, talviti rasketes tingimustes harjutades ja suviti metsatööd tehes jõudu kogunud Jernberg hiilgas oma aja kohta lausa uskumatu vastupidavusega. Tema kaasaegsed on isegi öelnud, et ehkki mees pingutas võistlustel alati täiest jõust, ei suutnud ta end kunagi täiesti tühjaks sõita.

Oma esimese suure võidu saavutas Jernberg 1956. aasta olümpiamängudel Cortina d'Ampezzos, võites raskes heitluses Soome kuulsuse Veikko Hakulineni vastu esikoha 50 km sõidus. Kaks aastat hiljem, MM-võistlustel Lahtis, kurvastas ta Soome suusapublikut, võites taas 50 km sõidu ja alistades uuesti ka Hakulineni. Esikohad lemmikdistsantsiks kujunenud 50 km maratonis on Jernbergil ette näidata veel 1962. aasta MM-võistlustelt Zakopanes ja 1964. aasta olümpiamängudelt Innsbruckis.

Tippspordis veetis kuulus rootslane rohkem kui kümme aastat. Lisaks edule erinevatel rahvusvahelistel tiitlivõistlustel lisandus selle aja jooksul tema võitudekollektsiooni veel kaks esikohta legendaarselt Vasaloppeti suusamaratonilt ja 19 Rootsi meistritiitlit.

*Soomlane Eero Mäntyranta (nr 40)
ja Sixten Jernberg (nr 41) Innsbrucki
olümpiamängudel*

Ants Antson (11.11.1938)

*Olümpiavõitja, mitmekordne Euroopa
meister, maailmarekordite püstitaja kiir-
uisutamises*

Kiiruisutaja Ants Antson on esimene eestlasest taliolümpiamängude võitja. Tegemist on imetlusväärse saavutusega, kuivõrd Antson suutis tippu jõuda alal, mida Eestis tänaseks enam praktiliselt ei harrastata.

Tulevase olümpiavõitja lapsepõlv oli sportlikust vaimust kantud, suusatamine ja jäähokimäng talvel vaheldusid pallimängude ja kergejõustikuga suvel. Eriti tõsiseks kujunes tema kergejõustikuharrastus, sellelt alalt õnnestus

Antsonil hiljem võita medaleid koguni Eesti meistrivõistluste tasemel. 17-aastaselt otsustas noormees lõplikult kiiruisutamistreeningute kasuks treener Olaf Olmanni käe all. Vaatamata Eestis valitsenud rasketele harjutamistingimustele tulemused tasapisi paranesid, üksteise järel varisesid Eesti rekordid ning peagi võis Antson lugeda end Baltimaade parimaks kiiruisutajaks.

Tõus maailma paremiku alga 1961. aastal, mil ta lõpetas hooaja 1500 m distantsil maailma edetabelis 7. kohal. Tulemus tagas pääsu NSV Liidu koondise kandidaatide hulka, paremad treeningtingimused ja uue treeneri – Boriss Šilkovi. Tegelik koondisse pääs toimus 1963. aastal, veel aasta hiljem osales eestlane oma esimestel suurvõistlustel – 1964. aasta EM-võistlustel Oslos. Läbimurre kujunes võimsaks! Oslo võistlused õnnestusid koguni sedavõrd hästi, et andsid Antsonile Euroopa meistri tiitli mitmevõistluses. Ladus hooaeg jätkus olümpiamängudega Innsbruckis. Sealgi suutis värske tippuisutaja ajalugu teha, saavutades 6. veebruaril toimunud 1500 m distantsil olümpiavõidu! Veel samal hooajal püstitas ta maailmarekordi kiiruisutamise väikeses mitmevõistluses. Hooaja kokkuvõttes nimetati Ants Antson maailma parimaks kiiruisutajaks, millega kaasnes Oscar Mathieseni auhind.

Veel mõnel järgneval hooajal kuulus Antson maailma paremikku ning osales mitmetel tiitlivõistlustel, sealhulgas ka 1968. aasta Grenoble'i olümpiamängudel. Grenoble'i mängud suurt edu ei toonud, 1500 m distants andis vaid 12.–13. koha jagamise. Tulemus oleks võinud parem olla, kahjuks kulus sportlase põhienergia sedapuhku väsitavatele katsevõistlustele – viimane startipääsejate valik toimus vaid kolm päeva enne olümpiastarti sealsamas Grenoble'is ... Kurnatud mees ütles üleliidulistele spordijuhtidele, mida ta sellisest süsteemist arvas ja lõpetas tippsportlase karjääri.

Spordi juurde jäi olümpiavõitja ka edaspidi – muu hulgas on ta töötanud Kalevi jalgrattakooli direktorina ning Tallinna kesklinna kultuuri- ja spordiosakonna juhatajana. Veel kord tõusis ta spordimaailmas rambivalgusse 1992. aasta talimängudel Albertville'is, taasiseseisvunud Eesti uuel olümpiadebüüdil, kus tema hooleks jäi Eesti lipu kandmine mängude avatseremoonial.

Muhammad Ali (17.01.1942)

Olümpiavõitja ja elukutseliste maailma-meister poksis

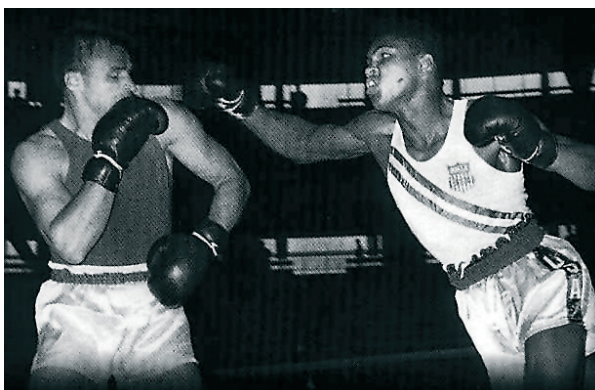
Louisville'is (Kentucky osariik) sündinud USA poksija Muhammad Ali, pikaajaline elukutseliste maailmameister poksi raskekaalus, on maailma spordiajaloo üks värvikamaid tegelasi. 12-aastaselt poksimist alustanud Ali tõusis tippu juba noorukieas. Olümpiaajalukku jäädvustas ta end veel Cassius Marcellus Clay nime all, tulles vaid 18-aastasena (!) 1960. aastal Roomas poolraskekaalus olümpiavõitjaks ning alistades kõik vastased mängleva kergusega. Finaalis pidi Clay paremust tunnistama kolmekordne Euroopa meister poolakas Zbigniew Pietrzykowski.

Olles küll olümpiavõitja, keda kodumaal juubeldades tervitati, sai Clay oma USA lõunas asuvas kodulinna Louisville'is tunda rassilist diskrimineerimist. Nimelt keelduti teda teenindamast ühes restoranis, kinnitades, et restoran „on mõeldud ainult valgenahalistele”. Kibestunud noormees tundis, et tema võit ei lähe kellelegi korda ja heitis olümpiamedali protestiks rassilise vihkamise vastu Ohio jõkke. Medali sai ta tagasi 1996. aasta Atlanta olümpiamängudel, kus ta oli ka olümpiatule süütaja rollis – talle kingiti kadunud kuldmedali koopia ...

Olümpiavõitjana siirdus Cassius Clay elukutseliste leeri ning tõusis raskekaalu maailmameistritiitli pretendendiks. Valitsev maailmameister oli tollal Sonny Liston, kes oli troonile tõusnud 1952. aasta olümpiavõitja ja seni valitsenud maailmameistri Floyd Pattersoni alistamisega. Võimsad nokaudiovidud Pattersoni üle tekitasid Listoni ümber võitmatuse oreooli, kuid Clay oli võitluseks valmis. Tema trumbiks kujunesid tugevad jalad, mis tagasid üleoleku kiiruses. Ise ütles ta oma poksistiili kohta: „Lendan kui liblikas, nõelan kui mesilane!” 1964. aastal kerkis Clay maailmameistritroonile ja kaitses tiitlit järgmise nelja aasta jooksul üheksa korda. Pärast esimest tiitlivõitu islamiusku pöördunud Cassius Clay oma nime Muhammad Aliks ja selle nime all teda maailm täna ka tunneb.

1967. aastal keeldus Ali Vietnami sõja ajal minemast USA sõjaväkke aega teenima. Karistuseks jäeti ta ilma maailmameistri tiitlist ning poksiringi tagasi ei pääsenud ta üle kolme aasta. Alles 1974. aastal tõusis ta võiduga George Foremani üle uuesti maailmameistriks. Hiljem loovutas ta tiitli veel korra Leon Spinksi, kuid võitis selle taas tagasi. Poksist loobus Ali 1981. aastal, kokku jäi tema kontole elukutselisena poksiringis 56 võitu ja 5 kaotust.

1984. aastal avastati Alil Parkinsoni tõbi, mis on spordikuulsuse elu keeruliseks muutnud.

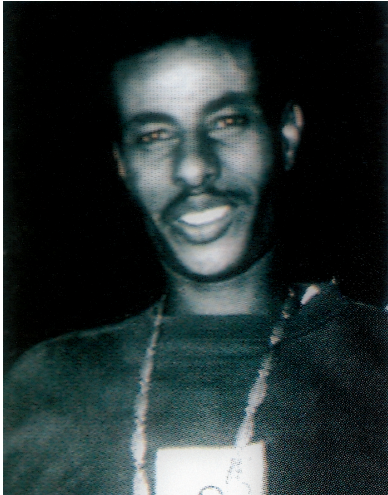

Cassius Clay olümpiamängude poksiringis

Tema esinemine Atlanta olümpiamängude tulesüütajana liigutas miljonite spordisõprade südant, selles ettevõtmises peegeldus korraga nii spordi hiilgus kui ka viletsus.

Täna on Muhammad Ali tegev ÜRO rahusaadikuna, tema kodulinnas Louisville'is aga tegutseb Muhammad Ali Keskus. Poksija abikaasa Lonnies Ali kinnitusel propageerib keskus Muhammad Ali hinnatavaid elu põhiväärtusi: rahu ja sõprust eri rahvaste ja rasside vahel, üksteisemõistmist ja tolerantsust ning laste vajaduste igakülgset arvestamist.

Abebe Bikila (07.08.1932 – 25.10.1973)

Kahekordne olümpiavõitja, maailma tippmarkide püstitaja kergejõustikus

1932. aasta Los Angelese olümpiamängude kergejõustiku-programmi viimasel päeval (siis oli kavas maratonijooks) sündis Etioopias Jato linnas poisilaps, kellele oli saatusest määratud mõnekümne aasta pärast just maratonirajal suuri tegusid korda saata. See oli Abebe Bikila, 1960. ja 1964. aasta olümpiamängude maratonivõitja. Mitte keegi enne teda polnud suutnud võita kahte olümpiamaratonit, järjestikustest võitudest rääkimata!

Abebe tõsine sportlaselu algas 1952. aastal sõjaväeteenistuses. Keiserliku ihukaardiväe ridadesse kuulunud noormees sai tuntuks tugeva jooksjana ja hakkas soomlasest treeneri Onni Niskaneni juhatusel ka võistlustel kaasa tegema. Melbourne'i mängude eel kohtus ta sportlastega, kes pidid Etioopiat maailma spordi suurfoorumil esindama – ja mõistis siis, et tahab isegi tulevikus olümpiamängudel oma kodumaa eest võistelda.

1956. aastal osales Bikila üleriiklikel sõjaväe meistrivõistlustel, kus võttis maratonidistantsil mõõtu tollaselt Etioopia suurimalt jooksukuulsuselt Wami Biratult. Distantsi algusosas juhtiski Biratu ja publik ootas staadionil juba tema võitu, kui äkki saadi raadio teel infot, et ees on hoopis noor tundmatu Bikila, kes üha edu kasvas. Esimene suur võit tuligi ilma eriliste raskusteta. Peagi jäi Biratu ilma ka 5000 m ja 10 000 m rahvusrekordidest.

Head tulemused tagasid Bikilale pääsu Rooma olümpiamängudele. Tema olümpiaunistus oli teoks saanud! Koos treeneriga otsustati, et viimane spurt rajal tuleb teha umbes kilomeeter enne lõppu – seal, kus maratonirada möödus Axumi obeliskist. See oli sümboolne hetk spurdiks – oli ju obelisk itaallaste poolt kunagi Rooma toodud just nimelt Etioopiast. Obeliskini jooksis Bikila koos marokolase Rhadi Ben Abdessemmiga, siis aga spurtis ja võitis jooksu. Paljajalu joostes saavutatud võit tuli koos uue maailma tippajaga 2:15.16. Miks paljajalu? Bikila: „Tahtsin kogu maailmale näidata etiooplaste sitkust.”

Neli aastat hiljem Tokios oli Bikila juba favoriit, kui 6 nädalat enne olümpiamaratonit tabas teda pimesoolepõletik. Jaapanlastest võõrustajate toel kosus ta aga stardihetkeks siiski ja võttis teise olümpiakulla. Võiduaeg 2:12.11 oli ühtlasi taas maailma tippaeg.

1968. aasta Mexico mängudel lootis Abebe oma võitu veelgi korrata, pidi aga paraku vigastuse tõttu juba 15 km kuludes katkestama. Kuld jäi siiski Etioopiasse, selle võitis Mamo Wolde. Samal aastal tabas Bikilat ränk autoõnnetus, mis põhjustas osalise halvatus ja sundis ta ratastooli. Visa spordimees säilitas siiski elujõu ja võitlusvaimu, osaledes ka erinevatel sportlikel üritustel. Kahjuks ei andnud pikk ravi nii kodu- kui ka välismaal tulemusi, 25. oktoobril 1973. aastal maratonilegend suri.

2000. aastal Jaapanis toimunud avaliku küsitluse põhjal valiti Abebe Bikila 20. sajandi silmapaistvaimaks jooksjaks. New Yorgis (USA) antakse aga välja iga-aastast Abebe Bikila auhinda silmapaistvate saavutuste eest pikamaajooksu arendamisel.

Spiros Louis (12.01.1873–26.03.1940)
Olümpiavõitja kergejõustikus

Maratonijooksu idee aluseks on legend muistsest kiirkäskjalast Pheidippidesest. Aastal 490 eKr toimus Ateena lähedal Maratoni väljal otsustav lahing kreeklaste ja pärslaste vahel. Kreeklased võitsid lahingu ja Pheidippides saadeti rõõmusõnumiga joostes Ateena poole tee. Linna jõudes suutis sõnumitooja vaid hüüda: „Rõõmustage! Meie võitsime!” ja langes kurnatuna surnult maha. 1894. aastal tegi prantslane Michel Bréal ettepaneku Pheidippidese teo äramärgimiseks maratonijooks Ateena olümpiaprogrammi võtta.

Enne olümpiamänge korraldasid kreeklased kaks kodust valikvõistlust. Esimese võitis Charilaos Vasilakos ajaga 3:18.00 (olles seega üldse kõigi aegade esimese maratonijooksu võitja), teise jooksu parim oli Lavrentis ajaga 3:11.27. Viiendaks tuli selles jooksus aga Spiros Louis, Amaroussi küla noormees Ateena lähistelt. Kahe jooksu paremad pääsesidki olümpiavõistlusel Kreekat esindama.

Olümpiamaraton startis Maratoni sillalt 10. aprillil 1896. Jooksu alustas 17 sportlast, nende seas vaid neli välismaalast. Esialgu asus juhtima prantslane Albin Lermusiaux, püüdes liidrina veel ka poolel võistlusmaal. Ent peagi saabus tema jaoks kriitiline punkt ning juhtima asus austraallane Edwin Flack. Ometi ei osanud ka austraallane oma jõuvarusid õigesti hinnata – vaid neli kilomeetrit enne staadioni vajus ta kokku. Sündmuste käiku tõusid dikteerima kreeklased eesotsas Louisiga.

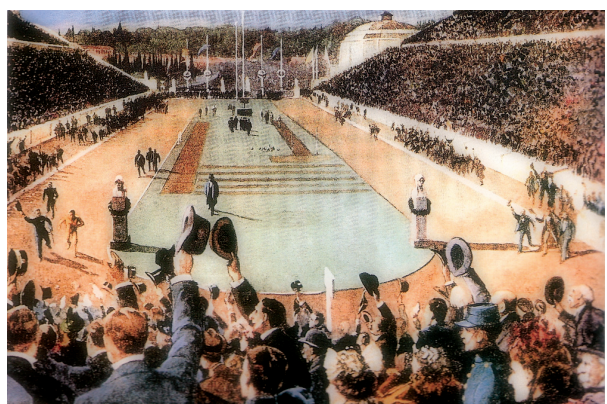
Lõpuks jõudis liider staadionile, kus teda tervitas õnnesoovastuses publik eesotsas Kreeka kuningaga. Võiduka lõpetamise järel (ajaga 2:58:50) jätkus Louisil energiat, et kummardada rõõmsale kuningale. Võitja kanti õlgadel riietusruumi, nii staadionil kui ka kogu Ateena linnas valitses üldine juubeldamine.

Alles seitse minutit hiljem jõudsid staadionile järgmised jooksjad, kreeklased Charilaos Vasilakos ja Spiridon Velokas. Hiljem Velokase tulemus tühistati – selgus, et ta oli osa distantsist läbinud vankril (!) – ja kolmas koht kuulus ungarlasele Gyula Kellnerile. Märkimisväärne oli vahelejäädud Velokasele määratud karistus. See oli kõige karmim, mille Kreeka (spordi)võimud suutsid välja mõelda – ta ei tohtinud enam kunagi kanda kreeka rahvarõivaid ...

Spiros Louisist sai kreeklaste kangelane, ta külvati üle ohtrate kingitustega. Ateena kaupmehed tõid talle küünlaid ja juveele, veini ja šokolaadi, talle pakuti priid juukselõikust, tasuta lõunasööke jne. Tegelikult olevat tagasihoidlik jooksumees keeldunud enamikku kingitusi vastu võtmast. Ta olevat nõustunud võtma vaid hobuse ja vankri (ning maia mehena ka pisut šokolaadi).

Kuuldused Ateena olümpiamängudest ja Louisi suurest võidust ulatusid ka Eestisse. Muidugi ei olnud lehetegijate teadmised spordist ega sportimisest toona eriti head ja nii pole ime, et „Postimehest” võis lugeda sellist uudist: „Olympia mängudel sai võidujooksmises esimese auu hinna greeklane Lois, kes 45 wersta 2 tunni 58 minuti ja 50 sekundi sees ära jooksis. Ta sai hulk kallid kingitusi, keegi Stefanowitsch kinkis talle koguni ilusa mõisa.”

Peagi naasis Louis oma kodukülasse, kus elas vaikset ja tagasihoidlikku elu ega osalenud enam kunagi jooksuvõistlustel. Esialgu elatas ta end põllumehetöoga, hiljem asus aga politseinikuametisse. Ainus märkimisväärne sündmus, mis tema elu sellal ilmetas, oli arreteerimine 1926. aastal. Süüdistatuna sõjaväepaberite võltsimises istus ta üle aasta vangis, enne kui selgus, et ta selles kuriteos süüdi ei ole. Ja avalikkus ei olnud teda unustatud: Kreeka ajalehed kirjutasid oma

1896. aasta Ateena olümpiamängude maratonifiniš

rahvuskangelast kaitstes, et on „häbistav meie kangelast süüdistada asjades, mida ta kunagi ei teeks”.

Esimese maratonivõitja viimane avalik esinemine toimus 1936. aasta Berliini olümpiamängudel, kus ta marssis avatseremoonial Kreeka delegatsiooni eesotsas, kohtus suure maailma tippfiguuridega ja suhtles sportlastega. Teiste seas said temaga kokku ka Eesti olümpiasportlased.

Spiros Louis suri 1940. aasta kevadel, vaid pisut enne sakslaste sissetungi Kreekamaale. Kuid kreeklaste kangelast ei ole unustatud. Tema nime kannavad paljud spordiklubid nii Kreekas kui ka välismaal, aga ka 2004. aasta olümpiamängude peareen, Ateena uus olümpiastaadion.

Eestlane Ruudi Toomsalu ja Jesse Owens Berliini olümpiamängudel

Jesse Owens (12.09.1913–31.03.1980)

*Neljakordne olümpiavõitja, maailmarekordite püstitaja
kergejõustikus*

James Cleveland (Jesse) Owens sündis 1913. aastal USA Alabama osariigi väikelinnas Danville'is. Kui Jesse polnud veel kümnenegi, kolis nende pere Clevelandi Ohio osariigis, kus pereisa lootis paremat tööd leida. Jõukust aga ei tulnud ja nii kulus pere eelarve toetamiseks ära ka Jesse poolt erinevate väikeste töötuste eest saadav tasu. Kord leidis ta, et jooksujalu õnnestub kõik kiiremini – ja see oli Jesse elu murdehetk. Temast sai jooksja.

Treeningud Charlie Riley juhtimisel andsid peagi tulemusi. Jesse tõusis kiiresti omaealiste hulgas täheks, läbides juba 1932. aastal (19-aastasena) 100 m tuule toel maailmarekordit kordava 10,3-ga. Paljud ülikoolid kutsusid teda oma ridadesse, kuid noormees valis Ohio ülikooli.

Ülikooliaeg oli tõeline elukool. Sellal võis vale nahavärv andekale edasipüüdlikule noorele olla veel tõeliseks takistuseks ja Jesse sai seda omal nahal tunda. Võistlustel viibides sai ta ööbida vaid mustadele ettenähtud hotellides, süüa vaid mustadele ettenähtud

söögi-kohtades ja kui õnnestuski pääseda „tavalistesse” hotellidesse, pidi ta sisenema tagauksest ja kasutama lifti asemel treppi.

Läbilööki staadionirajal ei jäänud aga tulemata. 1935. aasta 25. mail püstitas Jesse Owens USA-s Michigani osariigis Ann Arboris 45 minuti jooksul kolm maailmarekordit ja kordas veel neljandatki. „Ann Arbori ime” algas 100 jardi jooksuga (võiduaeg 9,4 oli maailmarekordi kordamine). Järgnes kaugushüpe, kus kerge vigastuse tõttu oli plaanis sooritada vaid üks katse. See ainus üritus õnnestus suurepäraselt, vallandades publiku juubeldused. 8.13! Esimese sportlasena maailmas üle 8 meetri! Jesse kaugushüppe rekord püsis lõpmatuna koguni 25 aastat ja 79 päeva, kuni Ralph Boston selle lõpuks 1960. aastal ületas. Oma imelise seeria lõpetas Owens, põrmustades 220 jardi (uus aeg oli 20,3) ja 220 jardi tõkkejooksu (uus aeg oli 22,6) senised maailmarekordid.

Nüüd oli Jesse favoriit ka 1936. aasta Berliini olümpiamängudel – ja seda õige mitmel alal. Olümpia-võistlused natside juhitud Saksamaa pealinnas ei pidanud paraku kerged tulema. Hitleri juhitud Saksa riik seadis eesmärgiks demonstreerida maailmale oma vägevust. Berliini täitsid natside lipud, mündrid, marsimuusika ja paraadid. Loomulikult lootis Hitler Saksa sportlaste suurele edule, seda nendelgi aladel, kus Owens üles pidi astuma.

Siiski õnnestus Owensil Berliinis kõik. Pärast võitu 100 m jooksus (võiduaeg 10,3 oli uus olümpia-rekord) seisis tal kaugushüppes ees jõukatsumine sakslaste lemmiku, kohaliku atleedi Lutz Longiga. Jesse võit oli siingi kindel: Owens 8.06, Long 7.87. Kuigi Owens rikkus ära sakslaste peo kaugushüppes, olid nad Longiga sõbrad, suheldes ka spordiväliselt. See oli sõprus, mis ulatus üle ideoloogiliste piiride. Kolmas võit tuli 200 meetris olümpiarekordiga 20,7 ja neljanda kuldmedali võitis Owens 4 × 100 m teatejooksus, kus USA meeskond lõpetas uue maailmarekordiga 39,8.

Jesse Owens oli Berliini mängude kangelane, ehkki natslik propaganda suhtus mustanahalistesse põlastavalt ja heitis USA-le ette, et need kasutavad „musta abiväge”. Avalikkuse jaoks oli Jesse Berliinis ikkagi staar. Kõikjale, kuhu ta ilmus, kogunes hulgaliselt autogrammikutte ja fotograafe. Fännid jälitasid teda isegi olümpiakülas, kus Jesse asjatult rahu leida lootis.

Ka tagasipöördumine USA-sse oli muinasjutuline, ajalehed olid täis Owensi pilte, tema auks korraldati pidulikke paraade nii New Yorgis kui ka Clevelandis. Kuid siis sai pidu otsa ja saabus taas argipäev. Jesse asus tööle spordiinstruktorina, minnes peagi elukutselise atleedi teele – instruktori palgast jäi pere toitmiseks väheseks. Ta jooksis demonstratsiooninemistel võidu hobuste, koerte ja mootorratastega, osales erinevate pesapalliürituste reklaamimisel jne. Sportlaskarjääri lõppedes asus ta eraettevõtlusesse ja saavutas mõne ajaga ka edu. Ta avas suhtekorraldusfirma ja oli oodatud kõnemees rahvakogunemistel ning muudel avalikel üritustel.

Jesse surma järel asutasid ta pereliikmed Jesse Owensi Fondi, mis hoiab elus tema mälestust ja toetab noori andekaid inimesi. Owensi sünnilinnas Danville'is Alabamas töötab ka Jesse Owens muuseum.

Lutz Long ja Jesse Owens Berliinis

Aus mäng

Termin *aus mäng* (*fair play*) hakkas ajalooliselt formeeruma Inglismaal 19. sajandil. Aristokraatidest inglise spordidžentelmenid, kes sportisid tõepoolest vaid lõbu pärast ja kes võidu pärast suurt ei pingutanud, pidasid ausat mängu oluliseks. Nad ei hoolinud võidu ja hea tulemusega kaasnevast tähelepanust, tähtsam oli mängust osa võtta, üles näidates vahvust ja ülal hoides võistkonnavaimu. Kaotus polnud hirmus, seni kuni platsil oli võisteldud täiega ja endast antud parim.

Spordi arenedes, saavutusspordi olulisuse kasvades ja eduvajaduse üha olulisemaks muutudes on arusaam ausa mängu piiridest muutunud, ent asja olemus jääb samaks.

Ausa mängu definitsioon

UNESCO „Ausa mängu deklaratsioon“ selgitab, mis on aus mäng ja põhjendab selle vajadust. Deklaratsioonis öeldakse selgelt, et ilma ausa mängu printsiibi järgimiseta kaotab sport oma väärtused, rikkudes sportlaste eneseteostuse ja inimestevahelise suhete rikastumise võimalused, samuti elukvaliteedi parandamise võimalused. Ilma ausa mänguta ei ole sport enam sport.

Ausa mängu peamine demonstreerija on võistleja. See tähendab, et mängija peab vankumatult kinni pidama kirjapandud reeglitest. Veelgi parem, kui mängija neist reeglitest aru saab ja mõistab, et need väljendavad võistlusspordi õiget vaimu.

Aus mäng väljendub:

- kohtuniku otsuse vaieldamatus aktsepteerimises, v.a nendel spordialadel, kus kohtuniku otsusele võib järgneda reeglitekohane apellatsioonikaebus;
- mängimises võidu kui kõige tähtsama peale võistlusspordis, kuid keeldudes sealjuures kategooriliselt rakendamast võidu saavutamiseks lubamatuid vahendeid.

Aus mäng on käitumisviis, mis põhineb enesest lugupidamisel ning hõlmab:

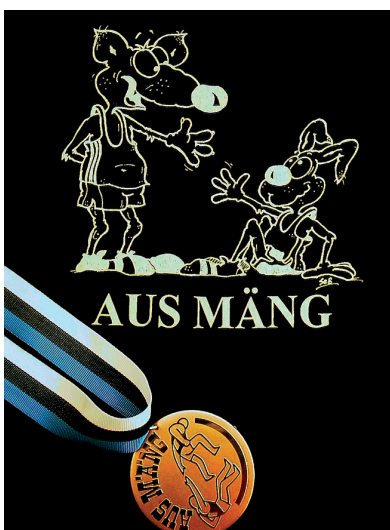
- ausust, otsekohesust ning kindlat ja väärikat hoiakut, kui teised ei mängi ausalt;
- lugupidamist meeskonnakaaslaste suhtes;

Ausa mäng on panus sporti

Eugenio Monti bobikelk võistlusrajal

Eesti Olümpiaakadeemia ausa mängu konkursi auhinnad

- lugupidamist vastase vastu nii võidu kui ka kaotuse korral, teades, et spordis on vastane partner, kellega ollakse tihedalt seotud;
- lugupidamist kohtuniku vastu, näidates seda alalises valmisolekus aktiivseks koostööks kohtunikuga.

Ausa mängu põhimõte tähendab tagasihoidlikkust võidu korral, vääriskust kaotuse korral ja suuremeelset ellusuhtumist, mis on soojade ja püsivate inimsuhete aluseks.

Ausa mäng ei ole ainult võistleja õigus ja kohustus, see on ka treenerite, ametiisikute ja teiste spordiga seotud isikute nii otsene kui ka kaudne panus sporti.

Viis ausa mängu ideaali

Ausa mängu põhimõtteid õpetades on olulised viis ideaali:

1. Austa reegleid
2. Austa ametiisikuid ja nende otsuseid
3. Austa oma vastast (vastaseid)
4. Anna kõigile võrdne osalemisvõimalus
5. Säilita pidev enesekontroll

Ausa mängu ideede tutvustamine

Spordis toimunud muutused on tekitanud olukorra, kus ausa mängu ideede tutvustamine on muutunud äärmiselt oluliseks. Sport on elukutse ja kasumi teenimise vahend. Kasumi tootmise surve jagab spordi telealadeks ja mittetelealadeks, toimub võitlus publiku pärast. Teenitava raha hulk üha kasvab – ja just seesugune edu otsimise sund on dopinguprobleemi suurim põhjus.

Kõik eelöeldu läheb vastuollu ausa mängu printsiibiga. Seega on spordi põhiväärtuste tutvustamine äärmiselt oluline. Tuleb mõista, et eliitspordi väärtushinnangute ülekandmine kogu spordile ei ole võimalik. Kõik sportlased ei ole miljonärid ega tee sporti raha pärast. Kõik ei taotle „võitu iga hinna eest“, uskudes, et tippu jõuab vaid dopinguga.

Tipp sportlaste eeskujuga on määrav noorsportlaste arengule, tipp saab noori mõjutada isikliku eeskujuga. Lapsevanemad (ja õpetajad, kes tegelevad lastega nende kujunemiseas) saavad lapsi varakult õigete põhimõtete juurde suunata.

Ausa mänguga tegelevad organisatsioonid

Rahvusvaheline Ausa Mängu Komitee

Rahvusvaheline Ausa Mängu Komitee asutati 1963. aastal. Komitee edendab ausa mängu põhimõtteid, andes välja iga-aastast rahvusvahelist ausa mängu auhinda. Esimene auhind anti välja 1964. aastal ja selle sai Itaalia bobisõitja Eugenio Monti.

Itaalia parimaid bobisõitjaid Monti osales oma kahebobil Innsbrucki mängudel 1964. aastal, lootes seal võita. Tema suurim konkurent oli inglase Tony Nash. Enne viimast sõitu oli kõik veel lahtine, kuid siis selgus ootamatult, et Nash ei saa sõita, kuivõrd tema kelgu jalas oli murdunud. Monti võttis oma kelgult jalase maha ja saatis selle Nashile. Nash

saavutaski parima aja ja võitis kulla. Monti aga sai ausa mängu auhinna. Oma olümpiakulla sai ta neljabobidel 1968. aasta mängudel Grenoble'is.

Euroopa Ausa Mängu Liikumine

Euroopa Ausa Mängu Liikumine sai alguse 1994. aastal. Alates 1995. aastast korraldatakse aasta-assambleesid ja võetakse vastu asjakohaseid deklaratsioone. Antakse välja oma trükiseid ja ausa mängu auhinda, samuti osaletakse Euroopa noorte olümpiapäevade korraldamisel.

Eesti

Eestis antakse välja Paul Kerese nimelist Ausa Mängu auhinda eriliste saavutuste ja erilise panuse eest ausa mängu kaitsmisel ja edendamisel spordis. Ausa Mängu iga-aastane auhind **Suur Mõõk** antakse sportlastele või teistele spordiga seotud inimestele, kes oma tegevusega on kõrgel hoidnud ausa spordi üllaid põhimõtteid. Ausa Mängu iga-aastane **Väike Mõõk** antakse sportlasele, kes aasta jooksul on üles näidanud ausust ja suuremeelset suhtumist oma konkurentidesse. Ausa Mängu auhind eluaegsete teenete eest antakse kauaaegse ausa, aatelise ja omakasupüüdmatu tegevuse eest spordis.

Alates 1997. aastast korraldab noortele suunatud ausa mängu projekti Eesti Olümpiaakadeemia, eesmärgiga edendada ausat mängu ja vastastikust respekti noortespordis. Esimese auhinna laureaati oli Vastseliina suusataja **Markus Puusepp**, kes läbis Haanja maratoni noortesõidul rajakohutuniku vea tõttu lühema distantssi ning võitis. Kuid ta teatas eksitusest kohtunikele ning võit anti sõidu tegelikule parimale.

Ludwig Guttman (1899–1980)

Paraolümpiamängud on puuetega inimeste tähtsaimad võistlused

Paraolümpiamängud

Paraolümpiamängud on puuetega sportlaste tähtsaimad võistlused. Termin *para* on kreeka päritolu ja tähendab 'kõrval- või juuresolemist'. Seega on paraolümpiamängud sündmus, mis toimub kõrvuti olümpiamängudega (ja täiendab neid).

Paraolümpiamängudel võisteldakse eri klassides, mis sõltuvad osalejate puute iseloomust. Selline jaotamine tagab kõigile võrdsed võimalused oma sportlike saavutuste võrdlemiseks.

Ajaloost

Puuetega inimeste organiseeritud sportimise ajalugu sai alguse juba enne II maailmasõda, kui loodi esimene teadaolev puuetega inimeste spordiorganisatsioon ja toimusid ka esimesed kurtide ja vaegkuuljate maailmamängud.

II maailmasõja järel areng hoogustus. Suuresti lasus selles süü Inglismaale elama asunud sakslasel Ludwig Guttmanil, kes elas Inglismaal Stoke Mandeville'is hooldekodu seljaaju kahjustusega sõjaveteranidele. Guttman soovis aidata sõjas invaliidistunud inimestel taas tavaellu sukelduda ja uskus, et sportimine oleks siin abiks. Sport oli tema arvates kasulik füüsilise vormi hoidjana, eelkõige aga pidi tõstma puuetega inimeste eneseteadvust.

1948. aasta suvel organiseeris Guttman ühel ajal Londoni olümpiamängudega Stoke Mandeville'i hooldekodus esimesed rahvusvahelised ratastoolivõistlused, mis panidki aluse hilisemale paraolümpiamängude traditsioonile.

Peagi suutis Guttman need võistlused muuta rahvusvaheliselt tunnustatud sündmuseks. Murdepunktiks kujunes 1960. aasta, mil vaid mõned päevad pärast Rooma olümpiamängude lõppu avati Itaalia pealinnas esimesed puuetega inimeste oma olümpiamängud. Kaheksal spordialal katsus jõudu 400 sportlast 23 riigist. Siis nimetati seda üritust IX Stoke Mandeville'i mängudeks, nimeetus *paraolümpiamängud* sai ametliku tunnustuse alles 1984. aastal. Alates 1988. aastast on paraolümpiamängud toimunud reeglina olümpiamängudega samas linnas ja samadel võistlusareenidel.

Rahvusvaheline Paraolümpiakomitee

Puuetega atleetide sporti juhib katusorganisatsioonina Rahvusvaheline Paraolümpiakomitee (The International Paralympic Committee). Rahvusvaheline Paraolümpiakomitee (RPOK) loodi

1989. aastal, esimeseks presidendiks sai Robert D. Steadward Kanadast. Tänapäevaks ühendab organisatsioon umbes 160 rahvuslikku paraolümpiakomiteed. 2001. aastal asendas Steadwardi presidenditoolil Phil Craven (Suurbritannia).

Rahvusvahelise Paraolümpiakomitee missioon

- Tagada õnnestunud paraolümpiamängude korraldamine.
- Tagada paraolümpialiikumise areng ja tugevnemine rahvuslike paraolümpia komiteede arendamise kaudu. Toetada kõigi RPOK liikmesorganisatsioonide tegevust.
- Edendada ja toetada paraolümpiaatleetide sportimis- ja võistlemisvõimalusi kõigil tasanditel algajatest eliidini.
- Arendada naisatleetide ja tõsise puudega atleetide sportimisvõimalusi kõigil tasanditel.
- Toetada ja julgustada paraolümpialiikumist arendavaid ja tutvustavaid hariduslikke, kultuurilisi ning teaduslikke ettevõtmisi.

- Kujundada paraolümpialiikumisele ülemaailmne meediakajastus.
- Arendada kõigi paraolümpia-spordialade enesemääramist ja identiteedi säilitamist, olgu siis kas lahutamatu osana rahvusvahelisest spordiliikumisest või iseseisva organisatsioonina.
- Tagada ausa mängu põhimõtete järgimine, vägivalla vältimine, terviseriskidega tegelemine ja eetika põhitõdede arvestamine paraolümpialiikumises.
- Panustada koostöös Maailma Antidopinguagentuuriga dopinguvaba paraolümpia spordikeskkonna loomisse.
- Arendada paraolümpia spordialasid ilma poliitilise, religioosse, majandusliku, võimetusealase, soolise või rassilise diskrimineerimiseta.
- Tagada meetmed paraolümpialiikumise edasiseks arenguks.

Marge Kõrkjas on paraolümpiamängudel kogunud seitse medalit (sealhulgas kaks kulda)

Paraolümpialiikumine Eestis

Eestis sai puuetega inimeste spordiliikumine alguse 1980. aastatel. 1986. aasta aprillis loodi Eesti NSV Spordikomitee juurde Eesti Invaspordi Föderatsioon, mis ühendas kuulmis-, nägemis- ja liikumispuudega sportlasi. 1990. aastal moodustati Eesti Invaspordi Liit, mis tegeleb liikumispuuetega inimeste spordi ja rehabilitatsiooni probleemidega. 1991. aasta aprillis jõuti aga Eesti Paraolümpiakomitee moodustamiseni. Eesti Paraolümpiakomitee presidendiks valiti Toomas Vilosius.

Mured

Spordi kommertsialiseerumine

Kommertsialiseerumine (ehk ärihuvidele ja kasusaamisele allutamine) on tänapäeva spordis iseenesestmõistetav, kuid paljud näevad selles ohtu spordi põhiväärtustele, vabale vaimule ja sportimisest rõõmu tundmisele. Tippспорт on muutunud osaks meelelahutustööstusest, mis aga on suunatud selgelt kasumi teenimisele. Kogu suur sport keerleb raha ümber – tänapäeva spordimaastikul jäävad ellu need spordialad, mis suudavad end muuta atraktiivseks televisioonile, põnevaks publikule.

Rahateema muutus eriti aktuaalseks pärast Juan Antonio Samaranchi valimist Rahvusvahelise Olümpiakomitee presidendiks 1980. aastal.

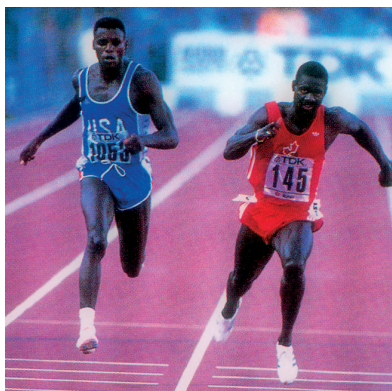
Rahvusvaheline Olümpiakomitee muutus Samaranchi juhtimisel jõukaks ja autoriteetseks organisatsiooniks, käivitatud kommertsprogrammid osutusid igati edukaks. Alustati olümpia sponsorprogrammi-dega, kuid suurt kasumit tõi ka teleõiguste müük.

Samaranchi ametisse asumise aeg oli olümpialiikumise raske hetk: 1976. aasta Montreali mängud olid jätnud korraldajad miljardi dollariga kahjumisse, Moskva olümpiamängud olid jäänud boikoti küüsi ning ka ROK-i majanduslik seis ei olnud kiita.

Tehtud muudatused aitasid organisatsioonil püsima jääda, kuid kriitikute arvates on kommertslikkus sidunud olümpialiikumise majanduse ohjade külge. Ehkki vähemalt sõnades on kõik kontrolli all, ROK-i eelmine president Samaranch on kinnitanud: „Me vajame kommertsit, aga me ei tohi lasta sel olümpialiikumist dirigeerida.”

Rahateema on spordis aktuaalne

1988. aastal Kanada sprinteri Ben Johnsoni (paremal) ümber puhkenud dopinguskandaal aitas tublisti kaasa dopinguvastase võitluse tõhustumisele

„Doping on manipulatsioon terve indiviidi organismiga, või selle indiviidi poolt ükskõik millisel viisil kasutatav aine, mis ei ole organismis, või füsioloogiline substants manustatuna ebatavalises koguses või ebatavalisel viisil, kindla eesmärgiga kunstlikult või ebaausalt mõjutada esinemistulemust nende indiviidide puhul, kes osalevad võistluspordis.”

Kuna kaasajal on dopinguga täpne defineerimine keeruline, loetakse üldkasutatavamaks ja lihtsaimaks Rahvusvahelise Olümpiakomitee poolt esitatud definitsiooni:

„Doping on Rahvusvahelise Olümpiakomitee Meditsiinikomisjoni poolt kehtestatud dopinguvastaste nimekirja kuuluvate ainete ja meetodite kasutamine.”

Täna käsitletakse dopinguna selliste ainete või meetodite kasutamist, mis on kahjulikud sportlaste tervisele ja/või parandavad kunstlikult nende saavutusvõimet. Kõik dopinguvõtted on loetletud vastavas dopinguvastaste nimekirjas.

Doping

Dopingukasutamine on tänapäeva tippspordi suurimaid probleeme. Dopingutarvitamine läheb vastuollu olümpia-aatega – see on ausa mängu reeglite rikkumine, lisaks on paljud tarvitavad ained tervisele kahjulikud.

Tihti laieneb termin *doping* või *dopingutarvitamine* droogide (mitmesuguste ergutusvahendite) kasutamisele sportlikku tulemuslikkust edendava vahendina üldse.

Termin *dope* arvatakse pärinevat Lõuna-Aafrikast, kus see tähendas lihtsat alkohoolset jooki, mida kasutati stimulantina tseremoniaalsete tantsude juures. Inglise keele seletavas sõnaraamatus esines mõiste *doping* esimest korda juba 1879. aastal.

Mis on doping?

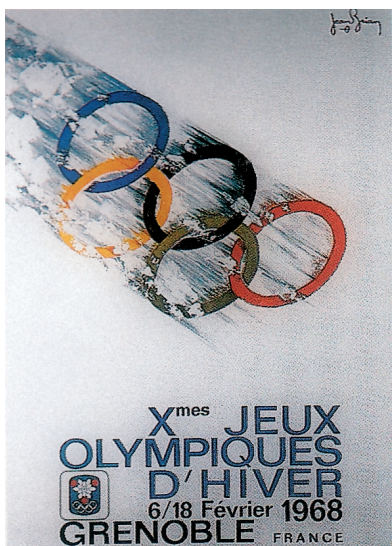
Doping on äärmiselt lai mõiste. Aegade jooksul on seda erinevalt selgitada püütud. 1967. aastal defineeris Euroopa Nõukogu dopinguga järgmiselt:

Dopinguga ajaloost

Sportliku saavutusvõime kunstlik edendamine või säärase võimaluste otsimine on olnud levinud kogu spordiajaloo vältel. Antiik-Kreekas otsiti näiteks abi mitmesugustest seeneleotistest ja muudest taimsetest vahenditest. Vanas Roomas peeti ergutiks toorest metsloomade liha. Antiloobilihaga pidi tõstma kiirust, metskitseliha hüppevõimet, tiigriliha ja lõvisüdame söömine ning härjavere joomine andnud juurde aga lihasjõudu.

Uuesti tõusis mitmesuguste ergutite tarbimine päevakorra 19. sajandil, taastärkanud spordielu arenedes. Esimene dopingulugu olümpiamängudel pärineb 1904. aastast St Louisist, kus maratoni-jooksu võitja Thomas Hicks kasutas distantse lõpuosas tempo hoidmiseks brändi ja strühniini segu, seades nii oma tervise tõsisesse ohtu.

1963. aastal anti välja esimene dopinguvastaste nimekiri ja moodustati vastav erikomitee. 1967. aastal moodustas ROK oma meditsiinikomisjoni ja juba 1968. aasta Grenoble'i talimängudel toimus esimene dopingukontroll. 1999. aastal moodustati eraldiseisev organisatsioon WADA (World Anti-Doping Agency ehk Ülemaailmne Antidoping Agentuur).

Grenoble'i talimängude plakat

Poliitika

Poliitilised tõmbetuuled on olümpialiikumist saatnud algusaegadest peale. Totalitaarriigid kasutasid edu tippspordis võimalusena demonstreerida oma tugevust nii maailma kui ka oma kodanike silmis. Täna on suured spordisündmused võimalikud terrorirünnakute märklauad – vähe on maailmas sündmusi, mis veelgi suuremal määral avalikkuse tähelepanu pälvivad (ja suurt tähelepanu terroristid oma nõudmistele vajavad).

Sõjad

Kokku kolmel aastal on olümpiamängud sõdade tõttu pidamata jäänud. I maailmasõja tõttu jäid pidamata 1916. aasta olümpiamängud, II maailmasõja tõttu aga nii 1940. kui ka 1944. aasta suve- ja taliolümpiamängud.

Boikotid

Möödunud sajandi teisel poolel saatsid olümpiamänge korduvad boikotid. Esimene tegelik boikott toimus 1956. aasta Melbourne'i mängude vastu, mil erinevatel põhjustel loobus osalemast seitse riiki. Egiptus, Iraak ja Liibanon protestisid Iisraeli invasiooni vastu Suessi kanalil; Holland ja Hiina RV protestisid Taivani osalemise vastu; Hispaania ja Šveits aga Nõukogude Liidu vägede sissetungi vastu Ungaris.

1976. aasta mängu saatis varjuna peamiselt Aafrika riikide juhitud boikott, mille põhjustas Uus-Meremaa osalemine olümpiamängudel. Uus-Meremaa pälvis aafriklaste pahameele, kui nende ragbimeeskond viibis võistlusreisil Lõuna-Aafrikas (see oli tollal aga apartheidi soosimise pärast olümpialiikumisest eemalolev riik).

1980. aasta Moskva olümpiamänge varjutas suur boikott, mille põhjustas NSVL invasioon Afganistani. Kõigi aegade suurimast olümpia-boikotist võttis osa ligi 50 riiki. Idabloki riikide vastuboikotis 1984. aasta Los Angelese mängudele osales omakorda ligi 20 riiki. Viimane väike boikott saatis 1988. aasta Souli mängusid – osalemast loobus siis kokku seitse riiki.

Terrorism

Olümpiaajaloo suurim terroritragöödia toimus 1972. aasta Müncheni mängudel. Palestiina terroristid tungisid öösel olümpiakülla ja võtsid pantvangi osa Iisraeli delegatsioonist. Pantvangid lubati vabastada, kui võimud vabastavad omakorda 200 palestiinlast Iisraeli vanglast. Nõudmist ei täidetud, toimunud pantvangide vabastamise operatsiooni käigus hukkusid aga kõik pantvangid ja terroristid. Olümpiamängud katkesid 34 tunniks, kuid jätkusid siis taas. Iisraeli ja ka mõne teise riigi sportlased lahkusid mängudelt enne lõppu.

Moskva olümpiamängude avatseremoonia

Terrorist Müncheni olümpiakülas

II. OLÜMPIAHARIDUS KOOLIS. NÄPUNÄITEID KOOLIOLÜMPIAMÄNGUDE KORRALDAMISEKS

Kuidas Sina maailma mõjutad?

Kallis õpetaja, on mõistetav, kui tunned seda raamatut sirvides lisaks leidmisrõõmule ka pisut kahtlus- ja kõhklustunnet. Miks peaksid oma niigi pingelisele töökavale veel lisapingeid otsima? Kusagil sisimas tunned Sa, et kogu ettevõtmise raskus langeb paratamatult Sinu õlgadele ja samas ei näe Sa veenvat kasutegurit. Luba ennast julgustada ja aidata Sul leida põhjus meie ühise missiooniga liitumiseks.

Sissejuhatuseks luba endale meelde tuletada, et sport on maailma kõige võimsam meedium – kui muusika ja religioon eristavad inimesi, siis sport seob. Sadadel miljonitel hakkab sõna „sport” kuuldes süda kiiremini lööma ja Sina spordisõbrana tead täpselt, mida see tähendab.

Maailma võimsaima meediumi kaudu on võimalik ja vajalik edastada maailma kõige olulisemad sõnumid. Millised need küll olla võiksid? Kas teade sellest, kes keda võitis? Või kes kellega käib? Või kes kelle kõrva hammustas? Või kes kui palju raha teenis? Vaevalt küll – õpetajana tunned ja tead Sa, et see sõnum peaks olema hoopis midagi muud! Milline siis?

Tõenäoliselt peaks see sõnum aitama igal inimesel eraldi ja maailmal tervikuna paremaks muutuda. Usutavasti peaks see olema sõnum, mis julgustab inimesi rohkem oma võimetesse uskuma. Iga päev teeb mõni sportlane kusagil laias maailmas või koguni meie oma kodus midagi erakordset. Seda tehes aitab sportlane inimestel aru saada, et inimvõimel ei ole piire. On vaja püstitada eesmärk, uskuda jäägitult selle täitumisse, tugevasti ja lõpuni pingutada ning tehtud see ongi. Ja taas saab hulk inimesi põhjuse uskuda uskumatut ning leiab seejärel ka endas uut jõudu oma ettevõtmistesse rohkem uskuda.

Mida erakordsem sportlane ja uskumatum tulemus, seda suuremat hulka inimesi ta mõjutab. Fakt on see, et nii mõnelgi maailmakuulsal sportlasel on rahvale suurem mõju kui riigijuhritel. Peamine küsimus on, kuidas see sportlane oma mõjuvõimu kasutab? Kas sõnum, mille ta inimesteni viib, kannab pealkirja „Mina” või „Meie”?

Mina-sõnum rõhutab sportlase enda erilisust ja erinevust tavakodanikust. Selle sõnumi kandjast saab ühiskonnas pooljumal, kelle järgi noored soengut seavad. Seevastu Meie-sõnum ütleb, et see, mida tegin mina, on jõukohane ka Sulle! Kui mitte spordis, siis kindlasti mõnes teises eluvaldkonnas. Selle julgustava sõnumi kandjast saab ühiskonnas vaimne liider, kes mõjutab juuste värvile ja pikkusele lisaks ka hinge

suurust ja südame soojust. Meie-sõnumi kandja vastutab iga oma sõna ja teo eest ning innustab samuti käituma nii noori kui ka vanu. Meie-sõnumiga sportlasi ei ole maailmas just liiga palju ning nende tähtsust inimkonna arengule oma ajastus (ja ka väljaspool seda) ei ole võimalik ülehinnata.

Kui Sa oled päri eespool kirjapanduga, siis luba endale näidata Sinu erilist rolli Meie-sõnumiga sportlase kujunemisteel.

Kool on koht, kus laste ja õpetajate väärtushinnangud kontsentreeruvad ning kooli ja kohaliku kultuuri loovad. Kultuur on see, mida õpetajad ja õpilased teevad, mitte see, mida nad räägivad. Õpilase positiivsete väärtushinnangute kujune-

Koolis kujunevad laste väärtushinnangud

misel on õpetaja isiklik eeskuju hindamatu tähtsusega. Kujuta ette neid särasilmseid poisse ja tüdrukuid, kes kooliolümpiamängudel Sinu kõrval vaimustunult oma rolli mängivad. Sa ei tea kunagi ette, kes nendest kümne või kahekümne aasta pärast olümpiasangarina kodumaale kuulsust toob. Sinu tänane sütitav eeskuju võib osutuda kaalukeeleks, mis aitab tulevasel rahvuskangelasel valida Mina- asemel Meie-sõnumi.

Jagades lastega kooliolümpiamängude korraldamise vastutust, usaldades neile olulisi ülesandeid, julgustades ja innustades neid ise tegema ja ennast proovile panema, eriti aga – uskudes nende tahtesse ja võimetesse, lood Sa oma eeskujuga keskkonna, kus sirgub Meie-sõnumiga isiksus.

Ja siis ühel päeval saab ring täis ning õpetaja, kes on aastaid tagasi aidanud õpilasel alustada eneseteostust ühiselt korraldatud spordipeo kaudu, saab hindamatu tunnustuse ja uue innustuse õpilaselt, kes Olümpose tipul tema õpetust vääriliselt meeles peab ja edasi kannab.

Sa kas usud, et Sa suudad maailma muuta või Sa ei usu – mõlemal juhul on Sul õigus. Kui usud, siis teadvusta endale, et maailma muutumine paremaks saab alguse Sinu otsusest ja selle teokstegevusest.

Usku ja teotahet!

Kooliolümpiamängude didaktiline taust

Olümpiamängud köidavad inimesi kõikjal üle maailma, olenevata nende tegelikust huvist spordi vastu. See huvi ületab kaugelt mängude sportliku poole – olümpiamängud erinevate kultuuride kokkusaamispaigana on võimalus suhtlemiseks, vastastikuse lugupidamise demonstreerimiseks ja ühiseks olümpiavaimus pidutsemiseks. Tänapäevases maailmas on niisugune suursündmus kaheldamatult erilise tähendusega.

Olümpiaidee seisab hea üldtoodud väärtuste püsimise eest ja soovib neid laiemalt selgitada. Koolihariduses on olümpiamängud olulised kahel põhjusel:

- 1. Olümpiamängud on kõigile tuttav teema.** Sellest on kuulnud nii õpilased kui ka õpetajad. Meedia vahendatud infot mängudelt saab erinevates ainetundides üksikasjalikult tõlgendada ja selgitada, toetudes seejuures õpilaste huvi.
- 2. Olümpialiikumise väärtushinnangud annavad hea võimaluse sisukaks mõttevahetuseks ja probleemikäsitlemise ettevalmistuseks.** Nii on võimalik juhtida vaimseid, sotsiaalseid ja eetilisi impulsse, aidata õpilastel sündmuste ja kogemuste kaudu tajuda maailma nagu täiskasvanud.

Olümpiaharidus

Juba olümpialiikumise rajaja Pierre de Coubertin rääkis pedagoogilisest liikumisest, mille kõrgpunktiks pidid kujunema iga nelja aasta tagant asetleidvad olümpiamängud. Coubertini jaoks oligi olümpialiikumise eesmärgiks esialgu noorsoo parem kehaline ja eetiline kasvatamine. Sõbralik kohtumine ausas sportlikus võistluses pidi tema arvates tekitama parema üksteisemõistmise ja vastastikuse tähelepanu inimeste ja rahvaste vahel.

Kooliolümpia avarongkäik

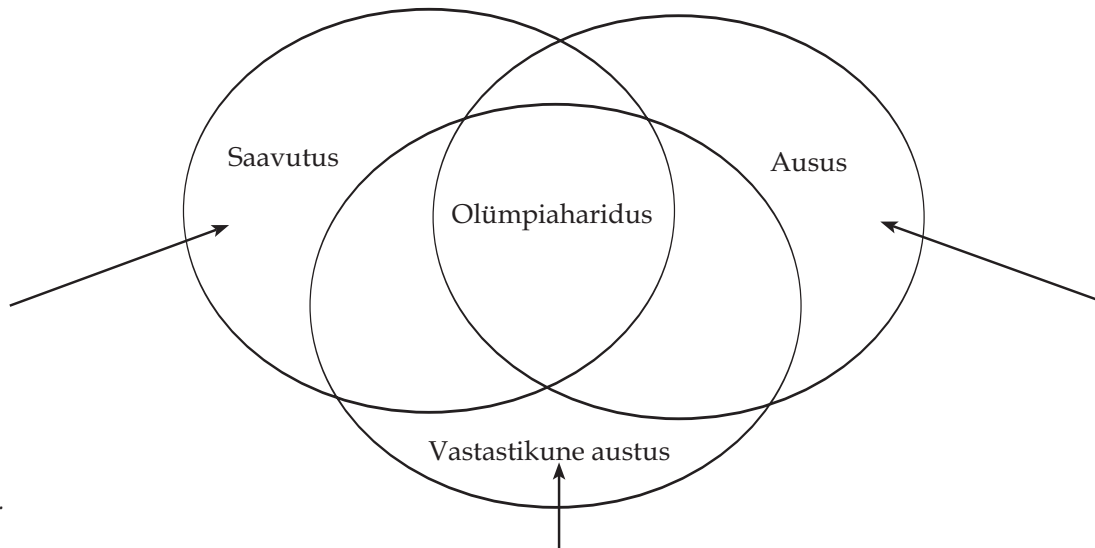
Sport on eneseteostus

Pierre de Coubertin pidas kehalisest aktiivsusest lugu

Niisuguselt kujundatud spordiliikumine oli Coubertini arusaamist mööda sobiv vahend noorte inimeste isiksuse- ja iseloomuomaduste positiivseks mõjutamiseks. Olümpialiikumist mõistetaksegi tänaseni kui ausal teel saavutatavat kehalis-sportlikku tulemust. Olümpiaidee kutsus iga inimest sporti harastama ja end „olümpialasena“ tundma.

Olümpiaharidus järgib olümpiaideed, kus on ühte põimunud saavutussport ja õiged väärtushinnangud (vt joonis 1). Olümpiaharidus aitab kaasa vastastikuse lugupidamise tekkele, tugevdab vaimu ja motiveerib pingutama-treenima.

Joonis 1.

Olümpiaharidus on:

- õppimisrõõm
- reeglitest ja lubadustest kinnipidamine
- visa pingutamine
- väärilt võitmine ja oskus kaotada
- endast parima andmine
- tagasilöökidega harjumine
- koos saavutamine
- teistest lugupidamine
- lõpuni võitlemine
- valemängust keeldumine
- suutlikkusest rõõmu tundmine
- agressiivsuse vältimine
- oma parima näitamine
- võrdsed võimalused
- konkurentide pingutuse ja saavutuste väärtustamine
- erinevuste tunnustamine
- üksteisemõistmine ja ühiselt tugevamaks muutumine
- üksteisele positiivsete emotsioonide pakkumine

Koolioliümpiamängude avamine

Olümpiaharidus koolis

Erinevate õppeainete kaasamine

Olümpiahariduse mitmekülgsus annab võimaluse õppetöösse haarata mitmesuguseid aineid. Võimalusi kehalise kasvatuse kõrval jätkub: kunstiõpetus, muusikaõpetus, emakeel, geograafia, ajalugu, võõrkeeled jne. Olümpiatemaatikat võib käsitleda õppeaine diferentseeritud osana, ent võimalik on rakendada ka ainetevahelist integratsiooniõpet. Mida enam õppeaineid on lõimitud, seda parema ülevaate õpilane saab. Kogu koolipere kaasamise ja erinevate ainetundide olümpiateemaga haakimise suurepäraseks võimaluseks on olümpianädala korraldamine.

Eriti elavat huvi tunnevad õpilased olümpiatemaatika vastu olümpiamängude aegu – ja seda uudishimu tuleks rakendada! Kui õpilased spordivad ausa mängu printsiipi järgides, meisterdavad kunstiõpetuse tundides midagi olümpialikku, arutlevad olümpiaideede üle ja korraldavad oma spordipeo, on koolipere taas kogemuse võrra rikkam ja ka ühtsem. Samas tuleks tähelepanu pöörata nii positiivsetele kui ka negatiivsetele nähtustele olümpialiikumises. Olümpiahariduse omandamine on pikaajaline protsess ega ole õigustatud lihtsalt ühekordse lõbusa üritusena.

Olümpiaharidus on mitmekülgne protsess

Ettepanekud õppetöö kujundamiseks

Olümpiatemaatika kasutamise võimalusi erinevates ainetundides

Kehaline kasvatus

- Aus ja ebaaus hoiak eluliste näidete varal
- Vastastikuse austuse ja lugupidamise arendamise võimalused
- Võistkonnavaimu tugevdamine
- Õige treenimise põhimõtted
- Sportimisest rõõmu tundmine
- Treeningupäeviku pidamine
- Teiste rahvaste mängude ja spordialade tundmine
- Klubispordiga liituma motiveerimine
- Tuntud sportlaste ühistreeningule kutsumine
- Millal olen mina hea sportlane?
- Mis kujundab kehalise kasvatuse hinde?

Emakeel

- Aktuaalsete olümpiasündmuste teemal vestlemine
- Ajaleheartiklite, televisiooni- ja raadiosaadete analüüsimine
- Mis mulle olümpiamängude juures meeldib/ei meeldi?
- Ettekande koostamine olümpiasportlase kohta
- Kirja koostamine tippatleedile
- Kui ma oleksin olümpiavõitja ...

- Olümpiateemalise seina- või ajalehe koostamine
- Kes on olümpiamängude edukaim sportlane?
- Õnnetu kaotaja
- Oma spordielamusest jutustamine
- Kreeka mütoloogiaga tutvumine
- Sport ilukirjanduses
- Kirjanikud-sportlased

Matemaatika

- Sporditeemalised ülesanded

Võõrkeel

- Kreekakeelne tervitusrituaal
- Kreeka tähestik
- Spordialade ja -reeglite õppimine võõrkeeles
- Võõrkeelne intervjuu tuntud sportlasega
- Võõrkeelse olümpiavande õppimine
- Võõrkeelse spordialase kirjandusega (või ajakirjandusega) tutvumine
- Võõrkeelsete olümpiateemaliste lühiettekannete koostamine

Kunstiõpetus

- Olümpiarõngaste meisterdamine

Olümpiamedalid – pingutuse tasu

- Olümpiamaskottide maalimine
- Uute maskottide kujundamine
- Olümpiaspordi kujutamine
- Piktogrammide tegemine
- Olümpiateemalise pildiraamatu koostamine
- Erinevate riikide lippude värvimine
- Olümpiaplakati valmistamine
- Teemakohaste näituste koostamine
- Teemaatiliste kollaažide ja puslede meisterdamine
- Diplomite ning medalite kujundamine ja valmistamine
- T-särkide maalimine

Geograafia

- Olümpiamänge korraldava (korraldanud) maa geograafiline ülevaade

Kooliolümpiamängud Eestis läbi aegade

Olümpia-aastad rikastavad eestlaste raamaturiiuleid traditsiooniliselt üha uute põnevate olümpiaaraamatutega. Neid sirvides meenuvad taas ja taas maailma parimate atleetide vägiteod olümpiaareenil. Paraku ei suuda ka kõige paremini koostatud raamat edastada seda paljumainitud olümpiatunnet, mida on võimalik kogeda vaid kõike ise läbi elades. Paljude Eestimaa laste jaoks on vahetu olümpiatunde kogemine

Olümpiavande andmine

- Olümpiamänge korraldava (korraldanud) maa kliima
- Olümpiamänge korraldava (korraldanud) maa looma- ja taimeriik
- Olümpialinnad kaardil
- Olümpiaalase maailmakaardi koostamine

Ajalugu

- Vana-Kreeka kultuur
- Antiikmängud
- Spordist keskajal
- Olümpiamängud uusajal
- Pierre de Coubertin
- Suveolümpiamängud
- Taliolümpiamängud
- Olümpiasümboolika ja -rituaalid
- Olümpiaalad
- Sport Eestis
- Meie olümpiakangelasi

Muusika

- Olümpiahümn
- Olümpialaulud ja -signatuurid
- Eri riikide hümnid
- Oma olümpialaulu (-meloodia) komponeerimine
- Eri rahvaste traditsioonilised tantsud ja laulud

Ühiskonnaõpetus/klassijuhatajatund

- Ausus igapäevaelus ja spordis
- Kas tähtsam on võit või osavõtt?
- Kas olümpiavõitja on meile alati eeskujuks?
- Doping spordis
- Olümpiamängude varjuküljed

saanud võimalikuks tänu aktiivsetele õpetajatele, kes võtnud vaevaks omi olümpiamänge korraldada.

Eestis võib julgelt rääkida juba väljakujunenud kooliolümpiamängude traditsioonist. Esimesed Eesti Olümpiaakadeemia tunnustatud kooliolümpiamängud peeti 1996. aastal Patküla Põhikoolis õpetaja Anne Volveri eestvõttel. Toimus olümpianädal, lastel käis külas toonane Eesti Olümpiakomitee peasekretär Gunnar Paal, kes rääkis olümpiamängude ajaloost ja organiseerimisest, samuti Atlanta olümpiamängude ettevalmistustöödest. Patküla kooli mängude kulminatsiooniks olnud spordivõistlused avas EOK

president Arnold Green. Kooliolümpiatule süütas kooli vilistlane, taliolümpiamängudel võistelnud kelgutaja Helen Novikov.

1998. aastal toimusid Patküla Põhikoolis ka talimängud, kuid kuu aega varem, täpselt Nagano olümpiamängude aegu jõuti esimeste talviste kooliolümpiamängude korraldamiseni Tõrvandi algkoolis. Esimesed suvemängud Tõrvandis toimusid 2000. aastal, eestvedajateks õpetajad Ulvi ja Heiki Sarapuu.

Olümpiahõngu on kogenud ka Peedu lapsed. 1998. ja 2002. aastal Peedu Lasteaed-Algkoolis toimunud kooliolümpiamängude põhiorganisaator oli kooli direktor Karin Kütt.

Sihikindel kooliolümpiamängude traditsiooni edasikandja Eestis on olnud Nõo Reaalgümnaasiumi kehalise kasvatuse õpetaja Mart Mäerand. Alates 1999. aastast on Nõo kooli staadionil iga kahe aasta järel peetud antiikmänge. Kantakse asjakohast riietust, võistlejad esindavad aga antiikseid Kreeka linnriike (Elis, Sparta, Ateena jne) ning võitjaid autasustatakse kaseokstest pärgadega.

Sydney mängude aastal lisandusid kooliolümpiamänge korraldavate koolide nimekirja veel Tõstamaa Keskkool (põhiorganisaator Kairi Kuur), Räpina Gümnaasium (Anu Tuvik) ning Kullamaa Keskkool (Mai Jõeveer, Andres Elmik). Tõstamaa mängu jäid eriliselt meenutama koolipoiste endi valmistatud toredad medalid ja loomulikult võistluste aukülalise – tippsuusataja Jaak Mae pressikonverents. Räpina Gümnaasiumi mängud, mille avaparaad läbi linna toimus Sydney olümpiamängude avatseremoonia ajal, jäid meelde arvuka osavõtjaskonna poolest – kokku osales ligi 1000 õpilast. Külalistena löid kaasa õpilased Viluste ja Mehikoorma Põhikoolist, Kanepi Gümnaasiumist ning Mammaste Lasteaed-Algkoolist. Kullamaa Keskkooli antiikolümpiamängude idee pärines korraldajate sõnul aga EOA välja antud raamatu „Teeme oma olümpiamängud” esimesest trükist.

2001. aastal lisandus kooliolümpiamängude korraldajate perre Laukna Lasteaed-Algkool. Esimesed rahvusvahelised kooliolümpiamängud Eestis said teoks 2002. aastal Lähte Ühisgümnaasiumis (peamine eestvedaja Ene Laanes). Välisdelegatsioonid saabusid Lähtele Soomest ja Rootsist. 2003. aastal lisandus uue koolina Järva-Jaani Keskkool (mängude peakorraldaja oli õpetaja Urmas Virves).

Teadaolevalt on kooliolümpiamänge toimunud mujalgi Eestimaal, ent siin on välja toodud need, mis vähemalt ühe kohalolnud EOA liikme kinnituse kohaselt on läbi viidud olümpiaharta põhimõtteid järgides ja on pärvinud EOA kooliolümpiamängude sertifikaadi.

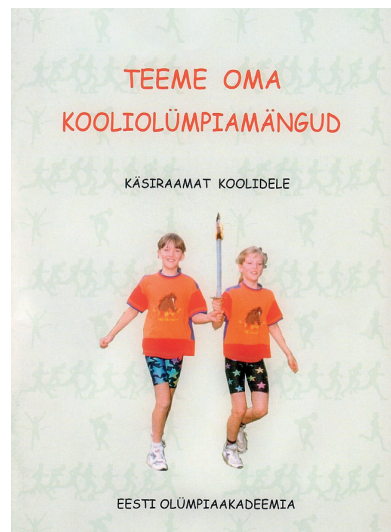
Kooliolümpiamängud Eestis 2004. aastal

2004. aastal saabus kooliolümpiamängude arendamisel Eestis uus ajajärk. Välja kuulutati Eesti Olümpiaakadeemia kooliolümpiamängude konkurss, mille eesmärk oli kooliolümpiamängude tõstmine kohaliku initsiatiivi tasandilt üleriigilise liikumise tasemele. Eesti Olümpiaakadeemia on veendunud, et kooliolümpiamängude liikumine ei toeta mitte üksnes noorte spordiharrastuse edendamist, vaid aitab oluliselt kaasa harmooniliselt arenenud isiksuse kujunemiseks vajaliku keskkonna kujundamisele Eesti kõigis regioonides ning samuti eluterve väärtusorientatsiooniga noorte kodanike põlvkonna kasvamisele.

Kokku toetas Eesti Olümpiaakadeemia nõu ja jõuga 24 kooliolümpiamängude projekti, milles osales 49 erinevat kooli ja lasteaeda 12 Eesti maakonnast – see on rohkem kui kõigi eelnevate aastatega kokku!

Pidulik avatseremoonia

„Teeme oma kooliolümpiamängud”, esikaas

Olümpia kõigile

Mängud toimusid alljärgnevatel paikades:

Tartu Herbert Masingu Kool (Tartumaa)
Tartu Lastepäevakodu Helika (Tartumaa)
Alatskivi Keskkool (Tartumaa)
Koeru Keskkool (Järvamaa)
Kildu Põhikool (Viljandimaa)
Pärnu Kuninga Tänav Põhikool (Pärnumaa)
Nõmme koolid Tallinnas (Harjumaa)
Märjamaa Gümnaasium (Raplamaa)
Konguta Alghkool (Tartumaa)
Kalmetu Põhikool (Viljandimaa)
Torma Põhikool (Jõgevamaa)
Ülenurme Gümnaasium (Tartumaa)

Pala Põhikool (Jõgevamaa)
Juuru kihelkonna koolid (Raplamaa)
Mõniste Põhikool (Võrumaa)
Rakvere Linna Alghkool (Lääne-Virumaa)
Haapsalu Linna Alghkool (Läänemaa)
Kahtla Põhikool (Saaremaa)
Räpina Ühisgümnaasium (Põlvamaa)
Saue Gümnaasium (Harjumaa)
Kullamaa Keskkool (Läänemaa)
Värsk Gümnaasium (Põlvamaa)
Orissaare Gümnaasium (Saaremaa)
Muhu Põhikool (Saaremaa)

Abiks õpetajale kooliolümpiamängude korraldamisel

Kooliolümpiamängude korraldaja peab arvestama, et asjast kujuneks ülekooliline suurüritus. See eeldab põhjalikku ettevalmistust ja eelkonkursside läbiviimist. Kooliolümpiamängud ei ole tavaline spordipäev, vaid mitmetahulisem sündmus pisut teistel eesmärkidel. Siin peaksid ennast hästi tundma kõik õpilased, mitte ainult kiireim jooksja ja parim hüppaja (ehkki nemadki saavad oma tunnustuse!). Oma kooli mängud peaksid tegevust pakkuma kogu koolile, nii õpilastele kui ka õpetajatele. Kooliolümpiamängude keskne osa on küll spordiprogramm, kuid tervikuna hõlmatakse mitmekesisest tegevust.

Kooliolümpiamängude eesmärk on spordi juurde tuua kõige erinevamate huvide ja võimetega lapsi, õpetada neid mõistma spordi olemust ja väärtusi, tekitada neis sügav ja püsiv huvi spordi vastu ning suunata neid ühel või teisel viisil sellega aktiivselt tegelema.

Ülesehituselt meenutavad need „päris“ olümpiamänged, mis aitavad kaasa olümpiaideaalide levikule ja mõtestamisele kooliõpilaste seas ning pakuvad mitmesuguseid võimalusi spordiga seonduvate huvialade harrastamiseks. Korralduses järgitakse olümpiaharta põhimõtteid.

Pikemaajalised plaanid kooliolümpiamängude korraldamiseks

- Alustage ettevalmistustöödega vähemalt pool aastat enne kooliolümpiamänge.
- Planeerige kooliolümpiamängude programm, koostage tegevusplaan.
- Kooli juhtkonna heakskiidu saamiseks põhjendage, miks on Teie kooli olümpiamängud kasulikud ja vajalikud õpilastele, õpetajatele, koolile tervikuna. Kasutage illustreerivat materjali juba toimunud kooliolümpiamängudelt.
- Kaasake mängude ettevalmistamisse kooli juhtkond, teisi õpetajaid ja õpilasi. Valige olümpiamängude korralduskomitee. Sinna võiksid kuuluda kooli direktor, valla või linna esindaja, lastevanemad, aine-õpetajad, huvijuht, õpilasomavalitsuse esindajad – kokku umbes kümme inimest.
- Soovitage olümpiatemaatika käsitlemist võimalikult paljudes ainetundides, kasutades juuresolevat materjali.
- Tutvustage olümpiamängude ja ausa mängu ideed õpilastele, kasutades Eesti Olümpiaakadeemia haridusvideoid „Olümpiamängud koolides“ ja „Aus mäng“.
- Planeerige kooliolümpiamängude eelarve (avatseremooniaks ja võistlusteks vajaminev inventar, auhinnad (diplomid, medalid, tänukirjad, karikad, meened jne), spordimuuseumi külastus, kunstikonkursside läbiviimiseks vajaminevad materjalid, video- ja fototeenus, helitehnika rent jne).
- Otsige kooliolümpiamängude projektile toetajaid (nt kohalikud omavalitsused, erinevad fondid, lastevanemate ja kooli vilistlaste firmad).
- Lahendage mängude korraldamise jooksval küsimused korralduskomitee kaasabil, määrake kindlaks olümpiateemalise viktoriini läbiviija jne. Mängude eelvõistlused (maskoti ja logo valmistamise võistlused, kirjandite kirjutamise ja joonistusvõistlused jne) peaks välja kuulutama juba 2–3 nädalat enne olümpiamängude spordivõistlusi. Määrake kindlaks osalevate võistkondade ja võistlusala arv.
- Otsige vahendid kooliolümpiatule süütamiseks.
- Valige ava- ja lõputseremoonia jaoks muusika (võistlejate sissemarsš, lipu heiskamine ja langetamine, tule süütamine, kultuuriprogramm) või paluge mängida kooli orkestril.
- Valige kooliolümpiaavande andjad (nii sportlane kui ka kohtunik).

- Tehke nimekiri asjadest, mida peaksite kooli-olümpiamängude ajaks laenama (nt pallid, stopperid, autasustamispedestaal jne).
- Tellige või laske õpilastel valmistada medalid ja diplomid.
- Varuge aega lõputseremooniaks. Planeerige autasustamine eraldi piduliku sündmusena. Kutsuge autasustama tuntud inimesed.
- Võimaluse korral kutsuge külla mõni tuntud olümpiasportlane.
- Ärge unustage informeerimast ajakirjanduse esindajaid!

Lühemaajalised plaanid kooliolümpiamängude korraldamiseks

- Koostage kooliolümpiamängude spordivõistluste täpne ajakava. Veenduge, et iga ala juures oleks piisavalt kohtunikke, kellel oleksid olemas ka vajalikud töövahendid.
- Täpsustage kohtunike ülesanded.
- Korraldage sekretariaadi töö kindlate reeglite järgi ja kooskõlas võistluste ajakavaga.
- Valmistage kõigi alade võistlusprotokollid.
- Planeerige võistluspäevaks õpilaste, õpetajate ja aukülaliste toitlustamine.

Kooliolümpiamängude programm

Eesti Olümpiaakadeemia on välja töötanud kindlad elemendid, mis kooliolümpiamängude programmis sisalduma peavad. Programm jaguneb kaheks, sisaldades nii **olümpiaharidusnädala** kui ka **spordipeo** tegevus- ja ajakava (kuupäevalise täpsusega). Kõiki allpool toodud programmi elemente ei pea siiski punkt-punktilt järgima, arvestada tuleb iga kooli võimalustega. Loomulikult võib ka olümpiaharidusnädal kesta pikemalt kui nädal aega. Spordivõistluste täpse programmi võib iga kool määratleda vastavalt võimalustele, kuid see võiks olla koostatud põnevust pakkuvatest eripalgelistest spordialadest.

Olümpiaharidusnädal (kestus ajaliselt piiramata)

- Kooliolümpiamängude Komitee loomine
- Olümpialiikumise ajaloo ja tänapäeva tutvustamine erinevates ainetundides
- Kooliolümpiamängude maskoti konkurs
- Olümpiateemaliste stendide koostamine
- Olümpiateemalise viktoriini läbiviimine
- Ausa mängu konkurss
- Sporditeemaline kirjanduskonkurss
- Sporditeemaline kunstikonkurss
- Kooliolümpiamängude diplomi, logo või medalite kujundamise konkurss
- Kohtumised tuntud sportlastega
- Kõige sportlikuma õpetaja konkurss (kehalise kasvatuse õpetajad ei peaks osalema)
- Eesti Spordimuuseumi külastamine

Spordipidu

- Avatseremoonia: osavõtjate paraad, avasõnad, kooliolümpiamängude avatuks kuulutamine, kooliolümpiamängude lipp ja hümn, kooliolümpiamängude tule süütamine, sportlaste ja kohtunike vanne, kultuuriprogramm
- Spordivõistlused
- Lõputseremoonia: kooliolümpiamängude lõpukõne, olümpiatule kustumine, olümpiamängude lipu langetamine, lõpumuusika

Kooliolümpiamängud haaravad kaasa kogu kooli

Võistlusprogramm on mitmekesine

Võistlusalad

Alljärgnevalt on toodud põnevamaid alade näiteid seni toimunud kooliolümpiamängudel.

1.–6. klass

Viimase mehe jooks, kotisjooks, käsikutega kaugushüpe, kaugushüpe seljakotiga, kummi-saapaheide, tossuviskevõistlus, pakuheide, vägikaikavedu, jõuhoidmine (veega täidetud pudelite hoidmine), lendava taldriku täpsusvise, kukepoks, hüpitsahüpped, sumomaadlus, tõuke-rattasõit, mänguautoralli, legotorni püstitamine, maskotijooks (teatejooks maskotiks riietumisega), kilbiga teatejooks, pendelteatejooks Vana-Kreeka stiilis, teojooks (pendelteatejooks raskuse kandmisega), kaarikusõit.

7.–12. klass

Staadionijooks, viimase mehe jooks, kotisjooks, käsikutega kaugushüpe, kiviheide, vibunoole viskamine kauguse peale, kuuli veeretamine kauguse peale, raskusheide, kuulijänn, vibulaskmine, jalgratta aeglussõit, aasta jooks (viimati 2004 m), kilbiga teatejooks, pendelteatejooks vett täis ämbritega, kanuusõit.

Kaarikusõit

III. TÖÖLEHED

Juuresolevad töölehed on täiendav abimaterjal õpetajatele olümpiatemaatika käsitlemiseks erinevates ainetundides. Töölehed on ette nähtud paljundamiseks.

Teemade järgi jaotuvad need järgnevalt:

- olümpiamängude ajalugu (olümpiamängud ja sportlased),
- erinevad spordialad,
- olümpialiikumine,
- aus mäng.

Töölehed on välja töötatud erineva raskusastmega, silmas pidades nende kasutamise võimalusi erinevates kooliastmetes. Raskusaste on märgitud töölehe ülemises servas tähistusega:

- – I kooliaste
- – II kooliaste
- – III kooliaste
- – gümnaasium

Töölehtede ülesannete vastused leiab selle peatüki lõpust.

Olümpiavõitja

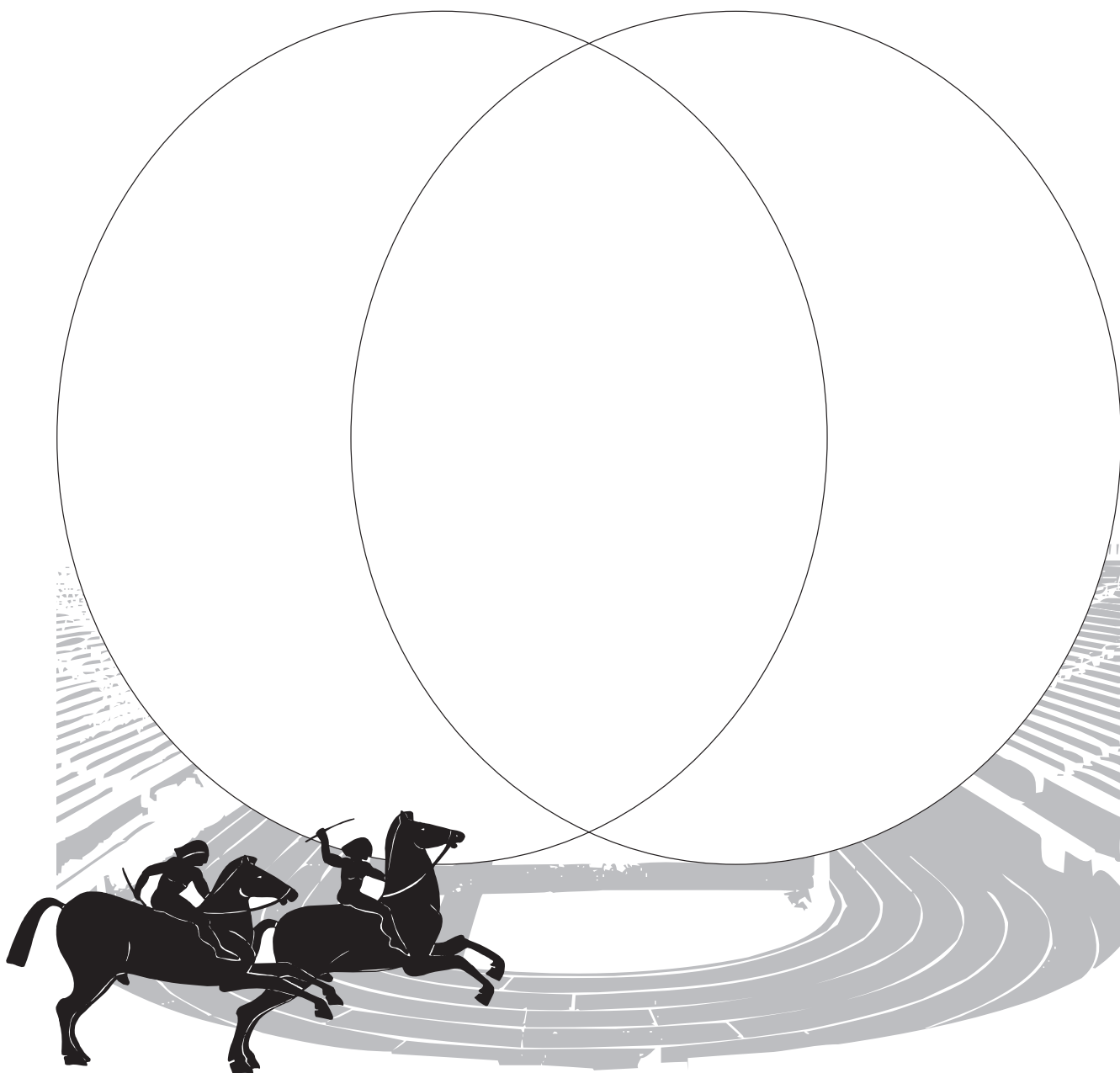

Millised alltoodud mõistetest iseloomustavad antiikseid olümpiamänge? Millised nüüdisaegseid olümpiamänge? Millised neist on iseloomulikud nii antiiksetele kui ka nüüdisaegsetele olümpiamängudele? Paiguta mõisted joonisele! Lisa omalt poolt veel kuus mõistet!

Mõisted: miljonid pealtvaatajad, au, kuulsus, raha, oliivipuu, doping, Zeus, spordipidu, sõdade katkestamine, reeglite järgimine, olümpialipp, Kreeka, suur populaarsus, medalid, võitjate suursugune vastuvõtt kodulinnas, austamine, rahvusvaheline.

ANTIHKMÄNGUD

NÜÜDISAEGSED
OLÜMPIAMÄNGUD

Märgi iga aastaarvu juurde sellel aastal suveolümpiamängud korraldanud linn!

1896 _____	_____ 1900
1904 _____	_____ 1908
1912 _____	_____ 1916
1920 _____	_____ 1924
1928 _____	_____ 1932
1936 _____	_____ 1940
1944 _____	_____ 1948
1952 _____	_____ 1956
1960 _____	_____ 1964
1968 _____	_____ 1972
1976 _____	_____ 1980
1984 _____	_____ 1988
1992 _____	_____ 1996
2000 _____	_____ 2004
2008 _____	

MITU LAHTRIT JÄI TÜHJAKS? MIKS?

Märgi iga aastaarvu juurde sellel aastal taliolümpiamängud korraldanud linn!

1924 _____	_____ 1928
1932 _____	_____ 1936
1940 _____	_____ 1944
1948 _____	_____ 1952
1956 _____	_____ 1960
1964 _____	_____ 1968
1972 _____	_____ 1976
1980 _____	_____ 1984
1988 _____	_____ 1992
1994 _____	_____ 1998
2002 _____	_____ 2006

MITU LAHTRIT JÄI TÜHJAKS? MIKS?

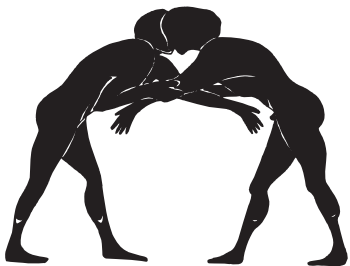

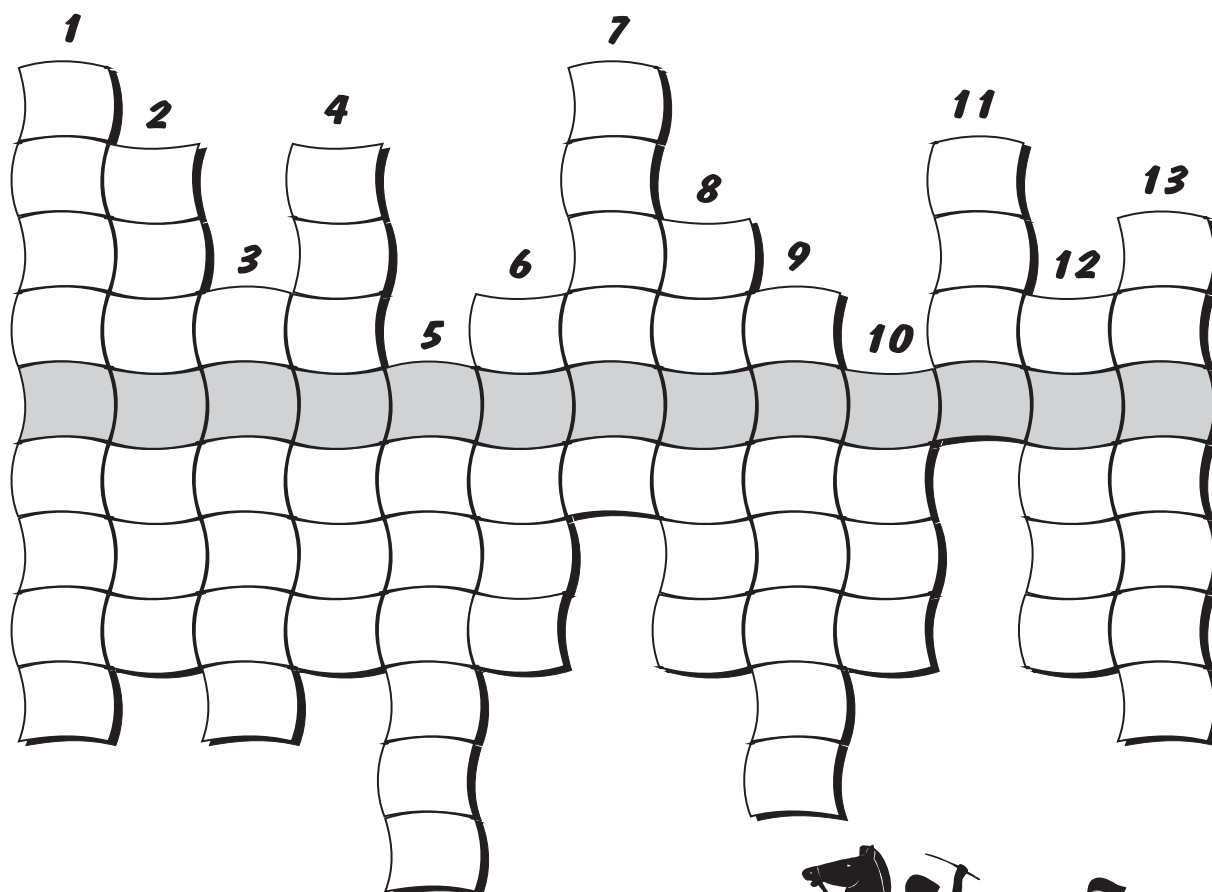
Täida liigad! Ülesande lahendamisel järgi skeemi: SPORTLANE - MEDAL - AASTA - OLÜMPIALINN - SPORDIALA.

1. ANDRUS VEERPALU - _____ - 2002 - SALT LAKE CITY - SUUSATAMINE
2. _____ - PRONKS - 1988 - CALGARY - KAHEVÕISTLUS
3. ERIKA SALUMÄE - KULD - 1988, 1992 - _____ - JALGRATTASPORT
4. _____ - KULD - 1980 - MOSKVA - VÕRKPALL
5. IVAR STUKOLKIN - KULD - 1980 - MOSKVA - _____
6. MAIT RIISMANN - KULD - _____ - MOSKVA - VEPPALL
7. _____ - PRONKS - 1980, 1988 - MOSKVA, SOUL - KERGEJÕUSTIK
8. HARALD TAMMER - _____ - 1924 - PARIIS - TÕSTMINE
9. JAAN TALTS - KULD - 1972 - _____ - TÕSTMINE
10. HEINO KRUUS - _____ - 1952 - HELSINGI - KORVPALL
11. KRISTJAN PALUSALU - KULD - 1936 - BERLIIN - _____
12. AUGUST NEO - _____ - 1936 - BERLIIN - KREEKA-ROOMA MAADLUS
13. MARTIN KLEIN - HÕBE - 1912 - _____ - KREEKA-ROOMA MAADLUS
14. _____ - KULD - 1988 - SOUL - KORVPALL
15. NIKOLAI STEPULOV - HÕBE - 1936 - BERLIIN - _____
16. _____ - KULD - 1920 - ANTVERPEN - TÕSTMINE
17. JÜRI TARMAK - KULD - 1972 - MÜNCHEN - _____
18. JÜRI LOSSMAN - HÕBE - 1920 - _____ - KERGEJÕUSTIK
19. ILMAR KULLAM - HÕBE - 1952 - HELSINGI - _____
20. _____ - PRONKS - 1952, 1956 - HELSINGI, MELBOURNE - KERGEJÕUSTIK
21. NIKOLAI POLJAKOV - HÕBE - _____ - MOSKVA - PURJETAMINE
22. JOHANNES KOTKAS - KULD - 1952 - HELSINGI - _____

Kes on kes? Püüdke vastata allpool esitatud küsimustele ning kirjutage õige vastus vastava numbriga tähistatud tulpa. Kui see teil korda läheb, leiate hallist reast ristsõna vastuse!

1. Eesti sportlane, kes võitis 1980. aasta Moskva olümpiamängudel kaks medalit.
2. Esimene Eesti sportlane, kes võitnud olümpiamängudelt kaks medalit (1920, 1924).
3. Esimene Eesti maadleja, kes tuli olümpiavõitjaks.
4. Sportlane, kes võitis esimese eestlasena olümpiamedali kettaheites.
5. Ainus eestlane, kes võitis olümpiakulla 1976. aasta Montreali olümpiamängudel.
6. Ainus Eesti korvpallur, kes võitnud olümpiamängudelt kaks medalit (1964, 1968).
7. Eesti sportlane, kes tulnud seni vanimana olümpiavõitjaks.
8. Esimene Eesti kergejõustiklane, kes võitis olümpiamängudel kuldmedali.
9. Kahe Eesti sportlase ühine perekonnanimi. Kahe peale kokku on nad võitnud neli olümpiamedalit.
10. Ainus Eesti sportlane, kes tulnud olümpiavõitjaks Austraalias peetud olümpiamängudel.
11. Esimene ja seni ainus eestlane, kes on olümpiamedali võitnud moodsal spordialal (1960).
12. Eesti olümpiavõitjatest kõige rohkem maailmarekordeid (kokku 43) püstitanud sportlane.
13. Judos Eestile esimese olümpiamedali võitnud sportlane.

Kas tunnete eestlastest olümpiamedalivõitjaid? Teile on ette antud hulk neljatähelisi sõnu. Kasutades neis leiduvaid tähti, moodustage meie olümpiaatleetide nimesid. Selleni jõudmiseks võtke igast sõnast kaks kõrvutiasetsevat tähte (vt näide) ja moodustage neist sobiv nimi (näiteks VÄRNIK). Kus vajalikud tähed täpselt asetsevad, peate ise otsustama. Ridade kaupa lugedes on siin 11 nime – kõik kuuetähelised ja igaiüks neist omamoodi lahenduseks!

VÄNT MORN NIK E VÄRNIK

Olümpiamängude hõbemedalivõitja, kolmekordne Euroopa meister, sündinud 1922.

KURI SALL SAM A

Olümpiavõitja, kolmekordne Euroopa meister, maailma karikavõitja, sündinud 1915.

LÕVI TASS SOOV

Olümpiavõitja, kahekordne Euroopa meister, maailmarekordiomanik, sündinud 1938.

PÜHA PATS LEPP

Olümpiavõitja, Euroopa ja maailmameistrivõistluste hõbemedalimees, sündinud 1898.

KOER KATK ASTE

Olümpiamängude hõbemedalivõitja, kahekordne Euroopa meister, sündinud 1921.

VANA VITS KONI

Olümpiamängude pronksmedalivõitja, maailmarekordiomanik, sündinud 1892.

KRAE RIKE MUNA

Olümpiamängude pronksmedaliomanik, kahekordne maailmameister, sündinud 1942.

TOLA OMSK RONK

Olümpiamängude pronksmedalivõitja, maailmameister, sündinud 1899.

KILU PAKK VASK

Olümpiamängude pronksmedaliomanik, Euroopa meister, sündinud 1948.

TARA SAMM NAER

Olümpiamängude hõbemedalivõitja, maailmarekordiomanik, sündinud 1898.

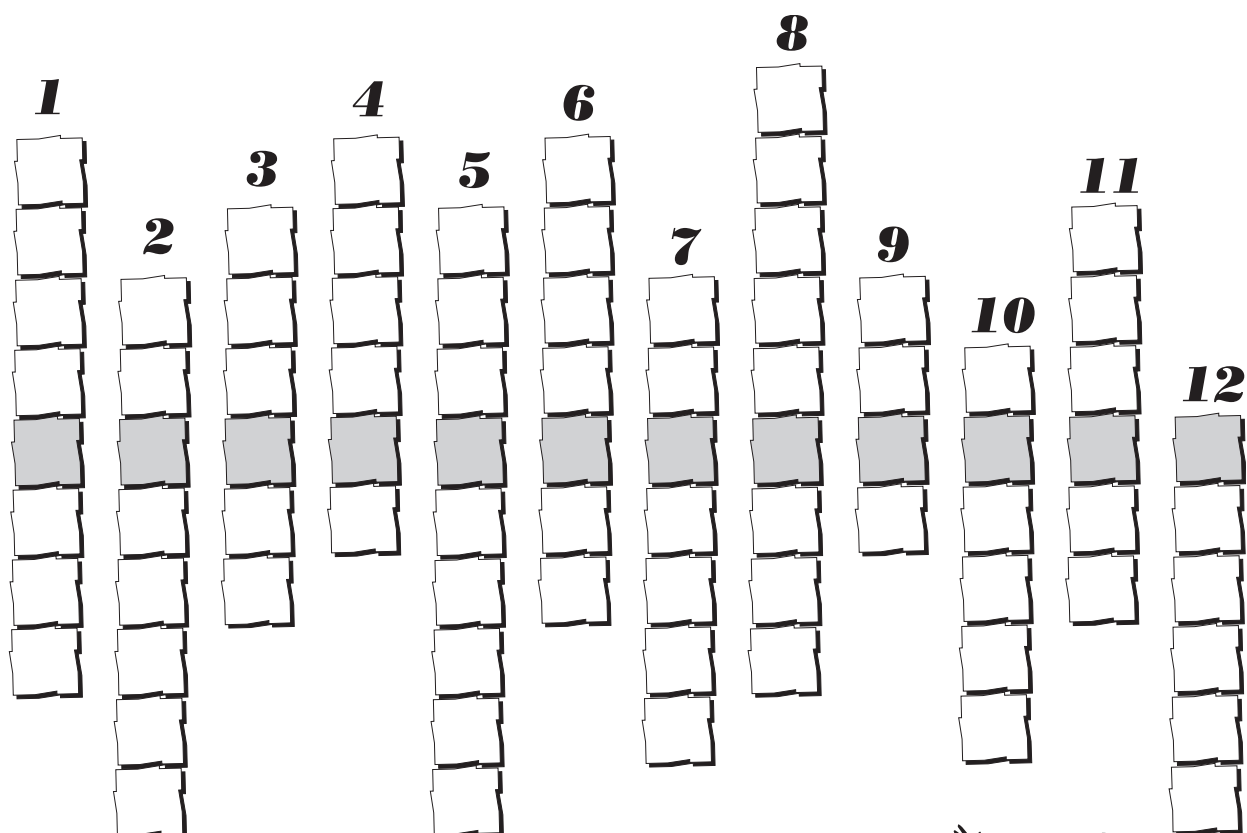
ESIK OLLE JA AK

Olümpiavõitja, Euroopa sisemeistrivõistluste medalimees, sündinud 1946.

TAEL KARM SAKS

Kui oskate juuresolevatele küsimustele õigesti vastata, saate hallist reast kokku lugeda ülesande lahenduse!

1. Esimeste taliolümpiamängude toimumise koht (1924).
2. Väikseim linn, kus on korraldatud suveolümpiamänge (1952).
3. Kõige kõrgemal asuv linn, kus on korraldatud olümpiamänge (1968).
4. Suurlinn, mis esimesena korraldanud olümpiamänge kaks korda (1900, 1924).
5. Linn, kus eestlased võitsid esimese olümpiakulla (1920).
6. Olümpialinn, kus Kristjan Palusalu võitis kaks kuldmedalit (1936).
7. Esimene Aasia linn, kus toimusid taliolümpiamängud (1972).
8. Esimene Austraalia linn, kus toimusid olümpiamängud (1956).
9. Olümpialinn, kus eestlased osalesid viimast korda mängudel NSV Liidu koondises (1988).
10. Olümpialinn, kus toimunud suvemängudel seni viimati ei osalenud ühtki eestlast (1948).
11. Olümpialinn, kus eestlased on võitnud seni kõige rohkem olümpiakuldmedaleid (neli) (1980).
12. Olümpialinn, kus Eesti võitis seni viimase olümpiakuldmedali kergejõustikus (2000).

Valik tehke nende linnade hulgast: ANTVERPEN, BERLIIN, CHAMONIX, HELSINGI, LONDON, MELBOURNE, MEXICO, MOSKVA, PARIIS, SAPPORO, SOUL, SYDNEY

Kas tunnete ära pildil olevad sportlased? Fotode juures olevad nimed ei ole päris õiged, kuid tähtede õige ümbertõstmise abil moodustuvad korrektsed ees- ja perekonnanimed. Õige lahenduse korral leiate sportlaste eesnimede esitähedest (ülalt alla) mõistatuse lahendussõna!

JAANUS KIRSTUPALL

Eesti maadleja, tuli Berliinis 1936. aastal kahekordseks olümpiavõitjaks

REIN KOOL

Eesti olümpiavõitja, kes jookseb kiiresti ning hüppab hästi kõrgele ja kaugele

TÕNIS ÕENUTT

Eesti sportlane, kes on olümpiamängudelt saanud sama palju medaleid kui tema vend

OTT SOSINAMÕTE

Eesti purjetaja, kes võitis 1988. aastal Soulis hõbeda ja 1992. aastal Barcelonas pronksi

TEET-KALMER SANDARM

Eesti sportlane, kes võitis 2004. aasta Ateena olümpiamängudel pronksmedali

HANS NOLGE

Eestlane, kes pidi olümpiahõbeda saamiseks ujuma, ratsutama, vehklema, laskma, jooksmas

MAIA LESEKÄRU

Eesti jalgrattasõitja, kes on kahel korral tulnud olümpiamängudel esikohale

ENN SPORDIRETKEL

Eesti sportlane, kes on võitnud olümpiamängudel judos kaks pronksmedalit

OTT KIIKS

Eesti korvpallur, kes võitis 1988. aastal Souli olümpiamängudel kuldmedali

KALJO PAIS

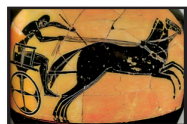
Eesti korvpallur, kes võitis 1964. aastal hõbe- ja 1968. aastal pronksmedali

LARS PUDRUAENE

Eesti suusataja, kes võitis 2002. aastal Salt Lake Citys kaks olümpiamedalit

Kas tunnete vaasimaalide abil ära, milliste antiiksete spordialadega on tegu? Õige vastuse korral moodustub ülalt alla spordialade kolmandatest tähtedest kaks eestikeelset sõna!

Sellel spordialal osalesid jõukamad inimesed ning isegi Rooma keisrid

Sellel alal võistlesid sportlased pillimuusika saatel

Sellel atleetlikul spordialal antiikajal olümpiavõitjat ei selgitatud, küll aga tehakse seda kaasajal

Spordiala, millega saab tegeleda igasugustes oludes, antiikmängude esimene võistlusala

Spordiala, mille antiikolümpiavõistlused peeti staadionist pisut eemal

Antiikmängude viimane teadaolev võitja Varazdates võitis 385. aastal just selle ala

Mitmevõistlus, kreeklaste jaoks *pentatlon*

Vigastusterohke ja ohtlik raskejõustikuala, mis koosnes rusikavõitlusest ja maadlusest

Spordiala, mida harrastati mitut moodi

Võitlusala, tänapäeva poksi eelkäija

Valik tehke nende alade hulgast: PANKRAATION, KETTAHEIDE, ODAVISE, RATSASPORDIALAD, KAARIKUSÖIT, RUSIKAVÕITLUS, JOOKS, MAADLUS, KAUGUSHÜPE ning VIIEVÕISTLUS.

Märgi lünga kirjeldusele vastav suveolümpiamängude spordiala!

1. Ala, kus meeste võistluskavas on muuhulgas harjutused sanghobusel ja rõngastel, naistel aga harjutus poomil.
_____
2. Võistkondlik mäng, milles on eesmärgiks pall jala või peaga vastasvõistkonna väravasse lüüa.
_____
3. Võistkondlik mäng, milles on eesmärgiks pall vastaste korvi visata.
_____
4. Naiste spordiala, kus spordivahenditest on kasutusel näiteks kurikad, rõngas ja lint.
_____
5. Võistkondlik mäng, mida mängitakse keppide ja palliga murul.
_____
6. Selle spordiala osadeks on vehklemine, ratsutamine, laskmine, jooks ja ujumine.
_____
7. Sellel alal on võistlejate ülesandeks noolte märklehte laskmine erinevatelt kaugustelt.
_____
8. Spordiala, kus võisteldakse erinevates jooksudes, hüpetes, tõugetes-heidetes ja mitmevõistlustes.
_____
9. Veespordiala, mille programmis on ka liblikastiil.
_____
10. Võistkondlik pallimäng saalis, kus on eesmärgiks pall käega vastase väravasse visata.
_____
11. Spordiala, mis hõlmab vabastiili ning kreeka-rooma stiili.
_____
12. Võistkondlik mäng vees, milles on eesmärgiks pall vastase väravasse visata.
_____
13. Spordiala, kus on vahenditena kasutusel epee, florett ja espadron.
_____
14. Võistkondlik mäng liival, milles on eesmärgiks pall käega üle võrgu vastaste poolele lüüa.
_____
15. Sellel alal esitatakse täpseid graatsilisi liikumisi vees.
_____
16. Ala, mis koosneb ujumisest, rattasõidust ja jooksmisest.
_____

Märgi lünga kirjeldusele vastav taliolümpiamängude spordiala!

1. Suusaala, kus võisteldakse muuhulgas nii kiirlaskumises kui ka suurslaalomis.

2. Spordiala, mis on kombinatsioon murdmaasuusatamisest ja laskmisest.

3. Ala, kus kahe- ja neljaliikmelised võistkonnad võistlevad kelgul jäärennis sõites.

4. Ala, kus on kavas kuni 50 km pikkused suusavõistlused maastikul.

5. Spordiala, kus liigutakse kaunit uiskudega jääl muusika saatel.

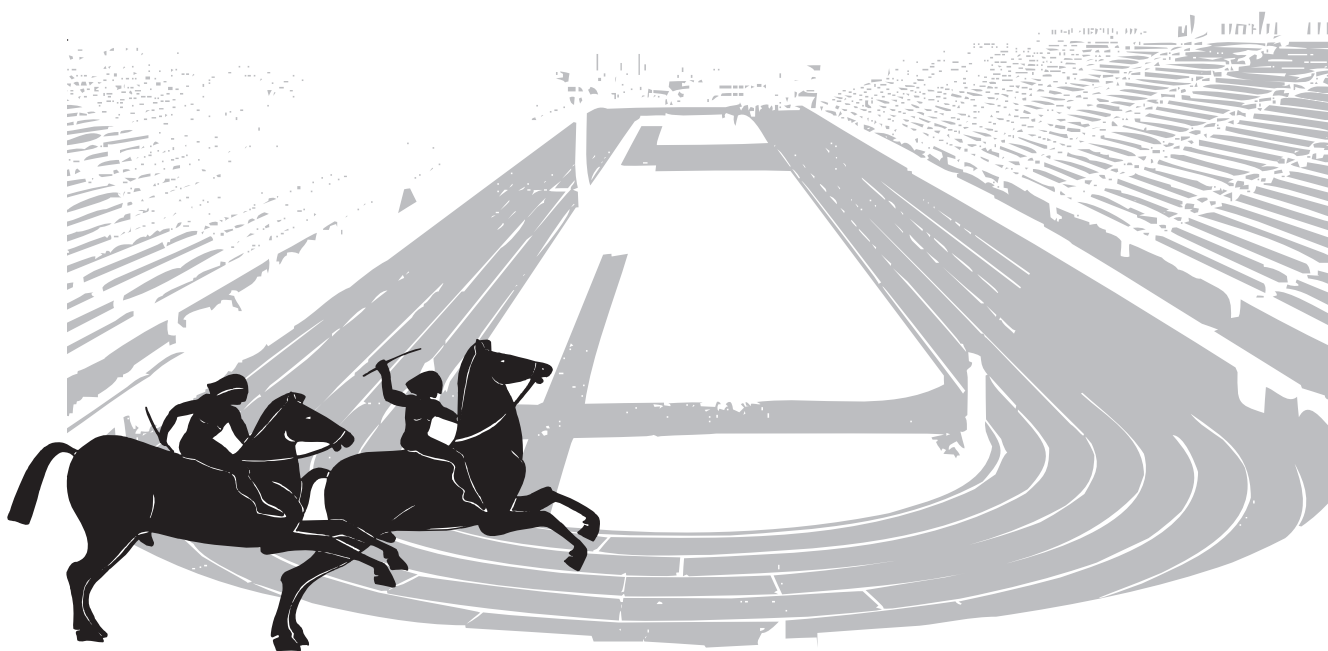
6. Spordiala, kus hüpatakse suuskadel trampliinilt alla.

7. Võistkonnamäng, milles on eesmärgiks litri vastase väravasse löömine.

8. Ala, kus võistlejad sõidavad kelgul selili lamades mäest alla.

9. Spordiala, mis on kombinatsioon suusatamisest ja suusahüpetest.

10. Spordiala, kus tehakse suuskadel trikke ja vigureid.

Leia lünga sobiv sõna!

1. Pall korvpallis on nagu _____ jäähokis.
2. Üksteist jalgpallis on nagu _____ võrkpallis.
3. Trikoo ujumises on nagu _____ judos.
4. Reket tennis on nagu _____ maahokis.
5. Rööbaspuud võimlejale on nagu _____ tõkkejooksjale.
6. Värav jalgpallis on nagu _____ korvpallis.
7. Käsi veepallis on nagu _____ jalgpallis.
8. Viievõistlus viiele on nagu _____ kümnele.
9. Seitsme meetri vise käsipallis on nagu _____ jalgpallis.
10. Valestart jooksus on nagu _____ odaviskes.
11. Jalgratas trekisõidus on nagu _____ sõudmises.
12. Suusk lumele on nagu _____ jääle.
13. Ujumine on kroolile nagu _____ klassikatehnikale.
14. Matt kõrgushüppes on nagu _____ kaugushüppes.
15. Kompleksujumine ujumises on nagu _____ kergejõustikus.
16. 50 km suusamaratonis on nagu _____ jooksumaratonis.

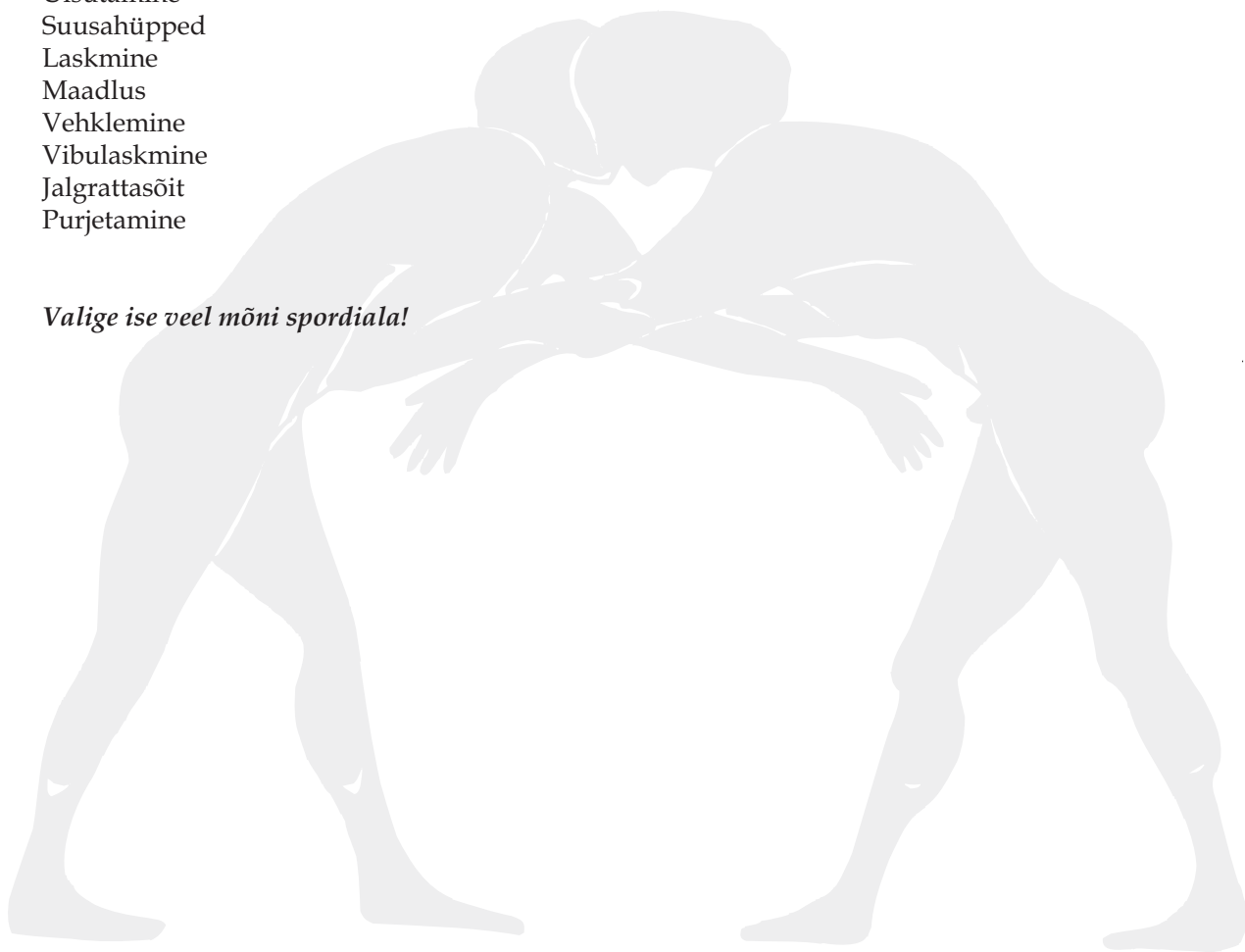

Pantomiimimäng

Kirjutage väikestele paberlipikutele alltoodud spordialad ja loosige need mängijate vahel välja. Mängijate ülesandeks on spordialade sõnatu jäljendamine, kaaslaste ülesandeks on ära arvata, mis spordiala on tegu.

Kuulitõuge
Kettaheide
Ujumine
Kõrgushüpe
Kaugushüpe
Tõkkejooks
Teivashüpe
Iluvõimlemine
Sõudmine
Korvpall
Jalgpall
Võrkpall
Ratsutamine
Suusatamine
Uisutamine
Suusahüpped
Laskmine
Maadlus
Vehklemine
Vibulaskmine
Jalgrattasõit
Purjetamine

Valige ise veel mõni spordiala!

Nimeta spordialasid, mille harrastamisel on vajalik:

1. pall _____

_____

2. hobune _____

_____

3. bassein _____

_____

4. võrk _____

_____

5. märklaud _____

_____

6. reket _____

_____

7. võistkond _____

_____

8. pikkade vahemaade läbimine _____

_____

9. jää _____

_____

Püüa igasse jaotusse leida vähemalt 2 spordiala!

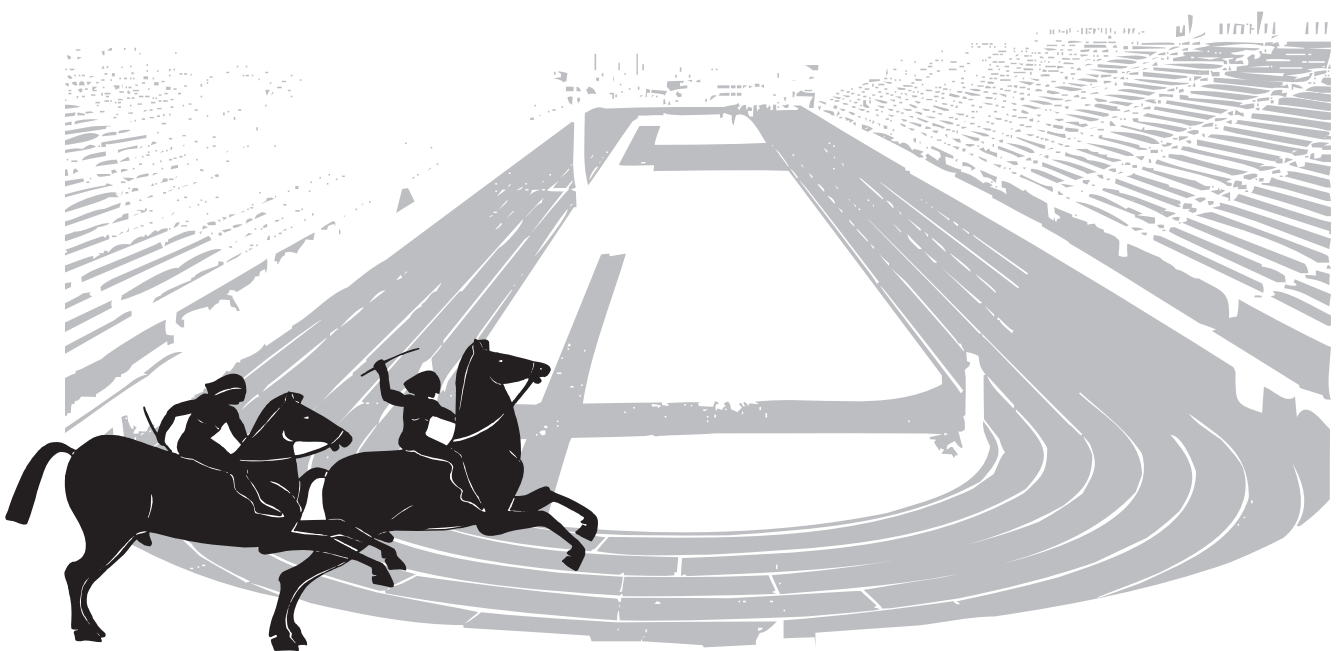

Mängime sõnaseletusmängu Alias. Selgita kaaslastele alltoodud mõisted, kusjuures kasutada pole lubatud selgitatava sõna tüve!

Kreeka
Zeus
Oliivipuu
Pierre de Coubertin
Ateena
Olümpialipp
Kuulitõuge
Suusatamine
Kõrgushüpe
Kaugushüpe
Olümpiahümn
Tõkkejooks
Teivashüpe
Iluvõimlemine
Sõudmine
Korvpall
Jalgpall
Võrkpall
Ratsutamine
Paraolümpiamängud
Uisutamine
Suusahüpped
Laskmine
Maadlus

Vehklemine
Vibulaskmine
Olümpiarõngad
Jalgrattasõit
Purjetamine
Olümpiadeviis
Kettaheide
Ujumine
Olümpiatuli
Käsikud
Olümpiaad
Olümpiamängude avatseremoonia
Autasustamistseremoonia
Olümpiaorden
Olümpiaprintsiip
Olümpiaküla
Rahvusvaheline Olümpiakomitee
Rahvusvaheline Olümpiaakadeemia
Staadion
Pjedaal
Delegatsioon
Taliolümpiamängud
Doping
Aus mäng
Staadionijooks
Olümpiatõotus

Vastake alltoodud küsimustele!

1. Kes või mis on Zeus?
2. Kes või mis on ekeheiria?
3. Mitu ala oli kavas esimestel antiiksetel olümpiamängudel?
4. Kui pikka aega kestis antiikolümpiamängude traditsioon? Kas ~ 400 aastat, ~ 600 aastat, ~ 800 aastat või ~ 1200 aastat?
5. Millal toimusid suve- ja taliolümpiamängud viimast korda samal aastal?
6. Kus ja kuidas süüdatakse alati olümpiatuli? Millises riigis?
7. Kes võistlevad paraolümpiamängudel?
8. Mida tähendab tõlkes olümpiadeviis „*Citius! Altius! Fortius!*“?
9. Millises riigis asub Rahvusvahelise Olümpiakomitee peakorter? Kas Kreekas, Šveitsis, Itaalias, Prantsusmaal või Saksamaal?
10. Kus toimuvad järgmised suveolümpiamängud?
11. Mitu Aafrika riiki on läbi aegade võitnud medali taliolümpiamängudel?
12. Stockholmis (1912) võitis maadlushõbeda eestlane Martin Klein, kelle heitlus pronksimehe Alfred Asikaineniga Soomest on tänini maailma pikim maadlusmatš. Kua see kestis? Kas ~ 3 tundi, ~ 6 tundi, ~ 9 tundi või ~ 12 tundi?
13. Stockholmis on olümpiamängud toimunud vaid korra (1912. aastal), ometi on seal ka hiljem olümpiamedalite pärast võisteldud. Millisel alal?
14. Milleks kasutati 1994. aasta mängudel Lillehammeris suusavõistluste läbiviimisel kunstlikult valmistatud hundi uriini?
15. Mitu korda on olümpiavõitjaks tulnud korvpallur Michael Jordan? Kas mitte kordagi, üks, kaks, kolm või neli korda?
16. USA sportlased ei ole olümpiamängudel osalenud vaid korra. Millal, kas Ateenas 1896, Berliinis 1936, Londonis 1948 või Moskvas 1980?
17. 1980. aasta talimängudel Lake Placidis võitis Rootsi suusataja Thomas Wassberg põnevas võistluses soomlast Juha Mietot. Kui suure eduga, kas 1 sekund, 0,5 sekundit, 0,1 sekundit või 0,01 sekundit?
18. Kes on Amik, Hodori, Izzy, Olly, Syd ja Millie (nimekiri pole lõplik)?
19. Milliste mängude lõputseremoonial unustati tavakohaselt öelda „kuulutan olümpiamängud lõppe- nuks“? Kas olümpiamängud jäid lõpetamata Pariisis 1900, Helsingis 1952, Münchenis 1972 või Soulis 1988?
20. USA pealinn on Washington. Aga mis on USA Washingtoni osariigi pealinn?
21. Millega on olümpiamängude ajalukku läinud USA atleet Eddie Eagan?
22. I taliolümpiamängudel Chamonix's (1924) osalesid naised ainult ühel alal. Kas see oli iluuisutamine, kiiruisutamine, suusatamine või kelgutamine?
23. 1936. aastal võeti esmakordselt olümpiaprogrammi korvpall. Milline võistkond sai võidu turniiri (ja olümpiamängude ajaloo) esimeses kohtumises? Kas USA, Saksamaa, Brasiilia, Eesti või Läti?
24. Kes oli esimene Eesti olümpiavõitja?
25. Nimetage Eesti sportlasi, kes on võitnud rohkem kui ühe olümpiamedali!
26. Nüüdisaegsed olümpiamängud on mitmel korral sõja tõttu toimumata jäänud. Mitu korda täpse- malt?
27. Nimetage antiikolümpiamängude võistlusalasid!
28. Kirjeldage võimalikult täpselt olümpialippu!

Kirjutage ruudustikku olümpialinnad, kus olid maskottideks ridade ees asuvad tegelased. Kui teete seda õigesti, siis saate hallidest ruutudest ülevaalt alla kokku lugeda lahendussõna!

Athenà Phévos										

Valik tehke nende olümpialinnade hulgast: ALBERTVILLE, ATEENA, ATLANTA, BARCELONA, CALGARY, LILLEHAMMER, LOS ANGELES, MONTREAL, MOSKVA, NAGANO, SARAJEVO, SYDNEY.

Tutvu alltoodud juhtumitega ning otsusta, kuidas käituksid antud olukorras!

Juhtum 1.

Oled suusavõistlustel, kus oled suurema osa võistlustest püsinud kolmandal kohal. Vahetult enne viimast kilomeetrit eksid veidi rajaga, kuna rajamärgistus on puudulik. Sõidad seetõttu veidi lühema distantsi ja lõpetad võistluse parima ajaga. Keegi kohtunikest ei märka eksitust ja sind kuulutatakse võitjaks. *Mida teed ja miks?*

Juhtum 2.

Oled laskmisvõistlustel, kus peab igas laskeseerias sooritama 5 lasku. Suure ärevusega unustad ühes seerias ühe lasu sooritamata. Kohtunikud annavad sulle ekslikult 10 punkti, arvates, et oled lasknud kaks lasku märklehes ühte auku. Võidad seetõttu koha esikolmikus. *Mida teed ja miks?*

Juhtum 3.

Saad õpetajalt tagasi matemaatika kontrolltöö, tulemuseks 85 punkti, hindeks „5“. Tööd lähemalt uurides märkad, et tegelikult oled saanud ainult 65 punkti, mis tähendaks hinnet „3“. Hinne „5“ rõõmustaks nii sind kui ka sinu vanemaid, samas ei ole sa seda hinnet tegelikult välja teeninud. *Mida teed ja miks?*

Juhtum 4.

Teete kehalise kasvatuse tunnis koos paarilisega hindele kätekõverdusi. Teineteise sooritatud kätekõverdusi peate lugema ise, õpetaja teid ei kontrolli. Kõrgeima hinde annaks 30 kätekõverdust, kuid su paariline jõuab teha 29. Sa tead, et paarilisele oleks head hinnet vaja. *Mida teed ja miks?*

Juhtum 5.

Just enne otsustavat penaltit jalgpallifinaalis märkad, et vastasvõistkonna väravavahil on saapapaelad lahti. *Mida teed ja miks?*

Juhtum 6.

Mängid sõpradega kaarte ja oled võrdlemisi kehvast seisus. Äkki märkad, et suudad kaartide tagaküljel olevate märkide järgi ära tunda paremaid kaarte. See avastus aitaks sul kergelt mängu võita. *Mida teed ja miks?*

Juhtum 7.

Saad teada, et keegi on võistluse käigus kasutanud ebaausaid võtteid. *Mida teed ja miks?*

Õpetaja! Kaks esimest juhtumit on Eesti Olümpiaakadeemia Ausa Mängu konkursile esitatud juhtumid reaalsest elust. Mõlema loo kangelasteks olnud noored sportlased pälvisid õige ja ausa käitumise eest aasta Ausa Mängu auhinna (vt EOA Ausa Mängu konkurss lk 31).

Koosta üht riiki tutvustav ankeet!

RIIGI NIMI: _____

PINDALA: _____

RAHVAARV: _____

PEALINN: _____

2 SUUREMAT LINNA: _____

NAABERRIIGID: _____

LIPUVÄRVID: _____

RAHVASTIK: _____

KEEL: _____

RAHA: _____

RIIGIKORD: _____

RIIGIPEA: _____

PAARI LAUSEGA AJALOOST: _____

ILM: _____

TÜÜPILINE SÖÖK/JOOK: _____

SPORDIKUULSUSI: _____

„TERE!” SELLE RIIGI KEELES: _____

Koosta tutvustus ühe olümpiamängudel osalenud sportlase kohta!

NIMI: _____

RIIK: _____

ELUKUTSE: _____

ALA: _____

ISIKLIK REKORD: _____

MILLIS(T)EL OLÜMPIAMÄNGUDEL OSALES: _____

TULEMUS JA KOHT OLÜMPIAVÕISTLUS(T)EL: _____

TULEMUSI MUUDELT VÕISTLUSTELT: _____

ELULUGU (LÜHIDALT): _____

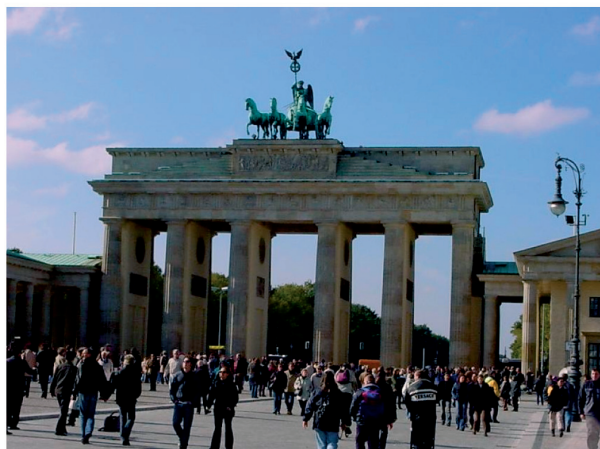
Siia kleebi
sportlase pilt

TÖÖLEHT NR 21

OLÜMPIAMÄNGUDE AJALUGU

Millised olümpialinnad on piltidel kujutatud? Millal neis linnades olümpiamängud toimusid?

Töölehtede lahendused

TÖÖLEHT NR 2

1896	ATEENA	PARIIS	1900
1904	ST LOUIS	LONDON	1908
1912	STOCKHOLM	-	1916
1920	ANTVERPEN	PARIIS	1924
1928	AMSTERDAM	LOS ANGELES	1932
1936	BERLIIN	-	1940
1944	-	LONDON	1948
1952	HELSINGI	MELBOURNE	1956
1960	ROOMA	TOKIO	1964
1968	MEXICO	MÜNCHEN	1972
1976	MONTREAL	MOSKVA	1980
1984	LOS ANGELES	SOUL	1988
1992	BARCELONA	ATLANTA	1996
2000	SYDNEY	ATEENA	2004
2008	PEKING		

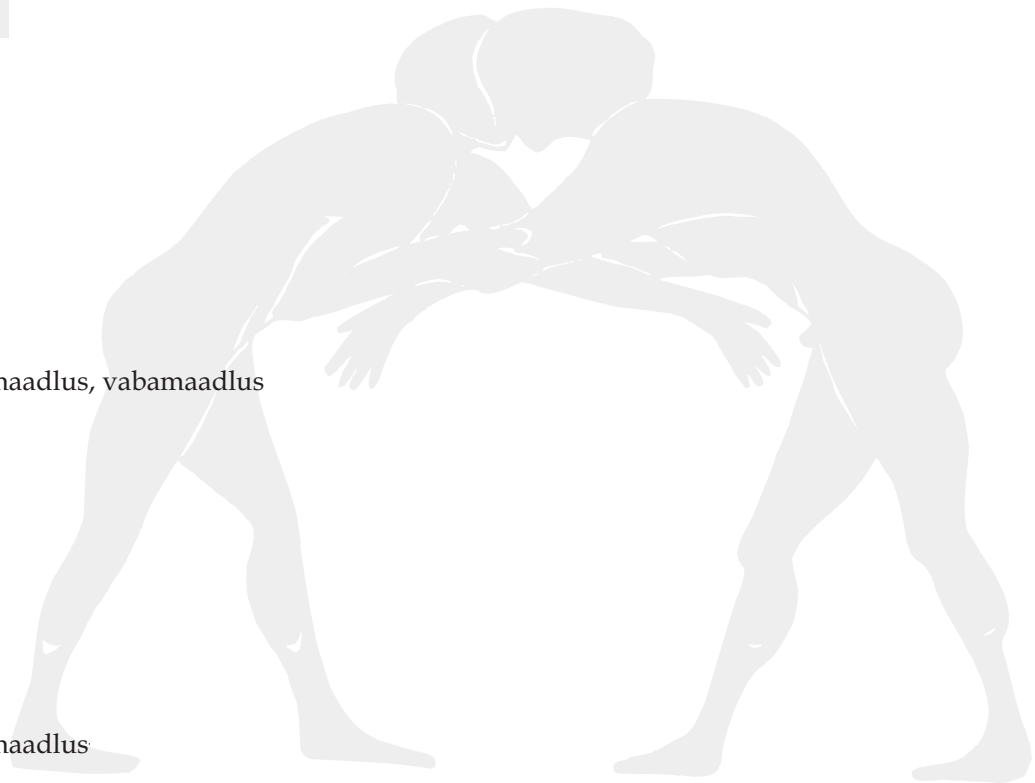
TÖÖLEHT NR 3

1924	CHAMONIX	SANKT MORITZ	1928
1932	LAKE PLACID	GARMISCH-PARTENKIRCHEN	1936
1940	-	-	1944
1948	SANKT MORITZ	OSLO	1952
1956	CORTINA D'AMPEZZO	SQUAW VALLEY	1960
1964	INNSBRUCK	GRENOBLE	1968
1972	SAPPORO	INNSBRUCK	1976
1980	LAKE PLACID	SARAJEVO	1984
1988	CALGARY	ALBERTVILLE	1992
1994	LILLEHAMMER	NAGANO	1998
2002	SALT LAKE CITY	TORINO	2006

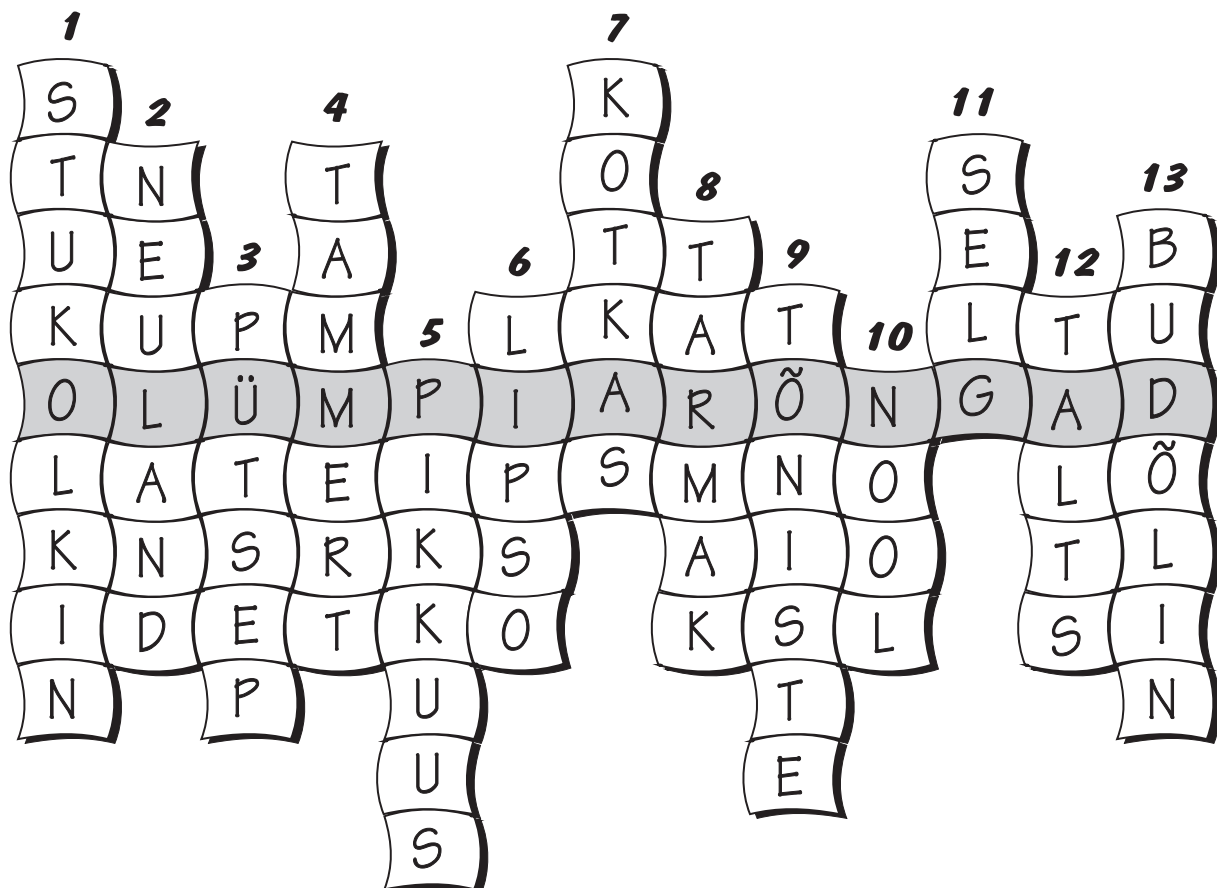

TÖÖLEHT NR 4

1. Kuld, hõbe
2. Allar Levandi
3. Soul, Barcelona
4. Viljar Loor
5. Ujumine
6. 1980
7. Jüri Tamm
8. Pronks
9. München
10. Hõbe
11. Kreeka-rooma maadlus, vabamaadlus
12. Pronks
13. Stockholm
14. Tiit Sokk
15. Poks
16. Alfred Neuland
17. Kergejõustik
18. Antwerpen
19. Korvpall
20. Bruno Junk
21. 1980
22. Kreeka-rooma maadlus

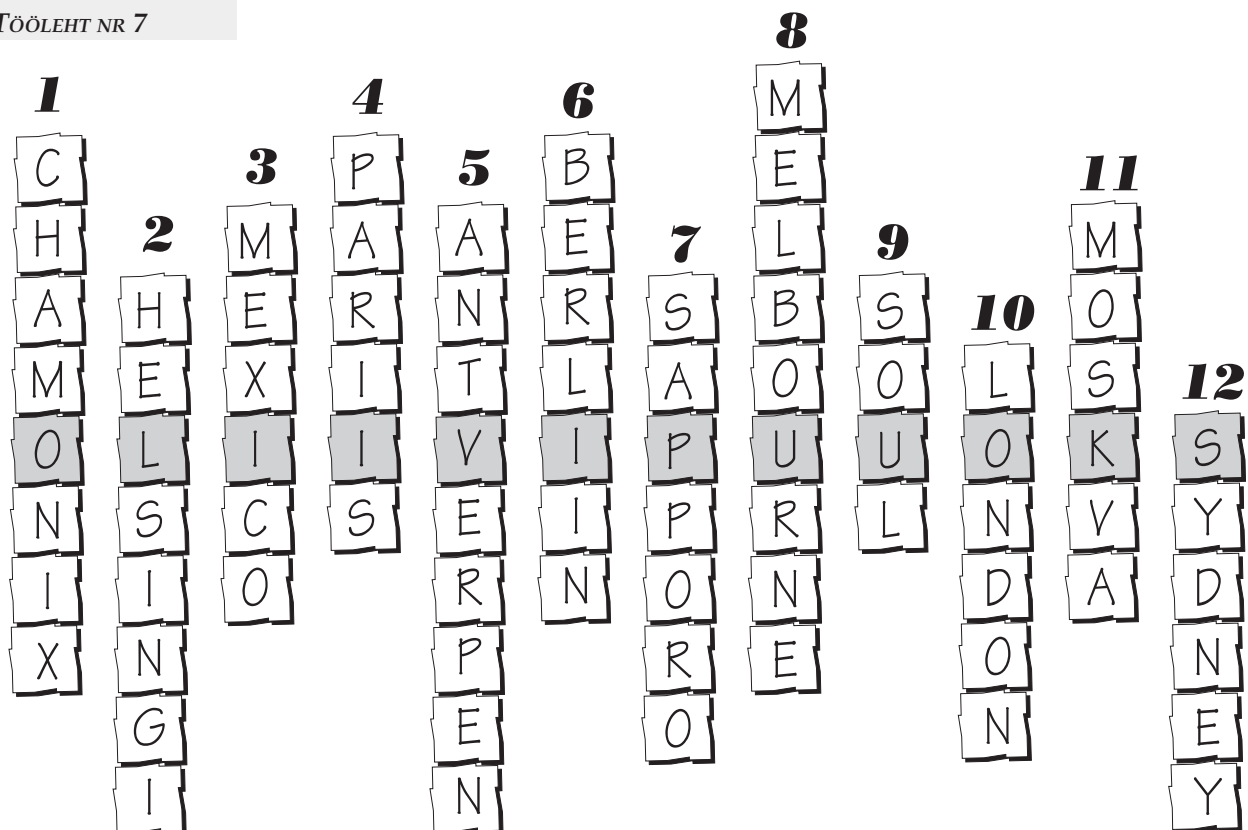

TÖÖLEHT NR 5

VÄNT	MORN	NIKE	VÄRNIK
KURI	SALL	SAMA	KULLAM
LÕVI	TASS	SOOV	LÕSSOV
PÜHA	PATS	LEPP	PÜTSEP
KOER	KATK	ASTE	KOTKAS
VANA	VITS	KONI	ANTSON
KRAE	RIKE	MUNA	KRIKUN
TOLA	OMSK	RONK	TOMSON
KILU	PAKK	VASK	KIKKAS
TARA	SAMM	NAER	TAMMER
ESIK	OLLE	JAAK	SILLAK
TAEL	KARM	SAKS	TARMAK

TÖÖLEHT NR 7

TÖÖLEHT NR 8

K Kristjan Palusalu
E Erki Nool
T Tõnu Tõniste
T Toomas Tõniste
A Aleksander Tammert

H Hanno Selg
E Erika Salumäe
I Indrek Pertelson
T Tiit Sokk
J Jaak Lipso
A Andrus Veerpalu

TÖÖLEHT NR 9

A KAARIKUSÕIT
U KAUGUSHÜPE
T KETTAHEIDE
O JOOKS

T RATSASPORDIALAD
A MAADLUS
I VIIEVÕISTLUS
N PANKRAATION
A ODAVISE
S RUSIKAVÕITLUS

TÖÖLEHT NR 10

1. Riistvõimlemine
2. Jalgpall
3. Korvpall
4. Iluvõimlemine
5. Maahoki
6. Moodne viievõistlus
7. Vibulaskmine
8. Kergejõustik

9. Ujumine
10. Käsipall
11. Maadlus
12. Veepall
13. Vehklemine
14. Rannavõrkpall
15. Sünkroonujumine
16. Triatlon

TÖÖLEHT NR 11

1. Mäesuusatamine
2. Laskesuusatamine
3. Bobisõit
4. Murdmaasuusatamine
5. Iluuisutamine
6. Suusahüpped
7. Jäähoki
8. Kelgutamine
9. Kahevõistlus
10. Vigursuusatamine

TÖÖLEHT NR 12

1. Litter
2. Kuus
3. Kimono
4. Hokikepp
5. Tõkked
6. Korv
7. Jalg
8. 10-võistlus
9. 11 m lükk
10. Üleastumine
11. Paat
12. Uisk
13. Murdmaasuusatamine
14. Liivakast
15. Mitmevõistlus
16. 42 192 m

TÖÖLEHT NR 14

1. Korvpall, jalgpall, käsipall, võrkpall, veepall, pesapall, tennis, lauatenis, maahoki
2. Ratsutamine, võimlemine
3. Ujumine, veepall, sünkroonujumine, vettehüpped
4. Võrkpall, jalgpall, käsipall, korvpall, veepall, jäähoki
5. Laskmine, vibulaskmine
6. Tennis, lauatenis
7. Korvpall, jalgpall, käsipall, võrkpall, veepall, pesapall, maahoki, jäähoki, teatevõistlused kergejõustikus, ujumises ja suusatamises, sünkroonujumine jne
8. Kergejõustik, jalgrattasõit, suusatamine, uisutamine
9. Jäähoki, kiiruisutamine, iluuisutamine, curling

TÖÖLEHT NR 16

1. Vana-Kreeka peajumal, kelle auks korraldati olümpiamänge
2. Püha relvarahu, mis kehtis antiikolümpiamängude ajal
3. Üks. See oli staadionijooks (~ 200 meetrit)
4. ~ 1200 aastat (täpsemalt 1169 aastat)
5. 1992. aastal (Albertville'is ja Barcelonas)
6. Olümpiatuli süüdatakse päikesekiirtest Kreekas, antiikses Olümpias Hera templi esisel
7. Paraolümpiamängudel võistlevad puuetega inimesed
8. Kiiremini, kõrgemale, tugevamini!
9. Šveitsis
10. 2008 Peking (Hiina)
11. Aafrika riigid pole taliolümpiamängudel võitnud ühtegi medalit
12. ~ 12 tundi (täpsemalt 11 tundi ja 40 minutit)

13. 1956. aastal toimusid Stockholmis Melbourne'i mängude ratsutamisvõistlused, sest Austraalias möllas hobustehaigus ja sinna ei lubatud ratsusid transportida
14. Põtrade eemalepeletamiseks suusaradadest
15. Michael Jordan on kahekordne olümpiavõitja (1984 ja 1992)
16. Moskva 1980
17. 0,01 sekundit (murdmaarajale ümberarvestatult 5,9 sentimeetrit)
18. Olümpiamängude maskotid
19. Helsingi 1952
20. Washingtoni osariigi pealinn on Olympia!
21. Eddie Eagan on ainus sportlane, kes on võitnud kuldmedali nii suve- kui ka taliolümpiamängudel (1920 poks, 1932 bobisõit)
22. Iluuisutamine
23. Eesti
24. Alfred Neuland (tõstmine)
25. Alfred Neuland, Kristjan Palusalu, August Neo, Voldemar Väli, Arnold Luhaäär, Bruno Junk, Jaak Lipso, Svetlana Tširkova, Jaan Talts, Jüri Tamm, Ivar Stukolkin, Erika Salumäe, Indrek Pertelson, Andrus Veerpalu, Tõnu Tõniste ja Toomas Tõniste. Seni kokku 16 sportlast
26. 5 korda (suvemängud 1916, 1940 ja 1944; talimängud 1940 ja 1944)
27. **Jooksmine** (staadionijooks, kahe staadioni jooks ja paljude staadionide jooks); **kilbijooks** (jooks sõjavarustuses); **viievõistlus** ehk pentatlon (staadionijooks, kaugushüpe, odavise, kettaheide ja maadlus); **maadlus**; **rusikavõistlus**; **pankraation** (segu maadlusest ja pokist); **kaarikusõit**
28. Valgel taustal viis olümpiarõngast (ülemisel real sinine, must, punane; alumisel real kollane ja roheline)

TÖÖLEHT NR 17

Los Angeles
Nagano
Atlanta
Ateena
Calgary
Sarajevo
Moskva
Lillehammer
Barcelona
Albertville
Montreal
Sydney

TÖÖLEHT NR 21

Vasakult: Moskva (1980), Sydney (2000), London (1908, 1948), Berliin (1936), Rooma (1960), Ateena (1896, 2004)

IV LISAD

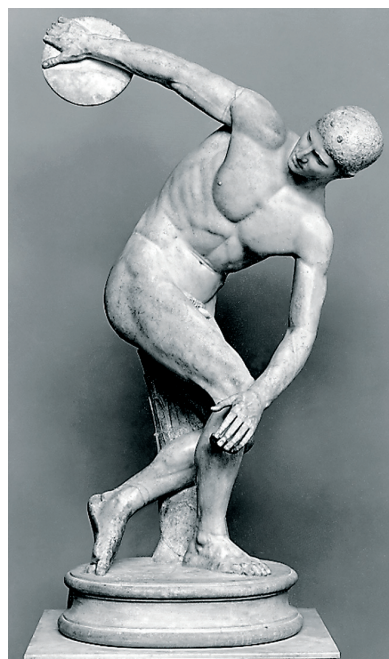
Alastus Vana-Kreeka atleetikas

Erinevalt nüüdisaegsetest olümpiamängudest võistlesid atleedid Vana-Kreekas alasti. Seejuures eristub Vana-Kreeka kontekstis mitu alastuse vormi. Esiteks võime rääkida alastusest kui praktilisest, kasulikust ja ratsionaalsest tavast. Lisaks haakus alastus ka initsiatsiooni- ja viljakusriitustega ning kaitsega kurja silma vastu. Samuti on alastust peetud seotuks nii Heraklese kui alasti sõdalase-kangelase kummardamisega, maagiaga, seksuaalsusega, ülemvõimu näitamisega kui ka sotsiaalse võrdsusega. Kõiki neid alastuse vorme läbivaks jooneks saab rohkem või vähem pidada kehalisi harjutusi ja võistlusi erinevat laadi religioossetel pidustustel ja mängudel.

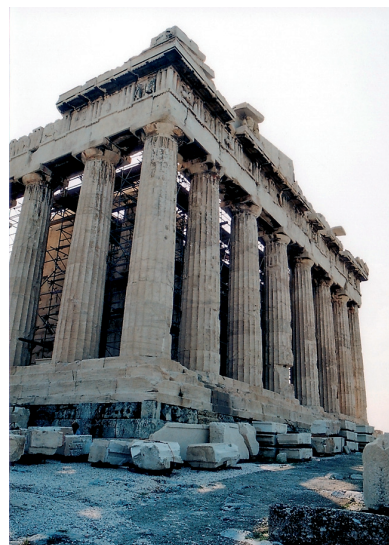
Kui muistsed kreeklased imetlesid atleetide alasti kehade ilu, siis roomlased samastasid end pigem meelisvõistkonna või -atleedi riiete värviga. Alastusse suhtuti Vana-Rooma ühiskonnas kui kombelõtvusesse. Kuulus Rooma poliitik, kirjanik ja kõnemees Cicero (106–43 eKr) määratles alastuse ühes oma kõnedest „iga pahe lätteks”. Kreeklased olid teadlikud, et atleetiline alastus oli nende kultuuri unikaalne komme, mis eristas neid teistest Vahe-mere-äärseist rahvaist. Aeg-ajalt tuli neil seetõttu taluda koguni naerualuseks sattumist.

Kreeka filosoof Platon (427–347 eKr) kirjeldas alastust harjutamisel kui praktilist, kasulikku ja ratsionaalset uuendust. Ateena ajaloolane Thukydides (u 460–396 eKr) pidas alastust lihtsaks, sundimatuks ja demokraatlikuks kultuuriliseks erisuseks ning Kreeka sõdurite omapäraks. Sõdurid pidid olema vormis, sitked ja lihaselised, mitte valge nahaga, tüsedad ja rikaste jõudeelu elavad. Alasti ja päevitunud musklis keha oli sageli tunnuseks, mis eristas kreeklasi barbaritest.

Kuigi kreeklaste linnriigid olid sagedasti omavahel tülis, ühendas neid eesmärk võidelda neile sisemiselt omase „Kreeka asja” eest (*tò Hellēnikón*). Selle eesmärgi saavutamine ei eeldanud suursuguste paleede ega kulda ja karda rõivastatud ametnike olemasolu. Kreeklased olid lihtsad, väljapeetud käitumismaneeriga, filosoferijad ja muusika-armastajad. Lisaks innustuti vastastikusest mõõduvõtmisest kehalistel kiirus- ja jõuladel. Paigad, kus atleetilise tegevusega tegeleti, olid gümnaasiumid (otsetõlkes kreeka keelest ‘kohad, kus mehed harjutasid alasti’).

Myroni „Kettaheitja”

Akropolis Ateenas

Atleetilise alastuse algus ja päritolu on senini vaieldav. Homeroose eeposte põhjal võib kinditada, et varem võisteldi rietatult, võõd ehk niudepõlle (*perizōmata*) kandes. Alastiolevateks nimetas Homeros ka relvituid, kaitsetuks jäetud või kergelt relvastatud sõdalasi. Alasti sõdalane oli kui naine – nõrk ja kaitsetu. Enne alastuse igapäevaseks muutumist oli mehe alastus kreeklaste jaoks „häviväärne ja naeruväärne”.

Üldiselt usutakse, et esimesed alasti treenijad ja võistlejad (nii meeste kui ka naiste seas) olid spartalased. Alasti võistlemise alguse kohta on siiski liikvel mitmesuguseid versioone. Kõige levinuma loo järgi olevat keegi Megarast pärit Orsippos aastal 720 eKr peetud olümpiamängudel keset staadionijooksu oma niudepõlle kaotanud, pannes nii alasti jooksmisele aluse. Teise versiooni kohaselt olevat samal aastal esimesena alasti võistelnud hoopis spartalane Akanthos. Nende (ja teiste sarnaste) lugude põhjal võime öelda, et alastusele pani aluse pigem juhus ja ebaõnn, mitte ettekavatsetud plaan. Tuntud on ka lugu, kus üks atleetidest jooksu ajal omaenda mahakukkunud niudevöö tõttu komistas ning võistluse kaotas. Seepeale olevat alastioleku nõue kehtestatud lausa käsu korras, vältimaks edaspidi sääraseid õnnetuid vahejuhtumeid.

Üldiselt aktsepteeritud atleetilise alastuse omaksvõtmine toimus eespool kirjeldatud sündmustest märksa hiljem. Arvatakse, et see toimus järk-järgult ajavahemikul 650–600 eKr ning muutus reeglaks 6. sajandi keskel eKr. Seejuures tuleb mõista ka Kreeka kultuuri laiemat konteksti. Ühest küljest oli homoseksuaalse erootika tunnistamine ja kunstiline ärakasutamine muutunud üldiseks juba 7. sajandi lõpus eKr, teisalt aga muutusid 6. sajandil eKr Kreeka linnades üldlevinuks gümnaasiumid.

Atleetilisest alastusest sai lahutamatu meeste elu osa, samal ajal jäi naiste alastus endiselt seostatuks haavatavuse ja häbiga. Siiski tuleb lisada, et vaasimaalidel kujutati mehi alasti enamjaolt avalikel üritustel ja väga harva koduseinte vahel. Naisi aga on alasti kujutatud vaid isiklike tegevuste juures, kus alastiolek on põhjendatud – näiteks pesemine.

Niisiis muutus alasti harjutamine ja võistlemine klassikalisel perioodil üheks Kreeka meeste elu osaks. Alastus kehastas aristokraatliku noorsoo hiilgust, mis lähtus *kalokagathia* ehk inimliku täiuse printsibist. Vastavalt sellele pidasid kreeklased inetut ja naeruväärset keha kuni hellenistliku ajastuni identseks vabaduseta ja intellektuaalselt alamal asetseva isikuga. Samas eristas alastus kreeklasi „barbaarsetest” kultuuridest ning ühtlasi ka nende endi minevikust. Gümnaasiumis alasti harjutamine kinnitas meeste staatust nii polise kodanike kui ka kreeklastena.

Oliimpia. Varemeis, kuid endiselt kaunis

Vello Kaaristo olümpiamaraton

Esimesed Eesti suusatajad jõudsid olümpiamängudele 1936. aastal Garmisch-Partenkirchenis. Meenutagem omaaegset ajakirjandust sirvides, kuidas 50 km suusamaratoni rajal sai hakkama Vello Kaaristo (enne nime eestistamist Vassili Krassikov). Nelikvõidu saavutasid siis rootslased, kulla viis kaasa Elis Wiklund. Vladimir Raudsepp kirjutas suurest võistlusest ajalehes „Uus Eesti”:

„Hommikul enne kella kaheksat, kui pikamaasuusatajad koonduvad suusastaadionile, oli Ga-Pa’s kolm kraadi külma. Kaaristo, kelle pr. Peckert-Forsman viis kohale oma autos, oli tublis „löögi-meeleolus” ja lubas välja panna viimase: „Toodagu või kanderamiga finišist ära!””

(Karin Peckert-Forsman, kes nii lahkelt meie suusameest sõidu ajal assisteeris, oli Saksamaal elanud Eesti mäesuusataja, kes ise samadel mängudel kaasa võistles. Kiirlaskumises sai ta 31., slaalo-

Vello Kaaristo (1911–1965)

mis 21. ning kahevõistluses 26. koha. Lisaks on Peckert-Forsman läinud meie olümpiaajalukku kui läbi aegade esimene Eesti naisolümpialane üldse.)

„Suur askeldamine ja arutlemine käib staadionil suuskade määrimise ruumis. Iga rahvuse suusamehed teotsevad seal salapäratsedes omaette. Hinnatakse ilmastikku ja püütakse ennustada, milliseks ta võiks kujuneda järgneva nelja tunni vältel. Ainukese Eesti maratonimehe nõuandjaks on vana Soome suusatreener Esä Rossi, kuid ega temagi olnud jumal, et kõiki looduse vempe võis ette aimata. Kell 8.02 väljub stardist esimesena tšehh Svatos. Teisena asus 50-kilomeetrilisele teekonnale rootslane Wikström, kes huvitaval kombel üldkokkuvõttes hoidis alal oma esialgse koha – tuli teiseks. Kolmveerand tundi tuli eestlastel kärsitseda, enne kui stardi järjekord jõudis Kaaristoni. Kell 8.42 väljub ta, kandes „rootsilikku” valget suusadressi ja punast sidet ümber pea. Samal ajal pr. Peckert-Forsman asub autotüüri taha, et viia Kaaristole sooja jooki kosutuseks kontrollpunktidesse, kus see lubatud.

Päike kerkib mägede varjust järjest kõrgemale ja kütab suusastaadioni tribüünid suviselt kuumaks. Isegi pintsak tundub ülearusena. Varsti muutub lumi ka varjus pehmeks – tunnus, et temperatuur on tõusnud üle nulli. Raskeks läheb neil täna seal mägedes! Sama arvamist avaldab ka valjuhääldajate halloo-mees, kes suusastaadionile koondunud rahvale selgitab raskusi, millega suusatajail tuleb võidelda pikal teekonnal.

Varsti valjuhääldaja kuulutab, et rootslane Wikström on esimesena läbinud 5 km eemal asuva kontrollpunkti. Kuuleme pingutatult: kuidas on Kaaristoga lood? Pärast pikka ootamist kajab üle staadioni välja teade: „Kolmekümne neljandana läbistas Partnachi kontrollpunkti Krassikov, Eesti.” Tähendab – ta hoidis alal oma esialgse koha. Järgmine kontrollpunkt on 24. kilomeetril ja siis 39. kilomeetril. Sealt teatatakse jällegi suusatajate järjekord ja ajad. Selgub, et rootslane Wiklund on surunud otse kohutavalt ettepoole: ta väljus stardist kolmekümnendana, Klaisi kontrollpunkti jõuab aga – üheksandana.

Valjuhääldajast kajab järjest uusi teateid. Kaaristo läbib 39. kilomeetri kontrollpunkti kahekümnendana. Ta on seega mitmest varem startinud mehest mööda läinud. Loodame parimat! Vahepeal järjest kasvav rahvahulk närvitseb ja siis kajavad tribüünilt rootslaste „heia-heia” ning järgmisel hetkel liugleb helevalges dressis rootslane värskena ja kiirena finišist läbi.

„Wikström on nii värsk, et võiks suusutada veel kakskümmend kilomeetrit,” seletab hääli valjuhääldajast. Kui üheksandana jõuab parima ajaga kohale kuldmedalimees Wiklund, pääseb valla uus rootslaste juubeldus. Jällegi mängitakse tušši ja sakslased hüüavad kooris kolmekordse „Sieg-heil!”

Ruttame ümber suusastaadioni vasakpoolse tiiva, et paarsada meetrit rutata vastu Kaaristole, kes peab saabuma varsti. Lumi on nii sula, et paiguti juba jälgedesse koguneb vett. Mööda läikivaks hõõrutud suusarada saabub paar ameeriklast. Ootame, istudes otse pehmesse lumme. Ja siis saabub käänaku tagant Vello Kaaristo higisena ja näost punetavana, töötades end jõuliste sammudega finiši poole; iga sekund on kallis!

„Pressi, Kaaristo!” hüüame, kuid ta ju isegi teeb, mis suudab. Suusastaadioni esisele künkale tõustes ta suusad ilmselt libisevad tagasi. Määre ei pea.

Ja siis kajab suusastaadionilt: „Krassikov, Estland, hat eben das Ziel passiert.”

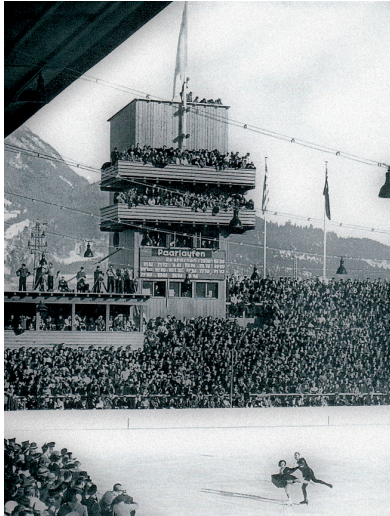
(Vello Kaaristo lõpetas suusamaratoni 23. kohaga, ajaga 4:02.52, kaotades võitjale pisut üle poole tunni.)

Kuidas Eesti I taliolümpiamängudel osales?

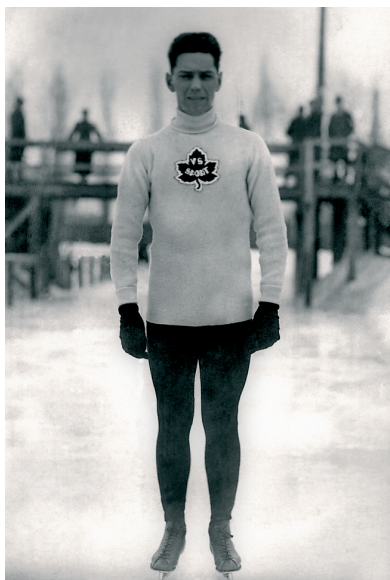
Pikkade vaidluste ja Põhjamaade tugeva vastuseisu murdmise järel toimusid 1924. aasta 25. jaanuarist 5. veebruarini Prantsusmaal Mont Blanci jalamil asuvas talikuurordis Chamonix's võistlused, mida toimumise hetkel nimetati (samal aastal eesootavatele) Pariisi olümpiamängudele pühendatud talispordi-nädalaks, mõnel pool ka Pariisi mängude talispordivõistlusteks. Tagantjärele kinnitas Rahvusvaheline Olümpiakomitee, et tegelikult olid Chamonix's toimunud I taliolümpiamängud.

Eelregistreerimise põhjal oodati võistlustele osalema ligi 300 sportlast 17 riigist, sealhulgas ka Eestist. Eesti Spordi Keskliidu poolt saadeti teele eelülesandmine kiiruisutaja Christfried Burmeisteri nimega. Burmeistrit hinnati tollal meie ainsaks rahvusvahelisele tasemele küündivaks talisportlaseks. „Eesti Spordilehes” kommenteeriti seda otsust: „Suusatamine on meil alles [...] algastmel [...] samuti ka iluuisutamine, kus meie paremad uisutajad kõiki vigurisi ei suuda veel väljagi sõita, nende kaunidusest rääkimata”.

Iluuisutamisevõistlused Garmisch-Partenkircheni olümpiamängudel

Christfried Burmeister (1898–1944)

Vana jääkeegli komplekt
Mürzzuschlagi talispordimuuseumis
(Austria)

Burmeistrit peeti toona teistest Eesti uisuaässadest sedapalju paremaks, et tema nimi saadeti teele enne formaalseid koduseid katsevõistlusi. Paraku just need katsevõistlused Eesti esinumbri olümpiasõidu ära vussisid. Nimelt ei osalenud Burmeister sprinteritüüpi uisutajana katsevõistlustel kavas olnud pikkadel uisudistantsidel, väites (igati loogiliselt!), et ta ka olümpial ainult sprinti sõita plaanib. Seetõttu saavutas katsevõistlustel aga kõigi distant-side kokkuvõttes esikoha Eesti uisumeeste teine number Aleksander Mitt. Nüüd otsustas keskliit olümpiale üldse mitte kedagi saata – Burmeisteril polevat ikka piisavalt taset ja pealegi tundub ta olema liiga isepäine sportlane! Ainsa Eesti esindajana sõitis Chamonix'sse spordiajakirjanik Oskar Lõvi ...

Kahjuks ei informeerinud Eesti spordiasjamehed oma uutest otsustest aga Chamonix' võistluste korraldajaid ja nii oodati seal ikka 17 riigi (ka Eesti!) sportlasi. Oodati ja valmistuti: meie ajakirjanikku tabas avatseremoonial tõsine üllatus, kui ta ühtäkki Eesti delegatsiooni sissemarsil nägi. Lõvi tagantjärelekommentaari „Eesti Spordi Lehes“:

„Olgugi, et Eesti Šamoniist osa ei võtnud, said meie olematud võistlejad ja esitajad saatuse õnnelikkuse läbi veel meeldivama tähelepanu osaliseks. [...] Pariisi „L'Intransigeant“ märkis oma avamisrõngikäigu kirjelduses, et kahe õe – Kanaada ja P.-Ameerika Ühisriikide võistlejaid lahutasid väikese Eesti osavõtjad. Edasi märkis leht Eesti osavõtjate kohta, kellena rōngikäigus oli kaks prantslast, et Eesti osavõtjad s.t. prantslased, olid väga sümpaatlikud.“

Innukaid korraldajaid ei olnud avatseremoonia eel heidutanud asjaolu, et ühtki Eesti esindajat kusagilt välja ei ilmunud. Kohalikud spordisõbrad soostusid kandma nii riiginimega tahvlit kui ka Eesti lippu – ja kui uskuda ülaltoodud Pariisi lehe arvamust, ei teinud nad Eesti riigile sugugi häbi. Paraku on nende Eestit esindanud šamoniilaste, meie toonaste ainukeste „olümpialaste“ nimed ajaloo hämarusse vajunud ...

Kirevad killud

Ehkki Eesti sportlased I talimängudel Chamonix's kaasa ei teinud, jäi Šveitsi ajalehe „Sport“ kirjasaatjale asjast pisut teine mulje. Nii nimetas ta Chamonix's Lätit esindanud kiiruisutaja Rumbat oma olümpiareportaažides jonnaka järjekindlusega Eesti esindajaks, kuid samas ka „vahvaks lätlaseks“. Ilmselt oli Eesti Šveitsi ajakirjanikule lihtsalt rohkem tuntud paik kui Läti...

***

Curling, see soliidsete härrasmeeste poolt viljeldav sport, oli Chamonix talimängudel kavas näidisalana. Väärikais riides, piibud suus, luudadega (curlingu-mängus vajalik atribuut!) ringi kõndivad ja kivisid libistavad olümpiasportlased tekitasid paljudes mõistmatust. Nii pealkirjastas üks Tšehhi ajakirjanik oma curlingu-reportaaži lihtsalt, kuid ilmekalt – „Vagurate hullude mäng“.

***

Moodne viievõistlus on meile Eestis hästi tuntud olümpiaala. Kuid 1948. aastal kuulus näidisalana Sankt Moritzi mängude programmi selle suvise spordiala talvine sõsar – talvine viievõistlus, mis

koosnes 10 km mürdmaasuusatamisest, püstolilaskmisest, kiirlaskumisest, vehklemisest ja ratsutamisest. Kaksikvõidu võtsid siis rootslased Gustaf Lindh ja Willie Grut, kusjuures teiseks tulnud Grut tõusis hiljem suvise moodsa viievõistluse võitjaks sama aasta Londoni mängudel.

* * *

1928. aasta olümpiamängudel Sankt Moritzis viibis ka Eesti lehemehi, kusjuures olümpiamelu ei avaldanud neile just suurt muljet. Eriti kriitiline oldi olümpiapubliku suhtes. Muuhulgas võis „Eesti Spordilehest” lugeda järgmisi Toomas Kivi mõtteid: „Jääväljadel võib tihti näha iluuisutusel kangete liigutustega prouasid ja härrasid, keda iluuisutuse treenerid kättpidi mööda jääd veavad. Külalistest suusatajaid ei ole palju, sest suusatamine on neile ikkagi hirmus raske asi. Kui mõni hulljulge leidub, siis on selle suusatamine vähem edasiliikuvam kui harilik kõndimine. Väga armastatud ja harrastatud sport on saaniga sõitmine: istutakse nahkadega polsterdatud saanil ja hobune teeb ees väikest sõrki. Muidugi on kõik need „talisportlased” vastavas dressis, sest see on tähtsam kui sportimine ise ...”

* * *

Veel üks killuke 1928. aasta Sankt Moritzi olümpiamängude reportaažist „Eesti Spordilehes”: „Kiiruisutamisel juhtus, et võistlejad läksid stardist välja enne märguandmist. Sel puhul läks üks kohtunikku-dest eemal jooksube ääres seisva politseiniku juure ja küsis sellelt, miks mees võistlejaid kinni ei pidanud? Sellest loost on näha, kui suured ja laialdased ülesanded on Šveitsi politseil.”

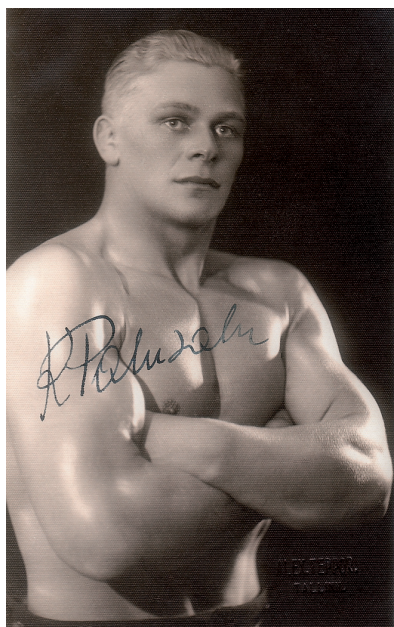
* * *

1936. aasta taliolümpiamängudelt Garmisch-Partenkirchenis saadud bobisõidumuljete põhjal õhutati „Eesti Spordilehe” veergudel ka eestlasi bobisõiduga tegelema, sest, mis kunsti seal siis ikka – „endale bob osta, sellega olümpiatreeninguna paar esimest allasõitu teha ja whiskyt rüübata”. Võib-olla polevatki siis võimatu, kui „1940. a. taliolümpial ilmub starti ka Eesti bob „Elupull I” ...”

Eesti ja eestlaste medalivõidud olümpiamängudel läbi aegade

Suveolümpiamängud

1896	I	Ateena	Kreeka	06.04 – 15.04.1896
1900	II	Pariis	Prantsusmaa	14.05 – 28.10.1900
1904	III	Saint Louis	USA	01.07 – 23.11.1904
1908	IV	London	Suurbritannia	27.04 – 31.10.1908
1912	V	Stockholm	Rootsi	05.05 – 27.07.1912
		Martin Klein	kreeka-rooma maadlus	hõbemedal
1916	VI	Berliin	Saksamaa	(ei toimunud)
1920	VII	Antwerpen	Belgia	20.04 – 12.09.1920
		Alfred Neuland	tõstmine	kuldmedal
		Jüri Lossman	kergejõustik	hõbemedal
		Ain Sillak	tõstmine	hõbemedal
1924	VIII	Pariis	Prantsusmaa	04.05 – 27.07.1924
		Eduard Pütsep	kreeka-rooma maadlus	kuldmedal
		Alfred Neuland	tõstmine	hõbemedal
		Jaan Kikkas	tõstmine	pronksmedal
		Aleksander Klumberg	kergejõustik	pronksmedal
		Harald Tammer	tõstmine	pronksmedal
		Roman Steinberg	kreeka-rooma maadlus	pronksmedal
1928	IX	Amsterdam	Holland	17.05 – 12.08.1928
		Osvald Käpp	vabamaadlus	kuldmedal
		Voldemar Väli	kreeka-rooma maadlus	kuldmedal
		Arnold Luhaäär	tõstmine	hõbemedal
		Albert Kusnets	kreeka-rooma maadlus	pronksmedal
		Georg Faehlmann	purjetamine	pronksmedal
		Nikolai Vekšin	purjetamine	pronksmedal

Kristjan Palusalu (1908–1987)

Svetlana Tširkova

Erki Nool

Erika Salumäe

		Eberhard Vogt	purjetamine	pronksmedal
		William von Wiren	purjetamine	pronksmedal
1932	X	Los Angeles	USA	30.07 – 14.08.1932
1936	XI	Berliin	Saksamaa	01.08 – 16.08.1936
		Kristjan Palusalu	kreeka-rooma maadlus	kuldmedal
		Kristjan Palusalu	vabamaadlus	kuldmedal
		Nikolai Stepulov	poks	hõbemedal
		August Neo	vabamaadlus	hõbemedal
		August Neo	kreeka-rooma maadlus	pronksmedal
		Arnold Luhaäär	tõstmine	pronksmedal
		Voldemar Väli	kreeka-rooma maadlus	pronksmedal
1940	XII	Helsingi	Soome	(ei toimunud)
1944	XIII	London	Suurbritannia	(ei toimunud)
1948	XIV	London	Suurbritannia	29.07 – 14.08.1948
1952	XV	Helsingi	Soome	19.07 – 03.08.1952
		Johannes Kotkas	kreeka-rooma maadlus	kuldmedal
		Heino Kruus	korvpall	hõbemedal
		Joann Lõssov	korvpall	hõbemedal
		Ilmar Kullam	korvpall	hõbemedal
		Bruno Junk	kergejõustik	pronksmedal
1956	XVI	Melbourne	Austraalia	22.11 – 08.12.1956
		Mihhail Kaaleste	aerutamine	hõbemedal
		Edvin Vesterby	maadlus	hõbemedal
		Bruno Junk	kergejõustik	pronksmedal
1960	XVII	Rooma	Itaalia	25.08 – 11.09.1960
		Hanno Selg	moodne viievõistlus	hõbemedal
		Aleksander Tšutšelov	purjetamine	hõbemedal
1964	XVIII	Tokyo	Jaapan	10.10 – 24.10.1964
		Rein Aun	kergejõustik	hõbemedal
		Jaak Lipso	korvpall	hõbemedal

1968	XIX	Mexico	Mehhiko	12.10 – 27.10.1968
		<i>Svetlana Tširkova</i>	<i>vehklemine</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Jaan Talts</i>	<i>tõstmine</i>	<i>hõbemedal</i>
		<i>Jaak Lipso</i>	<i>korvpall</i>	<i>pronksmedal</i>
		<i>Priit Tomson</i>	<i>korvpall</i>	<i>pronksmedal</i>
		<i>Anatoli Krikun</i>	<i>korvpall</i>	<i>pronksmedal</i>
1972	XX	München	Saksamaa LV	26.08 – 11.09.1972
		<i>Jaan Talts</i>	<i>tõstmine</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Svetlana Tširkova</i>	<i>vehklemine</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Jüri Tarmak</i>	<i>kergejõustik</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Georgi Zažitski</i>	<i>vehklemine</i>	<i>pronksmedal</i>
1976	XXI	Montreal	Kanada	17.07 – 01.08.1976
		<i>Aavo Pikkuus</i>	<i>jalgrattasport</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Raul Arnemann</i>	<i>sõudmine</i>	<i>pronksmedal</i>
1980	XXII	Moskva	NSV Liit	19.07 – 03.08.1980
		<i>Jaak Uudmäe</i>	<i>kergejõustik</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Viljar Loor</i>	<i>võrkpall</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Mait Riismann</i>	<i>veepall</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Ivar Stukolkin</i>	<i>ujumine</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Nikolai Poljakov</i>	<i>purjetamine</i>	<i>hõbemedal</i>
		<i>Ivar Stukolkin</i>	<i>ujumine</i>	<i>pronksmedal</i>
		<i>Jüri Tamm</i>	<i>kergejõustik</i>	<i>pronksmedal</i>
1984	XXIII	Los Angeles	USA	18.07 – 12.08.1984
1988	XXIV	Soul	Korea Vabariik	17.09 – 02.10.1988
		<i>Erika Salumäe</i>	<i>jalgrattasport</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Tiit Sökk</i>	<i>korvpall</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Tõnu Tõniste</i>	<i>purjetamine</i>	<i>hõbemedal</i>
		<i>Toomas Tõniste</i>	<i>purjetamine</i>	<i>hõbemedal</i>
		<i>Jüri Tamm</i>	<i>kergejõustik</i>	<i>pronksmedal</i>
		<i>Vladimir Reznitšenko</i>	<i>vehklemine</i>	<i>pronksmedal</i>
1992	XXV	Barcelona	Hispaania	25.07 – 09.08.1992
		<i>Erika Salumäe</i>	<i>jalgrattasport</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Tõnu Tõniste</i>	<i>purjetamine</i>	<i>pronksmedal</i>
		<i>Toomas Tõniste</i>	<i>purjetamine</i>	<i>pronksmedal</i>
1996	XXVI	Atlanta	USA	19.07 – 04.08.1996
2000	XXVII	Sydney	Austraalia	15.09 – 01.10.2000
		<i>Erki Nool</i>	<i>kergejõustik</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Indrek Pertelson</i>	<i>judo</i>	<i>pronksmedal</i>
		<i>Aleksei Budõlin</i>	<i>judo</i>	<i>pronksmedal</i>
2004	XXVIII	Ateena	Kreeka	13.08 – 29.08.2004
		<i>Jüri Jaanson</i>	<i>sõudmine</i>	<i>hõbemedal</i>
		<i>Indrek Pertelson</i>	<i>judo</i>	<i>pronksmedal</i>
		<i>Aleksander Tammert</i>	<i>kergejõustik</i>	<i>pronksmedal</i>
2008	XXIX	Peking	Hiina	08.08 – 24.08.2008

Jüri Jaanson

Taliolümpiamängud

1924	I	Chamonix	Prantsusmaa	25.01 – 05.02.1924
1928	II	Sankt Moritz	Šveits	11.02 – 19.02.1928
1932	III	Lake Placid	USA	04.02 – 15.02.1932
1936	IV	Garmisch-Partenkirchen	Saksamaa	06.02 – 16.02.1936
1940		Sankt Moritz	Šveits	(ei toimunud)
1944		Cortina d'Ampezzo	Itaalia	(ei toimunud)
1948	V	Sankt Moritz	Šveits	30.01 – 08.02.1948
1952	VI	Oslo	Norra	14.02 – 25.02.1952
1956	VII	Cortina d'Ampezzo	Itaalia	26.01 – 05.02.1956
1960	VIII	Squaw Valley	USA	18.02 – 28.02.1960
1964	IX	Innsbruck	Austria	29.01 – 09.02.1964
		<i>Ants Antson</i>	<i>kiiruisutamine</i>	<i>kuldmedal</i>
1968	X	Grenoble	Prantsusmaa	06.02 – 18.02.1968
1972	XI	Sapporo	Jaapan	03.02 – 13.02.1972
1976	XII	Innsbruck	Austria	04.02 – 15.02.1976
1980	XIII	Lake Placid	USA	13.02 – 24.02.1980
1984	XIV	Sarajevo	Jugoslaavia	08.02 – 19.02.1984
1988	XV	Calgary	Kanada	13.02 – 28.02.1988
		<i>Allar Levandi</i>	<i>kahevõistlus</i>	<i>pronksmedal</i>
1992	XVI	Albertville	Prantsusmaa	08.02 – 23.02.1992
1994	XVII	Lillehammer	Norra	12.02 – 27.02.1994
1998	XVIII	Nagano	Jaapan	07.02 – 22.02.1998
2002	XIX	Salt Lake City	USA	08.02 – 24.02.2002
		<i>Andrus Veerpalu</i>	<i>murdmaasuusatamine</i>	<i>kuldmedal</i>
		<i>Andrus Veerpalu</i>	<i>murdmaasuusatamine</i>	<i>hõbemedal</i>
		<i>Jaak Mae</i>	<i>murdmaasuusatamine</i>	<i>pronksmedal</i>
2006	XX	Torino	Itaalia	10.02 – 26.02.2006
2010	XXI	Vancouver	Kanada	12.02 – 26.02.2010

Allar Levandi

Andrus Veerpalu

Olümpiamängude maskotid läbi aegade

Schuss –
Grenoble 1968

Waldi –
München 1972

Schneemann
– Innsbruck 1976

Amik –
Montreal 1976

Roni –
Lake Placid 1980

Miša –
Moskva 1980

Vucko –
Sarajevo 1984

Sam –
Los Angeles 1984

Hidy ja Howdy –
Calgary 1988

Hodori –
Soul 1988

Magique –
Albertville 1992

Cobi –
Barcelona 1992

Kristin ja Haakon –
Lillehammer 1994

Izzy –
Atlanta 1996

Sukki, Nokki, Lekki
ja Tsukki –
Nagano 1998

Olly, Syd ja Millie –
Sydney 2000

Powder, Coal ja Copper –
Salt Lake City 2002

Athena & Phevos –
Ateena 2004

Eesti Koolispordi Liidu Noore Lõvisüdame projekt

Koolispordi arendamisega Eestis tegeleb Eesti Koolispordi Liit (EKSL). EKSL on seadnud oma tegevuse eesmärgiks üldhariduskoolides õppivate õpilaste tunnivälise sportliku ja tervisliku tegevuse korraldamise. Liidu tegevus on suunatud kõikidele õpilastele, et saavutada kehalise tegevuse abil õpilaste vaimse ja füüsilise arengu tasakaal kogu õppeperioodi vältel. EKSL viib läbi koolidevahelisi võistlusi erinevatel spordialadel, samuti õpilaste tervisliku vaba aja veetmisega seotud üritusi.

Spordimärk Noor Lõvisüda

2001. aasta kevadel käivitus Eesti Koolispordi Liidu, Eesti Kehalise Kasvatuse Liidu ja haridusministeeriumi koostöös õpilaste spordimärgi projekt Noor Lõvisüda. Projekti eesmärgiks on õpilaste iseseisva sportimisharrastuse kujundamine ning kehalise võimekuse hindamine. Projekti sihtrühmaks on II–IV klassi õpilased vabatahtlikkuse alusel.

Spordimärgi saamise aluseks on õpilase poolt kokku 11 testharjutuse täitmine II kuni IV klassini kogu õppeaasta jooksul. Iga harjutuse normi täitja saab endale nimelise kaardi, millel on kujutatud ühe Eesti tippsportlase foto koos selle sportlase autogrammi ja paremate tulemustega. Igal õpilasel, kes on täitnud kõik harjutused, koguneb kokku 11 kaarti, mille alusel väljastatakse talle spordimärk Noor Lõvisüda.

NOOR LÕVISÜDA

SPORDIMÄRK II - IV KLASSI ÕPILASTELE

TESTINORMID

	II klass	III klass	IV klass
Kestvusjooks II klass: 1000 m III ja IV klass: 1500 m	aeg alla 6.00 min	aeg alla 9.00 min	aeg alla 8.30 min
Hüpets II ja III klass: koosjalgedega hüpped IV klass: 1 ring = 5 hüpet vasakul jalal + 5 hüpet paremal jalal + 5 hüpet koosjalgedega + 5 hüpet jooksusammul (2 katset)	150 hüpet 1.45 min jooksul 2.00 min jooksul	200 hüpet 1.45 min jooksul 2.00 min jooksul	4 ringi veata 3 ringi veata
Täpsusvise Tennisevalliga korvpalli tagalaua pihta. 10 viskest tabada 8.	viskekaugus 6 m 7 m	viskekaugus 7 m 8 m	viskekaugus 9 m 10 m
Slaalom Palli põrgatamisega läbida edasi-tagasi rada kuue märgiposti vahelt kord üheilt kord teiselt poolt. Lubatud 2 katset. Postide vahe 3m ja kõrgus 1m.		ajalimit 16 sek 15 sek	ajalimit 14 sek 13 sek

Kestvusjooks

Hüpets

Täpsusvise

Slaalom

II klass

III klass

IV klass

Iga testi eduka läbimise eest saab õpilane erineva sportlase kaardi.

IV klassi lõpus saab kõik testid edukalt läbinud õpilane Noore Lõvisüdame märgi.

Haridus- ja Teadusministeerium

Eesti Koolispordi Liit
Merivälje tee 24
Tallinn 11911
Tel/fax 667 0604
eksl@sport.ee

82 Koolioliümpiamängude käsiraamat

1. Konkursile esitatava sportlase/õpilase nimi, vanus ja kuuluvus (kool, treeningurühm):

Soovituslik kirjandus

H. A. Harris „Vana-Kreeka sportlased ja sport”. Eesti Raamat, Tallinn 1979

Tiit Kuningas, Kalle Voolaid „I olümpiamängud. Ateena 1896”. Inreko Press, Tallinn 1997

Sven Sommer (koostaja) „Eesti Olümpiakomitee 75”. Eesti Olümpiakomitee, Tallinn 1998

Tiit Kuningas, Tiit Lääne „Olümpiamängude ajalugu I–II”. Maalehe Raamat, Tallinn 2004–2005
„Olümpiaharta”. Eesti Olümpiakomitee, Tallinn 1995

Rein Jalak „Doping spordis”. Eesti Olümpiakomitee, Tallinn 2002

„Spordimõtte 2002”. Eesti Olümpiakomitee, Tallinn 2003

Jüri Tuulik „Olümpiaaubits”. Eesti Olümpiainfo, Tallinn 1996

„Teeme oma kooliolümpiamängud”. Eesti Olümpiaakadeemia, Tartu 1998

Kalle Voolaid (koostaja) „Olümpiateatmik I”. Eesti Olümpiakomitee, Tallinn 2002